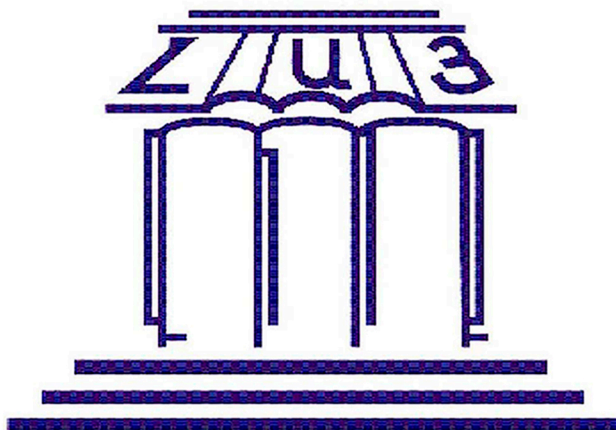

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

3099

31<33

[- 47

329/15
U-94

120 NOV 2009 15 JUN 2005

ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ՑԵՐԿՐՆԵՐԻ, ՄԻԱՑԵՔ

15 3K33
C-47 *ms*

ԸՆԿ. ՍՏԱԼԻՆԻ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ԿՈՄՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ
ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ (Բ) 15-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՈՒՄ

ՀԿԿ (Բ) ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՅԻ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ

1928

№ 4 ՀԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ (ՊՐՈԼԵՏԱՐ) Ի

72

ԹԻՖԼԻՍ — 1928

529

8-47 Hesperia
Calif. 21-1 9/14
Haw. 6/5/14
xii
1e 2422 11/8/80

[illegible]

181
No 3.
4500.

$$\begin{array}{r} 48241 \\ \hline 5003 \end{array}$$

Համաշխարհային կապիտալիզմի հասունացող եզրամասեր
յեվ ԽՍՀՄ արտաքին գրություններ

Մեր յերկիրը, ընկերներ, ապրում ու զարգանում է կապիտալիստական շրջապատի կացության մեջ: Նրա արտաքին դրությունը կախված է վնչ միայն իր ներքին ուժերից, այլ և այդ կապիտալիստական շրջապատի վիճակից, մեր յերկիրը շրջապատող կապիտալիստական յերկրների դրությունից, նրանց ուժից ու թուլությունից, ամբողջ աշխարհի հարստահարված դասակարգերի ուժից ու թուլությունից, այդ դասակարգերի հեղափոխական շարժման ուժից ու թուլությունից: Յես դեռ չեմ խոսում այն մասին, վոր մեր հեղափոխությունը հարստահարված դասակարգերի միջազգային հեղափոխական շարժման մի մասն է: Ահա թե ինչու յես կարծում եմ, թե Կ. Կ. հաշվետվությունը պետք է սկսել՝ նկարագրելով մեր յերկրի միջազգային դրությունը, նկարագրելով կապիտալիստական յերկրների դրությունը և բոլոր յերկրների հեղափոխական շարժման վիճակը:

Առաջին հարցը—կապիտալիստական խոշորագույն յերկրների արտադրության ու առևտրի վիճակն է: Հիմնական փաստը այդ բնագավառում, ընկերներ, այն է, վոր կապիտալիստական յերկրների արտադրությունը վերջին յերկու տարվա ընթացքում գերազանցեց մինչպատերազմյան նորմաներից, ավելի առաջանցավ մինչպատերազմյան նորմաներից: Ահա մի քանի տվյալներ այդ մասին. չուգունի համաշխարհային արտադրության ինգեկսը 1925 թ. մինչպատերազմյան 97,6% էր, 1926 թ.—արդեն մինչպատերազմյան 100,5%, 1927 թ.—լիակատար տվյալներ չկան, բայց կան տվյալներ առաջին կիսամյակի մասին, վորոնցից յերևում է, թե չուգունի արտադրությունն ավելի յե աճում: Պողպատի համաշխարհային արտադրության ինգեկսը 1925 թ.—մինչպատերազմյան 118,5% էր, 1926 թ.—122,6%: Քարածուխի համաշխարհային արտադրության ինգեկսը 1925 թ.

—97,9% էր, 1926 թ. մի փոքր իջավ—96,8%: Այստեղ ըստ յերևույթին ազդեց անգլիական գործադուլը: Բամբակի համաշխարհային գործածությունը 1925—26 թ. մինչպատերազմյան 108,3% էր, իսկ 1926—27 թ.—112½%: Հացի համաշխարհային բերքը 1925 թ.—մինչպատերազմյան 107,2% էր, 1926 թ.—110½% և 1927 թ.—112,3%:

Այդպես դանդաղ, փոքր քայլերով է առաջանում համաշխարհային արտադրության ընդհանուր ինգեկսը, գերազանցելով մինչպատերազմյան մակարդակից:

Սակայն, կան մի քանի կապիտալիստական յերկրներ, վորոնք ուղղակի վտառյուններ են գործում, իրենց յետևից թողնելով մինչպատերազմյան մակարդակը, որինակ Հյուսիս-Ամերիկյան Միացյալ Նահանգները և մասամբ Յապոնիան: Ահա տվյալներ Հյուսիս-Ամեր. Միացյալ Նահանգների մասին: Մշակող արդյունաբերությունն աճեց 1925 թ. 148%—ով մինչպատերազմյան մակարդակի համեմատությամբ, իսկ 1926 թ.—152%: հանքային արդյունաբերության աճումը 1925 թ. հասավ 143%—ի՝ մինչպատերազմյան մակարդակի համեմատությամբ, իսկ 1926 թ.—154%:

Համաշխարհային առևտուրն ընթանում է վնչ այնպես արագ, ինչպես արտադրությունը. սովորաբար առևտուրը յետ է մնում արտադրությունից, բայց և այնպես նա մոտեցել է մինչպատերազմյան նորմային: Ամբողջ աշխարհում և ավելի նշանավոր յերկրներում ապրանքային արտաքին շրջանառության ինգեկսը 1925 թ.—98,1% էր, իսկ ըստ առանձին յերկրների՝ Հ. Ա. Միացյալ Նահանգներ—1925 թ. մինչպատերազմյան 134,3%, իսկ 1926 թ.—143%, Ֆրանսիա—98,2% և 99,2%, Գերմանիա—74,8% և 73,6%, Յապոնիա—176,9% և 170,1%: Ընդհանուր առմամբ համաշխարհային առևտուրն արդեն մոտեցել է մինչպատերազմյան նորմային, իսկ մի քանի յերկրներում, որինակ Հյուսիսային Ամերիկյան և Յապոնիայում արդեն գերազանցել է մինչպատերազմյան նորմայից:

Յեվ, վերջապես, յերրորդ տեսակի փաստեր, վորոնք խոսում են կապիտալիստական արդյունաբերության տեխնիկական առաջադիմության ու նպաստահարմարության (ոպրոնալիզացիա) նոր ճյուղեր ստեղծելու, տրեսաներն ուժեղացնելու, միջազգային ծավալով նորանոր արդյունաբերական միություններ (կարտելներ) կազմակերպելու մասին: Կարծում եմ, այդ թվերը հայտնի յեն բոլորին, ուստի յես յերկար չեմ խոսի այդ մասին: Կմատնա-

նշեմ միայն, վոր կապիտալն առաջադիմել է վոր միայն արտադրութեան անձան, ինչպես և առևարի զծով, այլ և արտադրութեան տեխնիկայի բարելավելու, տեխնիկական առաջադիմութեան ու արտադրութեան նպատակահարմարութեան բնագավառում, ըստ վորում այդ ամենից հետզհետե ուժեղանում են խոշորագույն տրեստները ու կազմակերպվում են նոր հզոր կարտելներ:

Ահա այն փաստերն, ընկերներ, վորոնց պետք է մատնանշել ու յեղակետ ընդունել: Նշանակում է, արդյոք, այդ ամենը, թե դրանով էլ կապիտալիզմի կայունութեանը դարձել է հաստատուն ու անսասան: Ի հարկե վնշ: Դեռ XIV-րդ համագումարում զեկուցման մեջ ալլից, թե կապիտալիզմը կարող է հասնել մինչպատերազմյան նորմային, կարող է գերազանցել այդ նորմայից, կարող է նպատակահարմար ուղղութիւն տալ իր արտադրութեանը, բայց դա դեռ չի նշանակում բնավ, թե կապիտալիզմի կայունութեանը կարող է դրանից դառնալ հաստատուն, թե կապիտալիզմը կարող է նորից ձեռք բերել վաղեմի մինչպատերազմյան ամբողջութեանը, անսասանութեանը: Ընդհակառակը, հենց կայունութեանից, նրանից, վոր արտադրութեանն աճում է, նրանից, վոր առևտուրն աճում է, նրանից, վոր տեխնիկական առաջադիմութեանն ու արտադրական հնարավորութեաններն աճում են, մինչդեռ համաշխարհային շուկան, այդ շուկայի սահմանները և առանձին իմպերիալիստական խմբակների ազդեցության շրջանները մնում են ավելի կամ ոչակապ կայուն, — այդ ամենից առաջ է գալիս համաշխարհային կապիտալիզմի ամենախոր, ամենասուր ճգնաժամ՝ հզի նոր պատերազմներով, սպառնող ամեն տեսակ կայունութեան գոյութեանը: Մասնակի կայունութեանն ուժեղացնում է կապիտալիզմի ճգնաժամը, հասունացող ճգնաժամը քայքայում է կայունութեանը, — այդպես է կապիտալիզմի զարգացման տրամաբանութեանը տվյալ պատմական մոմենտին:

Համաշխարհային կապիտալիզմի արտադրութեան ու առևտրի այդ աճման մեջ անհամեմատ բնորոշ հանդիսանում է այն փաստը, վոր զարգացումն ընթանում է անհամաչափ: Զարգացումը կատարվում է վնշ այնպես, վորպեսզի կապիտալիստական յերկրներն առաջանան մեկը մյուսի հետևից, համաչափ ու սահուն, չխանգարելով մեկը մյուսին ու չընկճելով միմյանց, այլ ընդհակառակը, այդ զարգացման ժամանակ կապիտալիստական յերկրները յետ են մղում միմյանց, նրանցից վոմանք ընկնում կամ բարձրանում են, մահացու կռիվ մղելով շուկայում առաջնութեան

ձեռք բերելու համար: Տնտեսական կենտրոնը Յեվրոպայից փոխադրվում է Ամերիկա, Ատլանտիկ ովկիանոսից — Մեծ ովկիան: Դրանով էլ բարձրանում է Ամերիկայի ու Ասիայի տեսակարար կշիռը ապրանքային համաշխարհային շրջանառության մեջ ի հաշիվ Յեվրոպայի: Ահա մի քանի թվեր. յեթե Յեվրոպայի բաժինը համաշխարհային արտաքին առևտրի մեջ կազմում էր 1918 թվին 66,50%, Ամերիկայի բաժինը — 21,20%, Ասիայի բաժինը — 12,30%, ապա 1925 թ. Յեվրոպայի բաժինն ընկավ 50%-ի, Ամերիկայի բաժինը բարձրացավ 26,60%-ի, իսկ Ասիայի բաժինը հասավ 16%-ի: Ի շարս կապիտալիզմի առաջ նետվող յերկրների (Հ. Ա. Միացյալ Նահանգներ և մասամբ Յապոնիա), կան տնտեսապես անկման յերկրներ (Անգլիա): Ի շարս հետզհետե աճող կապիտալիստական Գերմանիայի և վերջին տարիների առաջ քաշվող-զարգացող յերկրների (Կանադա, Ավստրալիա, Արգենտին, Չինաստան և Հնդկաստան), կան կայունացող կապիտալիզմի յերկրներ (Ֆրանսիա, Իտալիա): Աճում է սպառման շուկաների ձգտող յերկրների քանակութեանը, աճում են արտադրական հնարավորութեանները, աճում է առաջարկութեանը, իսկ շուկաների չափերն ու ազդեցութեան շրջանների սահմանները մնում են ավելի կամ պակաս կայուն:

Այդպես է ժամանակակից կապիտալիզմի աճող անհաշտ հակասութեանների հիմքը: Արտադրական հնարավորութեանների աճման և շուկաների համեմատական կայունութեան այդ հակասութեանը հիմք ծառայեց այն փաստի, վոր շուկաների առեղծվածքը հանդիսանում է այժմ կապիտալիզմի հիմնական առեղծվածքը: Սուր կերպարանք է ստացել սպառման շուկաների առեղծվածքն՝ առհասարակ, սուր կերպարանք է ստացել՝ արտաքին շուկաների առեղծվածքն՝ առանձնապես, և սուր կերպարանք է ստացել շուկաների առեղծվածքը կապիտալիստական համար՝ մասնավորապես, — այդպես է կապիտալիզմի այժմյան վիճակը: Դրանով է բացատրվում, վոր գործարանների ու ֆաբրիկաների թերաշխատանքը դառնում է սովորական յերեույթ: Մաքսային խոչընդոտների ուժեղացումը միայն յուր և աճում կրակին: Կապիտալիզմն իրեն ճնշված է զգում այժմյան շուկաների ու ազդեցութեան շրջանների շրջանակներում:

Շուկաների առեղծվածքը լուծելու խաղաղ ճիգերը չտվին ու չեյին կարող տալ հետևանքներ: 1926 թ. սեղանավորների հայտնի դեկլարացիան՝ առևտրի ազատութեան մասին՝ ինչպես հայտնի յե,

վերջացավ անանկությամբ: 1927 թ. Ազգերի Լիգայի տնտեսական կոնֆերենցիան, վոր նպատակ ուներ «միացնել կապիտալիստական յերկրների տնտեսական շահերը», վերջացավ նույնպես անանկությամբ: Շուկայի խնդիրը լուծելու խաղաղ ճանապարհը մնում է փակված կապիտալիզմի համար: Միակ «յեղք» կապիտալիզմի համար մնում է՝ նորից բաժանել գաղութներն ու ազդեցութեան շրջաններն ուշժողով, ռազմական ընդհարումներով, նոր իմպերիալիստական պատերազմներով: Կայունությունից ծնվում ու հետքահատե աճում է կապիտալիզմի ճգնաժամը:

Կապիտալիզմի միջազգային ֆադաֆականությունը յեվ նոր իմպերիալիստական պատերազմների պատճառություն

Դրա հետ զուգընթաց՝ աշխարհն ու ազդեցութեան շրջանները բաժանելու հարցը, վոր արտաքին շուկաների հիմքն է ներկայացնում, ներկայումս համաշխարհային կապիտալիզմի քաղաքականութեան մեջ հիմնական հարցն է: Յեա արդեն ասացի, թե գաղութների և ազդեցութեան շրջանների այժմյան բաժանումը, իբրև հետևանք վերջին իմպերիալիստական պատերազմի, արդեն հնացել է: Դա չէ բավարարում այժմ վնչ Հյուսիսային Ամերիկային, վոր աշխատում է ամբողջ Ասիայում (ամենից առաջ Չինաստանում), չբավականանալով Հարավային Ամերիկայով, վնչ Անգլիային, վորի ձեռքերից դուրս սողացին գաղութները և Արևելքի մի շարք կարևոր շուկաներ, վնչ Յապոնիային, վորին շարունակ «խանդարում են» Չինաստանում Ամերիկան և Անգլիան, վնչ Իտալիային և Ֆրանսիային, վորոնք ունեն անհամար «վեճի առարկաներ» ինչպես Մերձդանուբյան յերկրներում, այնպես և Միջերկրական ծովում, վնչ ել մանավանդ Դերմանիային, վոր դեռ մնում է առանց գաղութների. այստեղից ել բղխում է «ընդհանուր» ձգտում՝ նորից բաժանել շուկաները և հում նյութերի աղբյուրները: Հարկ չկա ապացուցել, վոր ասիական շուկաները և նրանց ճանապարհները գլխավոր կռիւթքն են: Այստեղից այն մի շարք հանգույցավոր առեղծվածքներն են, վորոնք ներկայացնում են ամբողջ ոշախներ նոր ընդհարումների համար: Այստեղից այսպես անվանված խաղաղ-ովկիանոսյան առեղծվածքն է (Ամերիկայի, Յապոնիայի և Անգլիայի անտագոնիզմ), իբրև Ասիայում և նրա ճանապարհներին առաջնութուն ձեռք բերելու կռիւ աղբյուր: Այստեղից Միջերկրական ծովի առեղծվածքն է (անտագոնիզմ—Անգլիա, Ֆրան-

սիա, Իտալիա), իբրև Միջերկրական ծովի տիրում գերակշռելու կռիւ աղբյուր, իբրև կռիւ աղբյուր՝ կարճ ճանապարհով Արևելք մուտք գործելու համար: Այստեղից նավթի առեղծվածքի սրությունն է (անտագոնիզմ—Անգլիա, Ամերիկա), վորովհետեւ պատերազմել առանց նավթի չի կարելի, իսկ ով գերակշռություն ունի նավթի գործում, նա ունի հաղթելու շանսեր ապագա պատերազմի մեջ:

Վերջերս անգլիական մամուլում տպվեց Չեմբերլենի «վերջին» ծրագիրը՝ Միջերկրական ծովի առեղծվածքը «հարթելու» մասին: Յեա չեմ կարող յերաշխավորել ստուգությունը: Սակայն, վոր մամուլի մեջ Չեմբերլենի ծրագրի յերևալը հանդիսանում է սիմպտոմ, դրա մեջ կասկած լինել չի կարող: Այդ ծրագիրը նրանումն է, վոր Սիրիայի վերաբերմամբ «մանդատը» հանձնում է Ֆրանսիայից Իտալիայի ձեռքը. Տանժերը տրվում է Ֆրանսիային՝ Սալանիայի ողտին ֆինանսական վարձահատուցման փոխարեն, Դերմանիային վերադարձվում է Կամբոուը, Իտալիան պարտավորվում է դադարել «աղմկելուց» Բալկաններում և այլն:

Այդ ամենը Խորհուրդների դեմ կռվելու դրոշի տակ: Հայտնի չէ, վոր այժմ առհասարակ վոչ մի գարշելի գործ չի ձեռնարկվում առանց չխտոնելու Խորհուրդներին կեղտոտ գործին: Բայց ինչո՞ւն է այդ ծրագրի իսկական իմաստը: Ծրագրի իմաստն այն է, վորպեսզի վանեն Ֆրանսիական բուրժուազիային Սիրիայից: Սիրիան հնուց դեպի Արևելք, Միջագետք և Յեգիպտոս տանող ճանապարհի դուռն է: Սիրիայից կարելի չէ փխսել Անգլիային թե՛ Սուեզի ջրանցքի և թե՛ Միջագետքի շրջանում: Յեվ ահա Չեմբերլենը կամենում է, ըստ յերևույթին, վերջ դնել այդ անհաճելի գործին: Հարկ չկա ասել, վոր մամուլի մեջ այդ ծրագրի յերևալու փաստը չի կարելի անվանել պատահական: Այդ փաստի արժեքն այն է, վոր նա ցայտուն բնութագրում է այն փոխադարձ թշնամությունը, այն միջադեպերն ու ռազմական ընդհարումները, վորոնցով հղի յեն այսպես անվանված մեծ պետությունների այժմյան հարաբերությունները:

Ինչ վերաբերում է նավթի և դրա շուրջը կատարվող կռիւի առեղծվածքի այժմյան վիճակին, այդ մասին բավական պերճախոս դրում է հոկտեմբերի համարում ամերիկյան հայտնի «Ուորլդս Ուորկ» թերթը. «Դոյություն ունի չափազանց իրական սղառնալիք խաղաղությանն ու փոխադարձ հասկացողությանը Անգլո-Սաքսոն Ժողովրդների միջև: Ամերիկյան առևտրականն-

րի աշակցութիւնը միջխտրութեան կողմից անխուսափելիորեն կդառնա ավելի ուժեղ՝ վորչափով դրա կարիքը կաճի: Յեթե բրիտանական կառավարութիւնը կշաղկապի իրեն բրիտանական նաւթային արդշտանաբերութեան հետ, ապա վաղ թե ուշ Ամերիկայի կառավարութիւնը կշաղկապի իրեն ամերիկայի նաւթային արդշտանաբերութեան հետ: Կոխվը չի կարող կատարվել կառավարութիւններու միջև՝ առանց չափեղացնելու ծայր աստիճան պատերազմի վտանգը: Կասկած չկա, հարցը մեծ պետութիւնների նոր դաշինքներ կազմակերպելու մասին և նոր պատերազմներ պատրաստելու՝ արտաքին շուկաների, հում նյութերի աղբյուրների, դրանց ճանապարհների համար:

Յեղեւ են, արդյոք, փորձեր «հաշտութեամբ հարթելու» հասունացող ռազմական միջադեպերը վերջին յերկու տարվա ընթացքում: Այո, յեղել են, յեղել են ավելի շատ, քան կարելի էր սպասել: Բայց դրանք սեղդակի վոչնչի չհանգեցին: Ավելին, այդ փորձերով մեծ պետութիւնները սոսկ քողարկեցին նոր պատերազմների նախապատրաստական աշխատանքը, նախառակ ունենալով խաբել բանվորներին ու գյուղացիներին: Վերցնենք Ազգերի Լիգային, վոր, բուրժուական ստախոս մամուլի և վոչ պակաս ստախոս սոցիալ-դեմոկրատական մամուլի կարծիքով, հանդիսանում է խաղաղութեան զենք: Ինչի հանգեց Ազգերի Լիգայի դատարկախոսութիւնը խաղաղութեան, զինաթափութեան ու սպառազինումները կրճատելու հարցի առիթով: Վոչ մի լավ բանի, բացի մասսաներին խաբելուց, բացի սպառազինման նոր բռնկումներից, բացի հասունացող միջադեպերի նոր սրութիւններից: Միթե կարելի չէ պատահական համարել այն փաստը, վոր յերեք տարի Ազգերի Լիգան ճոռամբանում է խաղաղութեան ու զինաթափման մասին և յերեք տարի աշակցում է այդ ստախոս շատախոսութեանը այսպես անվանված Մ-րդ ինտերնացիոնալը, իսկ «ազգերը» շարունակ զինվում են, ընդլայնելով հին միջադեպերը մեծ պետութիւնների միջև, ավելացնելով նոր միջադեպեր և քանդելով այդպիսով խաղաղութեան գործը: Ինչի մասին և խոսում ծովային սպառազինումները կրճատելու յեռապետայն կոնֆերենցիայի (Անգլիա, Ամերիկա և Յապոնիա) տապալումը, յեթե վոչ այն մասին, վոր խաղաղ-ովկյանոսյան առեղծվածքը հանդիսանում է նոր իմպերիալիստական պատերազմների աղբյուր, վոր մեծ պետութիւնները չեն կամենում վոչ զինաթափ լինել, վոչ կրճատել սպառազինումները:

Ինչ արավ Ազգերի Լիգան, վորպեսզի կանխի այդ վտանգը: Կամ վերցնենք, որինակ, Խորհրդային պատվիրակութեան վերջին յելուցիները ժրնեում՝ իրական (և վոչ քողարկված) զինաթափութեան հարցի առիթով: Ինչի վրա ցատրել այն փաստը, վոր Լիտվիսովի պարզ ու ազնիվ դեկլարացիան՝ լիակատար զինաթափութեան մասին, մասկան ստիսուռ պատճառեց Ազգերի Լիգային, նրա համար յեղավ «միանգամայն անսպասելի»: Յույց չի տալիս, արդյոք, այդ փաստը այն, թե Ազգերի Լիգան վոչ թե խաղաղութեան ու զինաթափութեան գործիք է, այլ նոր սպառազինումները, նոր պատերազմների պատրաստութիւնը քողարկելու գործիք: Բոլոր յերկրների կաշառված բուրժուական մամուլը, Յապոնիայից մինչև Անգլիա, Յրանսիայից մինչև Ամերիկա, աղաղակում է ամբողջ թափով, թե իբր զինաթափութեան մասին խորհրդային առաջարկութիւններն անկեղծ չեն: Իսկ ինչիւ այդ դեպքում չստուգել խորհրդային առաջարկութիւնների անկեղծութիւնը, չձեռնարկել հենց այժմ գործնականապես զինաթափման կամ համենայն դեպս սպառազինումների լուրջ կրճատման: Կամ, որինակ, կապիտալիստական պետութիւնների «բարեկամութեան պայմանագրերի» այժմյան սխտեմը, Յրանսիայի պայմանագրերը՝ Հարավ-Միւլիայի հետ, Իտալիայի պայմանագրերը՝ Ալբանիայի հետ, Պրուսիական պատրաստած բարեկամութեան պայմանագրերը՝ Լեհաստանի և Լիտվայի միջև, Լոկարնոյի սխտեմը, Լոկարնոյի վոգին — Ինչ է այդ, յեթե վոչ նոր պատերազմների ու ուլթերի դատավորման պատրաստութեան սխտեմ՝ ապագա ռազմական ընդհարումների համար:

Կամ, որինակ, վերցնենք հետեյալ փաստերը. 1913 թվից մինչև 1927 թ. Յրանսիայի, Անգլիայի, Իտալիայի, Հյուսիս. Ամեր. Միացյալ Նահանգների և Յապոնիայի բանակների քանակութիւնը 1.833.000-ից աճեց 2.262.000, չենց այդ ժամանակամիջոցում միևնույն յերկրների զինվորական բուլջները 2345 միլիոն վոսկե ուրբուց դարձան 3948 միլիոն, այդ 5 յերկրներում սովառնակների թիւը 1925—1927 թ.թ. 2655-ից դարձավ 4340, այդ 5 մեծ պետութիւնների հաճախակի ուլթը 1922 թ. 744.000 տոննից դարձավ 864.000 տոնն: Ռազմա-քիմիական գործում դրութիւնը պատկերանում է Հյուսիս Ամեր. Միացյալ Նահանգների ռազմա-քիմիական ծառայութեան պետ գեներալ Յրեյսի հետեյալ հայտարարութիւնից. «450 կիլոգրամ ծանրութեամբ մի քիմիական ուումըը լյուկիլիտով լցված կարող է անմարդարնակ դարձնել

Նյու-Յորքի 10 թաղամաս. իսկ 100 տոնն լյուիզիադը, վոր կենտեն 50 սափառնակ, կարող է անմարդաբնակ դարձնել ամբողջ Նյու-Յորքը համենայն դեպս մի շաբաթով»:

Ինչի մասին են խոսում այդ փաստերը, յեթե վոչ այն մասին, վոր նոր պատերազմների պատրաստութիւնն ընթանում է ամենայն արագութեամբ:

Այդպես են առհասարակ բուրժուական պետութիւնների և մասնավորապես Ազգերի Լիգայի, առանձնապես կապիտալի բողիալ-դեմ. արբանյակների՝ «զինաթափութեան քաղաքականութեան» և «խաղաղութեան քաղաքականութեան» հետեանքները: Սկզբում զինաթափութիւնների աճումն արդարացնում էին Գերմանիայի վտարից դուրս սպառազինման դոյութեամբ: Այժմ այդ արդարացումը վերանում է: Միթե պարզ չէ, վոր սպառազինումների աճումը թելադրվում է նոր իմպերիալիստական պատերազմների անխուսափելիութեամբ մեծ պետութիւնների միջև, վոր պատերազմի վոյին հանգիստանում է Լոկարնոյի վոգու հիմնական բովանդակութիւն: Յես կարծում եմ, թե այժմյան «խաղաղ հարաբերութիւնները» կարելի չէ նմանեցնել հին, զգզված, մաշված, բարակ թելով կարկատած շապկի հետ: Բավական է միայն քաշել ավելի կամ պակաս լրջորեն այդ թելը ու կտրել այս կամ այն տեղում, — ամբողջ շապկիկը կքայքայվի ու կմնան միայն նրա կարկատանները: Բավական է ցնցել այժմյան խաղաղ հարաբերութիւններն Ալբանիայում, Լիւովայում, Չինաստանում կամ Հյուսիսային Ամերիկայում, և «խաղաղ հարաբերութիւնների այդ ամբողջ շենքը» կկործանվի: Այդպես եր գործը վերջին իմպերիալիստական պատերազմից առաջ, յերբ Մարսեում կատարված սպանութիւնը պատճառ դարձավ պատերազմի: Այդպես է գործը և՛ այժմ: Կայունութիւնից աճում է նոր իմպերիալիստական պատերազմների անխուսափելիութիւն:

Համաեխարհային հեղափոխական շարժման վիճակը յեվ նոր հեղափոխական վերելքի կարապետները

Պատերազմ վարելու համար բավական չէ սպառազինումների աճում, բավական չէ կազմակերպել նոր դաշնակցութիւններ (կոալիցիաներ): Դրա համար անհրաժեշտ է նաև ամբապնդել թիկունքը կապիտալիզմի յերկրներում: Վոչ մի կապիտալիստական յերկիր չի կարող լուրջ պատերազմ վարել, չամբա-

պնդելով նախապես իր սեփական թիկունքը, չգտալով «իր» բանվորներին և գաղութներին: Այստեղից ել — բուրժուական կառավարութիւնների քաղաքականութեան աստիճանական ֆաշիզացումն է: Չի կարելի պատահականութիւն անվանել այն փաստը, վոր Ֆրանսիայում տիրապետում է այժմ աջակողմյան բոլքը, Անգլիայում — չիկսի, Դեմոկրատի և Ուրկվարտի բոլքը, Գերմանիայում — բուրժուական բոլքը, Յապոնիայում — զինվորական կուսակցութիւնը, Իտալիայում և Լեհաստանում — ֆաշիստական կառավարութիւնները: Այստեղից — ճշում բանվոր դասակարգի վրա, որնեք՝ արհ. միութիւնների մասին Անգլիայում, որնեք՝ ազգի սպառազինման մասին Ֆրանսիայում, 8 ժամյա բանվորական որվա լիկվիդացիա մի շաբաթ յերկրներում, բուրժուազիայի ամենուրեք արշավանք պրոլետարիատի դեմ: Այստեղից — ուժեղ ճշում գաղութների ու կախյալ վիճակ ունեցող յերկրների վրա և իմպերիալիստական զորքերի կազմի ուժեղացում այդ յերկրներում, վորոնց քանակութիւնը հասնում է միլիոնի, վորոնցից ավելի քան 700.000 զինվոր գըտընվում են բրիտանական «ազդեցութեան շրջաններում»: Դժվար չէ հասկանալ, վոր ֆաշիստական կառավարութիւնների այդ գազանային ճշումը չէր կարող մնալ առանց պատասխան շարժման հարստահարված ժողովրդների կողմից՝ գաղութներում և բանվոր դասակարգի կողմից՝ մայր ցամաքներում: Այնպիսի փաստեր, ինչպես հեղափոխական շարժման աճումն է Չինաստանում, Ինդոնեզիայում և Հնդկաստանում, չեն կարող չունենալ վճռական նշանակութիւն համաշխարհային իմպերիալիզմի բախտի համար: Ինքներդ դատեցեք. ամբողջ յերկրագնդի 1905 միլիոն ազգաբնակչութիւնից 1134 միլիոնն ապրում է գաղութներում և կիսագաղութներում, 143 միլիոնն ապրում է ԽՍՀՄ մեջ, 264 միլիոնը՝ միջանկյալ յերկրներում և միայն 268 միլիոնը գաղութներին և կիսագաղութներին հարստահարող խոշոր իմպերիալիստական յերկրներում: Պարզ է, վոր գաղութային յերկրների հեղափոխական դարթոնքը նախագուշակում է վախճան համաշխարհային իմպերիալիզմին: Այն փաստը, վոր չինական հեղափոխութիւնը տակաւին ամբիջական հաղթութիւն չի տարել իմպերիալիզմի վրա, չի կարող ունենալ վճռական նշանակութիւն հեղափոխութեան հեռանկարների մաքով: Ժողովրդական մեծ հեղափոխութիւններն առհասարակ յերբեք չեն հաղթում մինչև վերջը իրենց յերկրների առաջին շրջանում: Նրանք աճում ու ամրացնում են մանկընթացու-

թշուհները ու տեղատվութիւնները կարգով: Այդպէս և յեղել ամենուր, վորի թվում և՛ Ռուսաստանում: Այդպէս կլինի նաև Զինաստանում:

Զինական հեղափոխութեան ամենակարեւոր հետեանք այն փաստն է, վոր նա արթնեցրեց դարավոր նիւրհից ու շարժեց հարյուր միլիոնավոր շահագործվող հարստահարվածներին, մերկացրեց գեներալների խմբակի հակահեղափոխականութիւնը, պոկեց հակահեղափոխութեան գոմինդանական հլու սպասավորները դիմակը, ամբարցրեց կոմունիստական կուսակցութեան հեղինակութիւնը ժողովրդական ստորին խավերի մեջ, բարձրացրեց ամբողջ շարժումը մինչև խորհուրդներ կազմակերպելու աստիճանի, դարձեցրեց նոր հույսեր Հնդկաստանի, Ինդոնեզիայի միլիոնավոր հարստահարված զստակարգերի մեջ, և այլն: Միմիայն կույրերն ու թուլամորթները կարող են կասկածել, թե չինական բանվորները և դուռապիք դիմում են դեպի նոր հեղափոխական վերելք:

Ինչ վերաբերում է Յեվրոպայի բանվոր դասակարգի հեղափոխական շարժմանը, այստեղ եւ մենք տեսնում ենք բանվորական ստորին խավերի ձախանալու և հեղափոխական աշխուժացման բացարձակ նշաններ: Այնպիսի փաստեր, ինչպես են անգլիական ընդհանուր և քարածուխային գործադուլը, բանվորների հեղափոխական յիշույթը Վիեննայում, հեղափոխական ցույցերը Ֆրանսիայում և Գերմանիայում՝ Սակկոյի և Վանցետտիի սպանութեան առիթով, գերմանական և լեհական կոմկուսների ընտրական աշխուժութիւնները, բանվորական շարժման բացահայտ շերտավորումն Անգլիայում, վորի ուշժով բանվորները գնում են դեպի ձախ, իսկ պարագլուխները դեպի աջ սոց. իմպերիալիստների գիրկը) 2-րդ ինտերնացիոնալի՝ իմպերիալիստական Ազգերի Լիգայի բացարձակ ավելցուկ դառնալու իրողութիւնը, սոց. դեմոկրատական կուսակցութեան հեղինակութեան անկումը բանվոր դասակարգի լայն զանգվածներում, Կոմինտերնի և նրա սեկցիաների ազդեցութեան ու հեղինակութեան ամենուրեք աճումը բոլոր յերկրների պրոլետարների մեջ, ԽՍՀՄ հեղինակութեան աճումն ամբողջ աշխարհի հարստահարված զստակարգերի մեջ, «ԽՍՀՄ բարեկամների կոնգրեսը» և այլն, — այդ բոլոր փաստերն անժխտելիորեն ասում են, թե Յեվրոպան թեկուրում է հեղափոխական վերելքի նոր շրջան: Յեթե Սակկոյի և Վանցետտիի սպանութեան նման փաստը կարող եր առիթ ծառայել բանվոր դասակարգի ցույցերի համար, զա անտարակույս ցույց է տալիս, թե բանվոր

դասակարգի ստորին խավերում կուտակվել և հեղափոխական յիշանդ, վոր վորոնում է և կվորոնի առիթ ու դեպք՝ յերբեմն արտաքուստ միանգամայն աննշան դեպք, վորպեսզի դուրս նետվի և իր ծանրութեամբ ընկնի կապիտալիստական ուժի մի վրա: Մենք ապրում ենք ինչպէս զաղութների, այնպէս և մայր ցամաքների հեղափոխական նոր վերելքի նախորդակին: Կայունութեան վրա աճում է նոր հեղափոխական վերելքը:

Այդպիսով մենք ունենք համաշխարհային կապիտալիզմի խորագույն ճգնաժամի ու աճող անկայունութեան բոլոր նշանները: Յեթե 1920—21 թ. յետադաւերադման ժամանակավոր ճգնաժամն իր ներքին քառսով ու կապիտալիստական յերկրների արտաքին կապերի քայքայումով կարելի չե համարել վերացած, վորի հետեւանքում և վրա հասավ մասնակի կայունութեան ժամանակաշրջանը, ապա կապիտալիզմի հիմնական ճգնաժամը, վոր նկատվեց Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան հաղթութեան և ԽՍՀՄ համաշխարհային կապիտալիստական սիստեմից՝ անշատվելու հետեանքում, վոչ միայն չի վերացած, այլ, ընդհակառակն, ավելի ու ավելի յե խորանում, յերերելով համաշխարհային կապիտալիզմի գոյութեան հիմքերը: Կայունութիւնը վոչ միայն արգելք չեղավ այդ հիմնական ճգնաժամի զարգացմանը, ընդհակառակը, հող ու աղբյուր տվեց նրա հետագա զարգացման համար: Հետզհետե աճող կոփւր շուկաների համար, աշխարհի ու ազգացութեան շրջանների նոր բաժանման անհրաժեշտութիւնը, բուրժուական պացիֆիզմի և Ազգերի Լիգայի անանկութիւնը, ուշժերի դասավորման մեջ նոր կոալիցիաներ ստեղծելու տենդային աշխատանքը՝ նոր պատերազմների հանդեպ, սպառազինումների հախուռն աճումը, զադանային ճնշումը բանվոր դասակարգի ու զաղութային յերկրների վրա, հեղափոխական շարժման աճումը զաղութներում և Յեվրոպայում, Կոմինտերնի հեղինակութեան աճումն ամբողջ աշխարհում և, վերջապես, Խորհրդային Միութեան հզորութեան ամրապնդումը և նրա հեղինակութեան ուժեղացումը Յեվրոպայի բանվորների և զաղութների աշխատավոր մասսաների մեջ, — այդ ամենն այնպիսի փաստեր են, վորոնք չեն կարող չսասանել համաշխարհային կապիտալիզմի հենց հիմքերը:

Կապիտալիզմի կայունութիւնը դառնում է ավելի ու ավելի փտած ու յերերուն: Յեթե յերկու տարի առաջ կարելի չեր և պեճեք խոսել հեղափոխական ալիքների տեղատվութեան մասին Յեվրոպայում, այժմ արդեն մենք ամեն հիմք ունենք պնդելու, թե

Յեվրոպայան բացարձակորեն վտուր և դնում հեղափոխական նոր վերելքի շրջան: Յես դեռ չեմ խոսում գաղութային յերկրների մասին, ուր իմպերիալիստների դրությունը դառնում է ավելի ու ավելի կատաստրոֆիկ:

Խորտակվեցին կապիտալիստների հույսերը, թե ԽՍՀՄ կը մասնվի կապիտալիստական աշխատեման, թե կընկնի նրա հեղինակությունը Յեվրոպայի բանվորների և գաղութների աշխատավոր մասսաների մեջ: ԽՍՀՄ աճում է, զարգանում է դարձնվող սոցիալիզմի յերկիրը: Նրա ազդեցութունն ամբողջ աշխարհի բանվորների և գյուղացիների մեջ աճում ու ամրանում է: ԽՍՀՄ, — սոցիալիզմ կարուցանող յերկրի գոյությունն իսկ հանդիսանում է համաշխարհային իմպերիալիզմի քայքայման, նոր կայունության թուլացման գործոններից մեկը՝ ինչպես Յեվրոպայում, այնպես և գաղութներում: ԽՍՀՄ պարզապես դառնում է Յեվրոպայի բանվոր դասակարգի և գաղութների հարստահարված ժողովրդների դրոշակ: Այդ պատճառով, վորպեսզի կարելի լինի հող պատրաստել ապագա իմպերիալիստական պատերազմների համար, ավելի հիմնովին ճնշել «սեփական» բանվոր դասակարգին ու զսպել «սեփական» գաղութներին՝ կապիտալիստական թիկունքն ամրապնդելու համար, հարկավոր է ամենից առաջ զսպել ԽՍՀՄ հեղափոխության այդ ոջախն ու տնկարանը, վոր միաժամանակ կապիտալիստական յերկրների սպառնալիքն մեծագույն շուկաներից մեկն է:

Այստեղից արտաքին ռազմական միջամտության տենդենցների աշխուժացում իմպերիալիստների մեջ, ԽՍՀՄ-ը մեկուսացնելու քաղաքականություն, ԽՍՀՄ-ը շրջապատելու քաղաքականություն, ԽՍՀՄ դեմ պատերազմի համար պայմաններ պատրաստելու քաղաքականություն: Իմպերիալիստների բանակում արտաքին ռազմական միջամտության տենդենցների ուժեղացումը (ԽՍՀՄ վերաբերմամբ) ներկա դրության հիմնական գործոններից մեկն է: Անհամեմատ սպառնական կողմ կապիտալիզմի ծավալվող ճգնաժամի կացության մեջ հանդիսանում է անգլիական բուրժուազիան: Նա նախաձեռնություն վերցրեց իր վրա արտաքին ռազմական միջամտության տենդենցներն ուժեղացնելու գործում: Պարզ է, վոր խորհրդային բանվորների ոգնությունն անգլիական ածխահատներին, ԽՍՀՄ բանվոր դասակարգի համակրությունը Զինաստանի հեղափոխական շարժմանը չեյին կարող յուզ չաճել կրակին: Այդ բոլոր հանգամանքները նպաստեցին անգլո-խորհրդ-

դային հարաբերությունների խզման և հարաբերությունների վատթարացման մի շարք այլ պետությունների հետ:

Յերկու տենդենցների պայքարը կապիտալիստական աշխարհի և ԽՍՀՄ հարաբերությունների մեջ — ռազմական ագրեսիվ քաղաքականության տենդենց (ամենից առաջ Անգլիան) և հաշտ հարաբերությունները շարունակելու տենդենց (մի շարք ուրիշ կապիտալիստական յերկրներ) — հանդիսանում է, այդ պատճառով, հիմնական գործոն մեր արտաքին հարաբերությունների սիստեմի մեջ՝ ներկա ըուպելին:

Հաշվետվության ժամանակաշրջանում հաշտության հարաբերությունների տենդենցը բնորոշ փաստերն են. պայմանագիր Թյուրքիայի հետ չհարձակվելու մասին, յերաշխիքային պայմանագիր Գերմանիայի հետ, մաքսային համաձայնություն Հունաստանի հետ, համաձայնություն Գերմանիայի հետ վարկերի մասին, մեղ ճանաչեց Ուրուգվան, յերաշխիքային պայմանագիր Ավդանիստանի հետ, յերաշխիքային պայմանագիր Լիտվայի հետ, յերաշխիքային պայմանագրի ստորագրություն Լատվիայի հետ, առևտրական պայմանագիր Թյուրքիայի հետ, միջադեպի հարթումն Շվեյցարիայի հետ, պայմանագիր Պարսկաստանի հետ՝ չեզոքության մասին, հարաբերությունների բարելավումն Յապոնիայի հետ, տնտեսական կապերի աճումն Ամերիկայի և Իտալիայի հետ:

Ռազմական ագրեսիվ քաղաքականության տենդենցը բնորոշ փաստերն են. անգլիական պաշտոնագիրը գործաթող ածխահատներին դրամական ոգնություն ցույց տալու առիթով, հարձակում Պեկինում, Տյանցզինում և Շանհայում, հարձակում Արկոսի վրա, Անգլիայի հարաբերությունների խզումը ԽՍՀՄ-ից, վոյկովի սպանությունը, անգլիական վարձկանների տերրորիստական ակտերը ԽՍՀՄ մեջ, հարաբերությունների սրումն Փրանսիայի հետ Ռակովսկուն յետ կանչելու հարցի առիթով:

Յեթե 2 տարի առաջ կարելի է պետք եր խոսել ԽՍՀՄ և կապիտալիստական յերկրների վորոշ հավասարակշռության ու «խաղաղ կենակցության» մասին, այժմ արդեն մենք ամեն հիմք ունենք պնդելու, թե «խաղաղ կենակցության» ժամանակաշրջանը պատկանում է անցյալին, տեղի տալով իմպերիալիստական հանդրճության և ԽՍՀՄ դեմ ռազմական միջամտություն պատրաստելու ժամանակաշրջանին: Անգլիայի փորձերը՝ ստեղծել միասնական ճակատ ԽՍՀՄ դեմ՝ մինչև այժմ չաջողվեց: Այդ անաջո-

զուլթյան պատճառներն են. շահերի հակասութիւնն իմպերիալիստների բանակում, մի բանի յերկրներ շահագրգռված են տընտեսական կապեր հաստատել խՍՀՄ հետ, խՍՀՄ խաղաղասեր քաղաքականութիւնը, Յեվրոպայի բանվոր դասակարգի դիմադրութիւնը, իմպերիալիստների այն յերկուրդը՝ թե կրօնկիւհ հեղափոխութիւնն իրենց մոտ խՍՀՄ հետ պատերազմելու դեպքում: Բայց դա դեռ չի նշանակում, թե Անգլիան կթողնի խՍՀՄ դեմ միասնական ճակատ կազմակերպելու իր աշխատանքը, թե նրան չի աջողվի կազմակերպել այդպիսի ճակատ: Պատերազմի սպառնալիքը մնում է իր ուշի մեջ, չնայած Անգլիայի ժամանակավոր անաջողութիւններին:

Այստեղից խնդիր է—հաշվի առնել իմպերիալիստների բանակում յեղած հակասութիւնները, ձգձգել պատերազմը, ազատվելով կապիտալիստներից և ամեն միջոց ձեռք առնել պահպանելու խաղաղ հարաբերութիւնները: Մենք չենք կարող մոռանալ Լենինի այն խոսքերը, թե շատ բան մեր շինարարութիւնն գործում կախված է նրանից—կաջողվի՞, արդյոք, մեզ յետաձգել պատերազմը կապիտալիստական աշխարհի դեմ, մի պատերազմ, վոր անխուսափելի յե, բայց կարելի յե ձեռքել կամ մինչ այն ըոպեն, յերբ կհասունանա պրոլետարական հեղափոխութիւնը Յեվրոպայում, կամ մինչ այն ըոպեն, յերբ լիովին կհասունանան գաղութային հեղափոխութիւնները, կամ, վերջապես, մինչ այն ըոպեն, յերբ կապիտալիստները կկռվեն իրար հետ գաղութները բաժանելու պատճառով: Այդ պատճառով կապիտալիստական յերկրներին հետ հաշտ հարաբերութիւններ պահպանելը մեզ համար պարտադիր խնդիր է:

Կապիտալիստական յերկրների հետ մեր հարաբերութիւնների հիմքում թուլատրվում է յերկու հակոտնյա սիստեմների գոյութիւն: Առերայ աշխատանքն ըստամենայնի արդարացրեց այդ: Գալթակոլթյան քար հանդիսանում է յերբեմն պարտքերի և վարկերի հարցը: Մեր քաղաքականութիւնն այստեղ պարզ եւ Դա ձեակերպված է կոնկրետ կերպով «տալիս ես — տալիս եմ»: Տալիս ես վարկեր մեր արդյունաբերութիւնն բեղմնավորման համար — ստանում ես մինչպատերազմյան պարտքերի վորոշ մասը, վորպիսին մենք համարում ենք իբրեւ լրացուցիչ տոկոսներ վարկերի համար: Չես տալի — չես ստանում: Փաստերն ասում են, թե մենք վորոշ նվաճումներ ունենք արդյունաբերական վարկեր ստանալու բնագավառում: Ներկա դեպքում յես նկատի ունեմ

վոչ միայն Գերմանիային, այլ և Ամերիկային ու Անգլիային: Խնչումն է այստեղ գաղտնիքը: Նրանում, վոր մեր յերկիրը ներկայացնում է կահավորման ներմուծման մեծագույն շուկան, իսկ կապիտալիստական յերկրները հենց այդ տեսակ մթերքների սպառման կարիք ունեն:

Հետեանքում մենք ունենք. նախ՝ հակասութիւններն աճում կապիտալիստական շրջապատի ներսում, աշխարհի նոր բաժանման անհրաժեշտութիւնն պատերազմի միջոցով, Անգլիայի գլխավորութիւնը կապիտալիստական աշխարհի մի մասի ռազմական միջամտութիւնն տեսդենցներ, մինչդեռ կապիտալիստական աշխարհի մյուս մասը չի ցանկանում խառնվել խՍՀՄ դեմ պատերազմող պատերազմի գործին, գերադասելով տնտեսական կապեր հաստատել խՍՀՄ հետ, այդ յերկու տեսդենցների կովի գոյութիւն և վորոշ հնարավորութիւնն խՍՀՄ համար՝ հաշվի առնել այդ հակասութիւնները խաղաղութիւնը պահպանելու նպատակով: Յերկրորդ՝ մենք ունենք քայքայվող կայունութիւն, գաղութային հեղափոխութիւնն շարժման աճում, նոր հեղափոխական վերելքի նշաններ Յեվրոպայում, Կոմինտերնի և նրա սեկցիանների հեղինակութիւնն աճում ամբողջ աշխարհում, Յեվրոպայի բանվոր դասակարգի համակրանքի պարզորոշ աճում դեպի խՍՀՄ: ԽՍՀՄ աճող հզորութիւնն յերկրի ներսում, մեր յերկրի բանվոր դասակարգի ամբապնդվող հեղինակութիւնն ամբողջ աշխարհի հարստահարված դասակարգերի մեջ:

Այստեղից կուսակցութիւնն խնդիրներն են. 1. միջազգային հեղափոխական շարժման գծով — կռիվ՝ կոմունիստական կուսակցութիւնների զարգացման համար ամբողջ աշխարհում, կռիվ՝ հեղափոխական արմիութիւնները և բանվորների ճակատն ամբապնդելու համար կապիտալի արշավանքի դեմ, կռիվ՝ խՍՀՄ բանվոր դասակարգի և կապիտալիստական յերկրների բանվոր դասակարգի բարեկամութիւնն ամբապնդելու համար, կռիվ՝ խՍՀՄ բանվոր դասակարգի և գաղութային յերկրների ազատարար շարժման միջև կապն ուժեղացնելու համար:

2. խՍՀՄ արտաքին քաղաքականութիւնն գծով — կռիվ՝ իմպերիալիստական նոր պատերազմների պատրաստութիւնն դեմ, կռիվ՝ Անգլիայի արտաքին ռազմական միջամտութիւնն տեսդենցների դեմ, խՍՀՄ ռազմունակութիւնն ուժեղացում, խաղաղութիւնն և խաղաղ հարաբերութիւնների պահպանումն կապիտալիստական յերկրների հետ, մեր ապրանքային

շրջանառության ընդարձակում, մերձեցում տիրող իմպերիալիստական մեծ պետությունների ճնշմանն ու շահագործմանը յենթակա այսպես անվանված «թույլ» «վոչ իրավահավասար» պետությունների հետ:

ԽՍՀՄ սոցիալիստական շինարարության աջողությունները յենվ ներքին դրությունը

Թույլ ալիք, ընկերներ, դիմել մեր յերկրի ներքին դրությունը և մեր սոցիալիստական շինարարության աջողություններին, պրոլետարիատի դիկտատուրայի բախտի, նրա զարգացմանն ու ամրապնդման հարցին:

Կուսակցության XIV համագումարը հանձնարարեց Կենտրոնական Կոմիտեյին վարել մեր ժողովրդական տնտեսության զարգացման գործը հետևյալ հիմնական խնդիրների տեսակետից. նախ՝ վորպեսզի մեր քաղաքականությունը սատարի մեր ամբողջ ժողովրդական տնտեսության արտադրության աճմանը, յերկրորդ՝ վորպեսզի կուսակցության քաղաքականությունը նպաստի արդյունաբերության զարգացման տեմպի արագացմանը և արդյունաբերության ղեկավար դերը ապահովված լինի ամբողջ ժողովրդական տնտեսության մեջ, յերրորդ՝ վորպեսզի ժողովրդական տնտեսության զարգացման ընթացքում ապահովվի ժողովրդական տնտեսության սոցիալիստական հատվածի և տնտեսության սոցիալիստական ձևերի հետզհետե աճող տեսակարար կշիռը՝ ի հաշիվ մասնավոր ապրանքային կապիտալիստական հատվածի, չորրորդ՝ վորպեսզի մեր ամբողջ տնտեսական զարգացումը, արդյունաբերության նոր ձյուղերի կազմակերպումը, հում նյութերի վորոշ ձյուղերի զարգացումը, և այլն, կատարվի ախպիսի ուղղությամբ, վորպեսզի ընդհանուր զարգացումն ապահովվի մեր յերկրի տնտեսական անկախությունը, վորպեսզի մեր յերկրը չդառնա համաշխարհային տնտեսության կապիտալիստական հատվածի ավելցուկ, հինգերորդ՝ վորպեսզի պրոլետարիատի դիկտատուրան և բանվոր դասակարգի ու գյուղացիական մասսաների միությունը և բանվոր դասակարգի ղեկավարությունը այդ միության մեջ ամրանան, վեցերորդ՝ վորպեսզի բանվոր դասակարգի և գյուղի ընչազուրկ խավերի նյութական ու կուլտուրական դրությունը շարունակ բարձրանա:

Ի՞նչ են արել այդ խնդիրների իրագործման ընաճավառում մեր կուսակցությունը և Կենտրոնական Կոմիտեն հաշվետվության ժամանակամիջոցում:

Առաջին հարցը—ամբողջ ժողովրդական տնտեսության զարգացումը: Յես այստեղ կրեքեմ մի քանի հիմնական թվեր՝ ամբողջ ժողովրդական տնտեսության և մասնավորապես արդյունաբերության ու գյուղատնտեսության աճման հարցին վերաբերյալ—հընթացս վերջին յերկու տարվա: Այդ թվերը յես վերցնում եմ Պետպլանի հայտնի աղյուսակներից. յես նկատի ունեմ Պետպլանի 1927—28 թ. վերահսկիչ թվերը և հնգամյա ծրագրի նախագիծը:

Ամբողջ ժողովրդական տնտեսության զարգացման աճումը յերկու տարվա ընթացքում: Յեթե 1924—25 թ. գյուղատնտեսության ընդհանուր արտադրությունը Պետպլանի նոր հաշիվներով կազմում եր մինչպատերազմյան 87,3%-ի, իսկ ամբողջ արդյունաբերության արտադրությունը — 63,7%-ի, այժմ արդեն, յերկու տարի անց, 1926/27 թ. գյուղատնտեսության արտադրությունը կազմում ե 108,3%-ի, իսկ արդյունաբերության արտադրությունը — 100,9%-ի: Ըստ Պետպլանի վերահսկիչ թվերի՝ 1927—28 թ. արտադրություն կա հասցնել գյուղատնտեսության արտադրությունը մինչպատերազմյան 111,8%-ի, իսկ արդյունաբերության արտադրությունը — 114,4%-ի:

Առևտրա-միջնորդական շրջանառության աճումը յերկու տարվա ընթացքում: Յեթե ընդունենք 1924—25 թ. շրջանառությունների չափերը 100 (14613 միլիոն չերվոնի ուրլի), ապա 1926—27 թ. մենք ունենք ավելացում 97%-ով (28775 միլիոն ուրլի), իսկ 1927—28 թ. նախատեսվում ե հետագա աճում մինչև 116% (33440 միլիոն ուրլի):

Մեր վարկային սխտեմի զարգացումը յերկու տարվա ընթացքում: Յեթե վերցնենք մեր բոլոր վարկային հաստատությունների միացյալ հաշվեկշիռներն առ 1 հոկտեմբեր 1925 թ. 100, (5343 միլիոն չերվոնի ուրլի), ապա առ 1 հոկտեմբեր 1927 թ. մենք ունենք աճում 53%-ով (8175 միլիոն ուրլի): Հիմք չկա կասկածելու, վոր 1927—28 թ. մեր ազգայնացված վարկային սխտեմը նորեն կաճի:

Յերկաթուղային տրանսպորտի զարգացումը յերկու տարվա ընթացքում: Յեթե 1924—25 թ. մեր ամբողջ յերկաթուղային ցանցի ապրանքաշրջանառությունը մինչպատերազմյան 63,1%-ին

եր հավասար, այսինքն արդեն 1926—27 թ. մենք ունենք 99,1⁰/₀, իսկ 1927—28 թ. կունենանք 111,6⁰/₀: Յիս արդեն չեմ խոսում այն մասին, վոր այս 2 տարվա ընթացքում մեր յերկաթուղային ցանցը 74,4 հազար կիլոմետրից դարձավ 76,2 հազար կիլոմետր, այսինքն մինչպատերազմյան մակարդակի դիմաց ավելացավ 3,3⁰/₀-ով, իսկ 1917 թ. դիմաց—8,9⁰/₀-ով:

Պետական բյուջեյի աճումը յերկու տարվա ընթացքում: Յեթե միացյալ բյուջեն (միասնական պետական բյուջեն՝ պլյուս տեղական բյուջեները) մեզ մոտ կազմում եր 1925—26 թ. 72,4⁰/₀ (5024 միլիոն ռուբլի), ներկա բոլորին 1927—28 թ. միացյալ բյուջեն պետք ե կազմի մինչպատերազմյան 110—112⁰/₀ (ավելի քան 7 միլիարդ ռուբլի): Յերկու տարում աճումը հավասար ե 41,5⁰/₀:

Արտաքին առևտրի աճումը 2 տարվա ընթացքում: Յեթե արտաքին առևտրի ընդհանուր շրջանառությունը 1924—25 թ. մեզ մոտ կազմում եր 1282 միլիոն ռուբլի, այսինքն մինչպատերազմյան մոտ 27⁰/₀, ապա այժմ 1926—27 թ. մենք ունենք 1483 միլիոն ռուբլու շրջանառություն, այսինքն մինչպատերազմյան 33,6⁰/₀, իսկ 1927—28 թ. յենթադրվում ե ունենալ 1626 միլիոն ռուբլի, այսինքն մինչպատերազմյան 37,9⁰/₀:

Արտաքին առևտրի զարգացման դանդաղ տեմպի պատճառները. նախ՝ այն փաստը, վոր բուրժուական պետությունները հաճախակի արգելքներ են դնում մեր արտաքին առևտրին, վորոնք յերբեմն փոխվում են քողարկված պաշարման. յերկրորդ՝ այն փաստը, վոր մենք չենք կարող առևտուր անել բուրժուական «ինքնհրա կուշա չենք ուտի, բայց կարտահանենք» ֆորմուլայով: Պլյուս հանդիսանում ե այստեղ 1926—27 թ. արտաքին առևտրի ակտիվ սալդոն՝ 57 միլիոն ռուբլին: Սա առաջին տարին ե 1923—24 թվից հետո, յերբ արտաքին առևտրի հաշվեկշիռը փակվում ե պլյուսով:

Հետևանքում մենք ունենք ամբողջ ազգային յեկամտի ընդհանուր աճման հետևյալ պատկերը՝ յիսկու տարվա ընթացքում. յեթե ընդունենք, վոր 1924—25 թ. խՍՀՄ ազգային յեկամուտը կազմում եր 15,589 միլիոն չերվոնի ռուբլի, ապա 1925—26 թ. մենք ունենք 20,252 միլիոն ռուբլի, այսինքն մի տարում աճեց 29,9⁰/₀-ով, իսկ 1926—27 թ.—23,560 միլիոն ռուբլի, այսինքն մի տարում աճեց 11,4⁰/₀-ով: Պետականի վերահսկիչ թվերով 1927—28 թ. մենք կունենանք 24.208 միլիոն ռուբլի,

այսինքն աճում 7,3⁰/₀-ով: Յեթե ուշադրություն անենք, վոր Միացյալ Նահանգների ազգային յեկամտի տարվա միջին աճումը 3—4⁰/₀-ից չի անցնում (միմիայն մի անգամ, անցյալ դարու ութնական թվականներին Միացյալ Նահանգների ազգային յեկամուտն աճեց մոտ 7⁰/₀-ով), մյուս յերկրների, որինակ Անգլիայի ե Գերմանիայի ազգային յեկամտի ամենամյա աճումը չի անցնում 1—3⁰/₀-ից, ապա պետք ե ընդունենք, վոր խՍՀՄ մեջ ազգային յեկամտի աճման տեմպը վերջին տարիներում մրցանիշային ե՝ Յեվրոպայի ե Ամերիկայի խոշոր կապիտալիստական յերկրների համեմատությամբ:

Յեղրափակություն. մեր յերկրի ժողովրդական տնտեսությունն աճում ե արագ տեմպով: Կուսակցություն խնդիրն ե՝ առաջ անել մեր յերկրի ժողովրդական տնտեսության զարգացումը արտադրության բոլոր ճյուղերում:

Մեզ մոտ ժողովրդական տնտեսության աճումն ընթանում ե վեջ թե արտադրության, հասարակ քանակային աճման կարգով, այլ վորոշ, խստորեն ձևակերպված, ուղղությամբ:

Վճռական գործոն ժողովրդական տնտեսության զարգացման գործում՝ վերջին յերկու տարվա ընթացքում հանդիսանում ե յերկու հիմնական հանգամանք: Նախ՝ մեր ժողովրդական տնտեսության զարգացումն ընթանում ե յերկրի արդյունաբերման (ինդուստրիալիզացիայի) նշանաբանով, ըստ վորում աճում ե արդյունաբերության դերը գյուղատնտեսության վերաբերմամբ: Յերկրորդ՝ յերկրի ժողովրդական տնտեսության ու արդյունաբերության զարգացումն ընթանում են տնտեսության սոցիալիստական ձևերի իշխող դերը ե տեսակարար կշիռը՝ ինչպես արտադրության, այնպես ե ապրանքաշրջանառության բնագավառում՝ ուժեղանալու ուղղությամբ — ի հաշիվ մասնավոր ապրանքային կապիտալիստական հատվածի:

Թվեր՝ արդյունաբերության տեսակարար կշռի աճման մասին ժողովրդական տնտեսության սխտեմում (առանց տրանսպորտի ու ելեքտրիֆիկացիայի): Յեթե արդյունաբերության ամբողջ արտադրության բաժինը ժողովրդական տնտեսության ամբողջ արտադրության նկատմամբ կազմում եր 1924—25 թ. մինչպատերազմյան գներով 32,4⁰/₀, իսկ գյուղատնտեսության բաժինը—67,6⁰/₀, ապա 1926—27 թ. արդյունաբերության հաշիվը հասավ 38⁰/₀-ի, իսկ գյուղատնտեսության բաժինն իջավ 62⁰/₀-ի. 1927

— 28 թ. արդյունաբերության բաժինը պետք է հասնի $40,20\%$ -ի, գյուղատնտեսության բաժինը պետք է իջնի $59,80\%$:

Թվեր՝ մեքենաների արտադրության ու արտադրության միջոցների — տեսակարար կշռի աճման մասին — յերկու տարվա ընթացքում. 1924 — 25 թ. արտադրության միջոցների արտադրական բաժինը $34,10\%$ էր, 1926 — 27 թ. — $37,60\%$, իսկ 1927 — 28 թ. յենթադրվում է հասցնել $38,60\%$:

Թվեր՝ արտադրության միջոցների արտադրականի տեսակարար կշռի աճման մասին՝ պետական խոշոր արդյունաբերության մեջ՝ յերկու տարվա ընթացքում. 1924 — 25 թ. — 420% , 1926 — 27 թ. — 440% , իսկ 1927 — 28 թ. մտադրություն կա հասցնել $44,90\%$ -ի:

Ինչ վերաբերում է արդյունաբերության ապրանքային արտադրությանը ու նրա տեսակարար կշռին՝ ապրանքների ամբողջ զանգվածի մեջ, արդյունաբերության բաժինը — 1924 — 25 թ. $53,10\%$ -ից հասավ 1926 — 27 թ. $59,50\%$, իսկ 1927 — 28 թ. պետք է հասնի $60,70\%$ -ի, մինչդեռ գյուղատնտեսության ապրանքային արտադրության բաժինը կազմում էր 1924 — 25 թ. $46,90\%$, 1926 — 27 թ. իջավ $40,50\%$ -ի, իսկ 1927 — 28 թ. պետք է իջնի $39,30\%$ -ի:

Ցեղրակացություն. մեր յերկիրը դառնում է արդյունաբերական, ինդուստրիալ յերկիր. կուսակցության խնդիրն է՝ առաջ տանել բոլոր միջոցներով մեր յերկրի ինդուստրիալիզացիան:

Թվեր՝ տնտեսության սոցիալիստական ձևերի իշխող դերի ու տեսակարար կշռի աճման մասին՝ ի հաշիվ մասնավոր ապրանքային ու կապիտալիստական հատվածների — 2 տարվա ընթացքում: Այն ժամանակ, յերբ ժողովրդական տնտեսության ընդհանրացրած հատվածի հիմնական գումարահատկացումները (պետական ու կոոպերատիվային արդյունաբերություն, տրանսպորտ ու ելեքտրիֆիկացիա) 1924 — 25 թ. 1231 միլիոն ռուբլուց դարձան 2683 միլիոն ռուբլի 1926 — 27 թ., իսկ 1927 — 28 թ. այդ գումարները պետք է հասնեն 3436 միլիոն ռուբլու, այսինքն 1924 — 25 թ. $43,80\%$ -ը, — 1927 — 28 թ. դառնալու յե $65,30\%$: Ժողովրդական տնտեսության վոչ ընդհանրացրած հատվածի գումարները շարունակ պակասում էին համեմատաբար ու աճեցին միայն աննշան՝ բացարձակ թվերով — 1924 — 25 թ. 1577 միլիոնը դարձավ 1717 միլիոն, այդպիսով վոչ ընդհանրացրած հատվածի գումարահատկացումների տեսակարար կշիռը 1924 — 25 թ. $36,20\%$ -ից իջավ 1927 — 28 թ. $34,70\%$ -ի: Այն ժամանակ, յերբ արդյու-

նաբերության ընդհանրացրած հատվածի ամբողջ արտադրությունը 1924 — 25 թ. 810% -ից դարձավ 860% 1926 — 27 թ. ամբողջ արդյունաբերության մեջ, իսկ 1927 — 28 թ. պետք է դառնա $86,90\%$, արդյունաբերության վոչ ընդհանրացրած հատվածի դերը ընկնում է տարեցտարի — 1924 — 25 թ. ամբողջ արդյունաբերության արտադրության 190% -ը իջավ 1926 — 27 թ. 140% -ի, իսկ 1927 — 28 թ. պետք է իջնի մինչև $13,10\%$ -ի: Ինչ վերաբերում է մասնավոր կապիտալի դերին խոշոր (ցենդալին) արդյունաբերության մեջ, դա ընկնում է վոչ միայն համեմատաբար (1924 — 25 թ. $3,90\%$ -ից իջավ 1926 — 27 թ. $2,40\%$), այլև բացարձակորեն (1924 — 25 թ. 169 միլիոն մինչպատերազմյան ռուբլին դարձավ 1926 — 27 թ. 165 միլիոն մինչպատերազմյան ռուբլ.):

Նույն կերպ յետ են մղվում մասնավոր կապիտալիստական տարրերը նաև յերկրի ապրանքաշրջանառության բնագավառում: Այն ժամանակ, յերբ ընդհանրացրած հատվածի բաժինն ամբողջ առևտրա-միջնորդական շրջանառության մեջ 1924 — 25 թ. կազմում էր $72,60\%$, մեծաքանակ առևտրի մեջ — $90,60\%$, մանրածախսի մեջ — $57,30\%$, 1926 — 27 թ. ընդհանրացրած հատվածի տեսակարար կշիռն ամբողջ շրջանառության մեջ հասավ $81,90\%$ -ի, մեծաքանակ առևտրի մեջ մինչև $94,90\%$, մանրածախսի մեջ — $67,40\%$, մինչդեռ մասնավոր հատվածի բաժինը նույն ժամանակամիջոցում ամբողջ առևտրա-միջնորդական շրջանառության մեջ $27,40\%$ -ից իջավ $18,10\%$ -ի, մեծաքանակ առևտրի մեջ $9,40\%$ դարձավ $5,10\%$, մանրածախսի մեջ $42,70\%$ -ը դարձավ $32,60\%$, իսկ 1927 — 28 թ. յենթադրվում է նորից իջեցնել մասնավոր հատվածի տեսակարար կշիռը բոլոր տիպի առևտրի մեջ:

Ցեղրակություն. մեր յերկիրը դիմում է դեպի սոցիալիզմ ինքնավստահ ու արագ, յետ մղելով քայլ առ քայլ ժողովրդական տնտեսությունից կապիտալիստական տարրերին: Այդ փաստը բաց է անում մեր առաջ «ճիլ — ճամը» հարցի հիմքը: Այդ հարցն առաջադրեց Լենինը 1921 թ. տնտեսական նոր քաղաքականություն մտցնելուց հետո: Կարճը ենք, արդյոք, մենք կապակցել մեր սոցիալիստականացրած արդյունաբերությունը գյուղացիական տնտեսության հետ, յետ մղել մասնավոր առևտրականին ու մասնավոր կապիտալիստին և սովորել առևտուր անել, թե՛ մասնավոր կապիտալը կհաղթահարի մեզ, պառակտում ձգելով պրոլետարիատի և գյուղացիության միջև, — ահա թե ինչպես երբեքված այն ժամանակ հարցը: Այժմ մենք կարող ենք ասել, թե

հիմնականում այդ բնագավառում մենք ունենք արդեն վճռական աշխատություններ: Այդ ժխտել կարող են միմիայն կույրերը կամ խելագարները: Բայց այժմ «հիվ հումն ե ձեռք գցում» հարցն արդեն այլ բնույթի չէ: Այժմ այդ հարցը փոխադրվում է առևտրի բնագավառից արտադրության շրջանը, տնայնագործական արտադրության և գյուղատնտեսական արտադրության շրջանը, ուր մասնավոր կապիտալն իր վորոշ տեսակարար կշիռն ունի և վորտեղից նրան հարկավոր է սխտեմատիկաբար վանել:

Կուսակցության խնդիրն է. ընդլայնել ու ամրապնդել մեր սոցիալիստական գերիշխող գաղութները ժողովրդական տնտեսության բոլոր ճյուղերում՝ ինչպես քաղաքում, այնպես և գյուղում, լիկվիդացիայի յենթարկելով կապիտալիստական տարրերին ժողովրդական տնտեսության մեջ:

Խոշոր ազգայնացված արդյունաբերություն արտադրության աճումը: Յեթե 1925—26 թ. արտադրության աճումը (մինչև պատերազմյան ուղիղներով) խոշոր ազգայնացված արդյունաբերության մեջ՝ նախկին տարվա համեմատությամբ՝ կազմում էր 42,2⁰%, 1926—27 թ. — 18,2⁰%, իսկ 1927—28 թ. կկազմի 15,8⁰%, ապա Պետականի հնգամյա ծրագրի նախագծով արտադրության աճումը հինգ տարվա ընթացքում կկազմի 76,7⁰%, ամեն տարի ավելանալով միջին հաշվով 15⁰%, իսկ 1931—32 թ. արդյունաբերական արտադրությունը կրկնապատկվելու յե մինչև պատերազմյան արտադրության համեմատությամբ: Յեթե վերցնենք յերկրի թե խոշոր (պետական ու մասնավոր) և թե մանր ամբողջ արդյունաբերության ընդհանուր արտադրությունը, ապա արտադրության ամենամյա միջին — թվարանական աճումը Պետականի հնգամյա նախագծով կազմելու յե մոտ 12⁰%, վորով ամբողջ արդյունաբերական արտադրությունը 1931—32 թ. ավելանալու յե համարյա 70⁰%-ով՝ մինչև պատերազմյան մակարդակի համեմատությամբ:

Ամերիկայում ամբողջ արդյունաբերական պրոդուկցիայի տարեկան աճը 1890 — 1895 թ. հնգամյակում կազմում էր 8,2⁰%, 1895 — 1900 թ. հնգամյակում — 5,2⁰%, 1900 — 1905 թ. հնգամյակում — 2,6⁰%, 1905 — 1910 թ. հնգամյակում — 3,6⁰%, Ռուսաստանում 1895 — 1905 թ. տասնամյակում արտադրական պրոդուկցիայի միջին տարեկան աճը կազմում էր 10,7⁰%, 1905 — 1913 ութամյակում — 8,1⁰%: Մեր սոցիալիստական արդյունաբերության, ինչպես և ամբողջ արդյունաբերության պրոդուկցիայի տարեկան աճման

առկուսը մրցանիշանային է, վորպիսի տոկոս չունի աշխարհիս վոշմի խոշոր կապիտալիստական յերկիր: Յեվ այդ, չնայած այն բանին, վոր ինչպես ամերիկական արդյունաբերությունը, այնպես եր, մանավանդ, ռուսական մինչև պատերազմյան արդյունաբերությունը լիովին բեղմնավորում էյին ոտար կապիտալի ուժեղ ներմուծումով, մինչդեռ մեր սոցիալիզացիայի յենթարկված արդյունաբերությունն օտարված է հիմնվել յեր սեփական կուտակումների վրա: Յեվ չնայած այն հանգամանքին, վոր մեր սոցիալիզացիայի յենթարկված արդյունաբերությունը մտել է արդեն ռեկոնստրուկցիայի շրջանը, յերբ հին գործարանների վերասարքավորումը և նորերի կարուցումը վճռական նշանակություն է ստանում արդյունաբերական պրոդուկցիայի աճման համար, — մեր արդյունաբերությունն ընդհանրապես և մեր սոցիալիստական արդյունաբերությունը մասնավորապես յիր զարգացման տեմպով գերազանցում է կապիտալիստական յերկրների արդյունաբերության զարգացմանը: Ինչով բացատրել մեր խոշոր արդյունաբերության զարգացման չտեսնված տեմպը: Նախ և առաջ նրանով, վոր նա սոցիալիզացիայի յենթարկված արդյունաբերություն է, վորի շնորհիվ նա ազատ է կապիտալիստական խմբակների հակահասարակական շահամուլությունից և հնարավորություն ունի զարգանալու ամբողջ հասարակության շահերի տեսակետից: Յերկրորդ՝ նրանով, վոր նա աշխարհում գոյություն ունեցող արդյունաբերությունների համեմատությամբ ամենամեծ չափով կոնցենտրացիայի յենթարկված արդյունաբերությունն է, վորի շնորհիվ ամեն հնարավորություն ունի հազթահարելու մասնավոր կապիտալիստական արդյունաբերությունը: Յերրորդ՝ նրանով, վոր պետությունն յիր ձեռքում ունենալով նացիոնալիզացիայի յենթարկված վարկը, արտաքին առևտուրը և ընդհանուր պետական բյուժեն ամեն հնարավորություն ունի պաշային կարգով ղեկավարելու նացիոնալիզացիայի յենթարկված արդյունաբերությունը՝ վորպես միասնական արդյունաբերական տնտեսություն, վորը խոշոր առավելություններ է տալիս ամեն տեսակի արդյունաբերության հանդեպ, վորն արագացնում է նրա զարգացման տեմպը մի քանի անգամ: Զորրորդ՝ նրանով, վոր նացիոնալիզացիայի յենթարկված արդյունաբերությունը, վորպես ամենախոշոր և ամենաուժեղ արդյունաբերություն, ամեն հնարավորություն ունի յիրագործելու ինքնարժեքի անշեղ իջեցման քաղաքականությունը, իջեցնելու բացթողի գները, եժանացնելու յիր պրոդուկցիան, միաժամանակ ընդարձակելով շուկան յիր

պրոդուկցիայի համար, բարձրացնելով ներքին շուկայի տարողու-
թյունը, ստեղծելով իր համար մշտական աճող աղբյուր՝ արտա-
դրության հետագա ծավալման համար: Հինգերորդ՝ նրանով, վոր
նացիոնալիզացիայի յենթարկված արդյունաբերությունը կարող է
շատ պատճառներով, իմիջի ալուր, և այն պատճառով, վոր նա
վարում է գների իջեցման քաղաքականություն, զարգանալ քա-
ղաքի և գյուղի, պրոլետարիատի և գյուղացիության աստիճանա-
կան մերձացման միջավայրում՝ հակառակ կապիտալիստական
արդյունաբերության, վորը զարգանում է գյուղացիությունը հյու-
ծող բուրժուական քաղաքի և քայքայվող գյուղի միջև աճող
թշնամության պայմաններում: Վերջապես՝ նրանով, վոր նացիո-
նալիզացիայի յենթարկված արդյունաբերությունը հենվում է
բանվոր դասակարգի, վորպես մեր ամբողջ զարգացման հեգեմոնի
վրա, վորի շնորհիվ նա հնարավորություն ունի զարգացնել մեծ
հեշտության մեծ թանկեր, ընդհանրապես և աշխատանքի արտա-
դրողականությունը մասնավորապես, և կիրառել արտադրության
ու վարչության ռացիոնալիզացիան, ունենալով բանվոր դասակար-
գի լայն մասսաների աջակցությունը, վորը չկա և չի կարող լի-
նել արդյունաբերության կապիտալիստական սխտեմի ժամանակ:
Այդ բոլորը վկայում է, անկասկած, մեր տեխնիկայի վերջին յերկու
տարվա աճումը, արդյունաբերության նոր ճուղերի արագ զար-
գացումը (մեքենաշինարարություն, զազգահաշինարարություն,
տուրբոշինարարություն, ավտո-ավիոշինարարություն, քիմիա և
այլն): — Այդ են վկայում նաև մեզ մոտ գործադրվող արտա-
դրության ռացիոնալիզացիան՝ բանվորական որվա կրճատման
(յոթժամյա բանվորական որ) և բանվոր դասակարգի նյութական
և կուլտուրական անշեղ բարձրացման հետ միասին, վորը չկա և
չի կարող լինել տնտեսության կապիտալիստական սխտեմի ժա-
մանակ: Մեր նոցիալիստական արդյունաբերության զարգացման
չտեսնված տեմպը ուղղակի և անկասկած ապացույց է խորհրդային
արտադրության սխտեմի գերազանցության՝ կապիտալիստական
սխտեմի հանդեպ: Լենինն արդարացի էր, յերբ գեո 1917 թ. սեպ-
տեմբերին, մինչև բոլշևիկների իշխանություն վերցնելն, ասում
էր, թե մենք, հաստատելով պրոլետարիատի դիկտատուրան կա-
րող ենք և պարտավոր ենք «հասնել առաջավոր յերկրներին և
անցնել նրանցից նաև տնտեսապես» (հատոր 14-րդ, մաս 2-րդ,
էջ 213):

կուսակցության անելիքն է պահել սոցիալիստական արդու-
նաբերության զարգացման ձեռք բերած տեմպը և ուժեղացնել
այն մոտ ապագայում՝ ստեղծելու այնպիսի նպաստավոր պայման-
ներ, վորոնք անհրաժեշտ են կապիտալիստական առաջավոր յեր-
կրներին հասնելու և նրանցից անցնելու համար:

Գյուղում, ընդհակառակը, մենք պրոդուկցիայի համեմատա-
բար զանգաղ աճ ունենք: Յեթե 1925 — 26 թ. ընդհանուր պրո-
դուկցիայի աճը (նախապատերազմական ուղբիներով) նախորդ
տարիների համեմատությամբ կազմում էր 19,2⁰%, 1926 —
27 թ. — 4,1⁰%, իսկ 1927 — 28 թ. թ. կազմելու յե 3,2⁰%, Պետ-
պլանի զգալի կերպով նվազեցրած հնգամյա ուղբագծով պրոդուկ-
ցայի աճը հինգ տարվա ընթացքում կազմելու յե 24⁰%, ունենալով
արտադրանքի տարեկան միջին-թվաբանական աճ 4,8⁰% և գյու-
ղատնտեսական պրոդուկցիայի մեցածում 1931 — 32 թվին 28 —
30⁰%՝ նախապատերազմական պրոդուկցիայի համեմատությամբ:
Սա գյուղատնտեսական պրոդուկցիայի քիչ թե շատ տանելի տա-
րեկան աճ է, սակայն վոչ կապիտալիստական յերկրների համե-
մատությամբ մրցանիշային կարելի յե համարել, վոչ ել ապա-
գայում գյուղատնտեսության և մեր նացիոնալիզացիայի յենթարկ-
ված արդյունաբերության միջև անհրաժեշտ հավասարակշռու-
թյուն պահպանելու համար բավարար:

Հյուսիսային Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների գյուղատն-
տեսության ընդհանուր պրոդուկցիայի տարեկան աճը հավասար
է 1890 — 1900 թ. տասնամյակում — 9,3⁰%, 1900 — 1910 թ.
տասնամյակում — 3,1⁰%, 1910 — 1920 թ. տասնամյակում — 1,4⁰%,
մինչպատերազմյան Ռուսաստանում գյուղատնտեսական պրո-
դուկցիայի տարեկան աճը 1900 — 1911 թ. թ. տասնամյակում
կազմում էր 3,2⁰%-ից մինչև 3,5⁰%: Ճիշտ է, մեր գյուղատնտե-
սական պրոդուկցիայի տարեկան աճը 1926 — 27 թ.-ից մինչև
1931 — 32 թ. հնգամյակում կազմելու յե 4,8⁰%՝ ըստ վորում, ինչ-
պես տեսնում ենք, գյուղատնտեսական պրոդուկցիայի աճման տե-
կոսը խորհրդային պայմաններում մեծացել է՝ կապիտալիստական
Ռուսաստանի շրջանի աճման համեմատությամբ: Սակայն չպետք
է մոռանալ, վոր մինչդեռ նացիոնալիզացիայի յենթարկված ար-
դյունաբերության ընդհանուր պրոդուկցիան յերկու անգամ մե-
ծանալու յե 1931 — 32 թ. մինչպատերազմյան արդյունաբերու-
կան պրոդուկցիայի համեմատությամբ, ամբողջ արդյունաբերու-
թյան պրոդուկցիան 1931 — 32 թ. գերազանցելու յե մինչ-

պատերազմյան մակարդակին մոտ $70^{\circ}/_{\circ}$, գյուղատնտեսական պրոդուկցիան գերազանցելու յե մինչպատերազմյան գյուղատնտեսական պրոդուկցիային միայն $28 - 30^{\circ}/_{\circ}$, այսինքն ավելի պակաս, քան մեկ յերրորդականով: Այդ պատճառով մեր գյուղատնտեսության զարգացման տեմպը՝ չի կարելի բավական գոհացուցիչ համարել: Ինչով բացատրել գյուղատնտեսության զարգացման այդպիսի դանդաղ տեմպը մեր նացիոնալիզացիայի յենթարկված արդյունաբերության զարգացման տեմպի համեմատությամբ: Դա բացատրվում է՝ ինչպես մեր գյուղատնտեսական տեխնիկայի անչափ յետամնացությամբ և գյուղի կուլտուրական կացության խիստ ծանր մակարդակով, այնպես էլ մանավանդ նրանով, վոր մեր ցրված գյուղատնտեսական արդյունաբերությունը չունի այն առավելությունները, վոր ունի մեր խմբված նացիոնալիզացիայի յենթարկված խոշոր արդյունաբերությունը: Գյուղատնտեսական արդյունաբերությունը նախ և առաջ նացիոնալիզացիայի չի յենթարկված և չի միացված, այլ ցրված է կտոր-կտոր: Նա պլանային կարգով չի տարվում և յենթարկվում է դեռևս մեծ մասամբ մանր արտադրության տարերքին: Նա միացված և ամբողջված չէ կոլեկտիվիզացիայի գծով, վորի պատճառով դեռևս հարմար միջոց է ներկայացնում կուլակային տարերքի կողմից շահագործվելու համար: Այդ հանգամանքները զրկում են ցրված գյուղատնտեսությունը խոշոր միացյալ և պլանային կարգով տարվող արտադրության այն հսկայական առավելություններից, վոր ունի մեր նացիոնալիզացիայի յենթարկված արդյունաբերությունը:

Վերջ է գյուղատնտեսության յեղքը: Գուցե ընդհանրապես արդյունաբերության և մասնավորապես նացիոնալիզացիայի յենթարկված մեր արդյունաբերության զարգացման տեմպի դանդաղեցումը, վոչ մի դեպքում: Դա կլինեի ամենաբնական, վոչ պրոլետարական ուտոպիա. (ձայներ՝ «ճիշտ է»): Նացիոնալիզացիայի յենթարկված արդյունաբերությունը պետք է զարգանա արագ տեմպով: Դա յե մեր դեպի սոցիալիզմ առաջ շարժվելու յերաշխիքը: Դա է հենց իրեն գյուղատնտեսության ինդուստրացման յերաշխիքը: Վերտեղ և ապա յեղքը: Յեղքը մանր, ցրված գյուղացիական տնտեսությունների՝ խոշոր միացյալ տնտեսություններին անցնելն է, հողի համայնական մշակումով, նոր բարձր տեխնիկայով հողի կոլեկտիվ մշակումով: Յեղքն այն է, վոր մանր և ամենամանր գյուղացիական տնտեսություններն աստիճանաբար և անշեղ

կերպով վոչ ճնշման, այլ ցուցադրման և համոզման կարգով միացնենք խոշոր տնտեսություններին մեջ՝ հողի համայնական ընկերական կոլեկտիվ մշակման հիմունքներով, կիրառելով գյուղատնտեսական մեքենաներ և տրակտորներ, կիրառելով հողագործության ինտենսիֆիկացիայի գիտական միջոցները: Ուրիշ յեղք չկա: Առանց դրան՝ մեր գյուղատնտեսությունը չի կարող վոչ հասնել և վոչ էլ անցնել գյուղատնտեսական տնտեսության ամենազարգացած կապիտալիստական յերկրներից (կանադա) և այլն: Մեր բոլոր միջոցները՝ սահմանափակելու գյուղատնտեսության կապիտալիստական տարրերը, զարգացնելու գյուղում սոցիալիստական տարրերը, զբաղվելու գյուղացիական տնտեսությունները կոոպերատիվ զարգացման հունի մեջ և ուժեղացնելու պետության գյուղի վրա պլանային ներգործությունը — ինչպես մատակարարման և սպառման, այնպես էլ արտադրության կողմից գյուղացիական տնտեսությունն ընդգրկելու գծով, — բոլոր այս միջոցները, ճիշտ է, վճռական են, սակայն նախապատրաստական միջոցներ են գյուղատնտեսությունը կոլեկտիվիզմի ռելսերի վրա փոխադրելու համար:

Ինչ է արել կուսակցությունն այդ ուղղությամբ յերկու տարվա ընթացքում: Քիչ բան չի արված, բայց վոչ այն բոլորը, ինչ կարելի էր անել: Ինչ վերաբերում է գյուղատնտեսության ընդգրկմանը, այսպես ալիք, արտաքուստ, գյուղատնտեսությանն անրաժեշտ գործիքներ հայթայթելու, գյուղատնտեսական մթերքներն սպառելու ուղղությամբ, մենք հետևյալ նվաճումներն ունենք. — գյուղատնտեսական կոոպերացիան համախմբում է այժմ բոլոր գյուղացիական տնտեսությունների մոտ մեկ յերրորդը: Սպառողական կոոպերացիան մեծացրել է իր մատակարարման ընդգրկումը $30^{\circ}/_{\circ}$ -ից 1924—25 թ. մինչև $50,8^{\circ}/_{\circ}$ 1926—27 թ.: Կոոպերատիվային և պետական մարմինները մեծացրել են գյուղատնտեսական պրոդուկցիայի վաճառքի ընդգրկումը $55,7^{\circ}/_{\circ}$ -ից 1924—25 թ. մինչև $63^{\circ}/_{\circ}$ 1926—27 թ.: Ինչ վերաբերում է գյուղատնտեսության ընդգրկմանն, այսպես ասած, ներքուստ, գյուղատնտեսական արտադրության գծով, այդ բնագավառում չափազանց քիչ բան ենք արել: Իսկական է ասել, վոր կոլեկտիվ և խորհրդային տնտեսությունները տալիս են ներկայումս ամբողջ գյուղատնտեսական պրոդուկցիայի ընդամենը $2^{\circ}/_{\circ}$ և ապրանքային պրոդուկցիայի $7^{\circ}/_{\circ}$ -ից քիչ ավելին: Քիչ չեն, իհարկե, սրա ուղեկցիվ և սուբյեկտիվ պատճառները: Նախ՝ մեր աշխատավորների անշնորք

մոտեցումը գործին և անբավարար ուղադրությունը, ապա գյուղացիների պահպանողականությունը և յետաձգողությունը, այնուհետև գյուղացիներին հողի համայնական մշակմանը փոխադրելու անհրաժեշտ միջոցների պակասը և այլն: Իսկ միջոցներ քիչ չեն պահանջվում: Լենինն ասում էր 10-րդ համագումարում, վոր մենք գյուղատնտեսությունը պետական կամ կոլլեկտիվ սկզբունքին յենթարկելու անհրաժեշտ ֆոնդեր չունենք դեռևս: Յես կարծում եմ, վոր այժմ այդ ֆոնդերը մենք կունենանք, և նրանք պետք ե աճեն ժամանակի ընթացքում: Ուսկայն, գործն լայնալիսի ընթացք և ստանում, վոր առանց ցրված գյուղացիական տնտեսությունների միացման, առանց նրանց հողի համայնական մշակման փոխադրելու՝ հնարավորություն չկա առաջ տանելու լուրջ կերպով վոչ գյուղատնտեսության ինտենսիֆիկացիան, վոչ ել մեքինացումը, հնարավորություն չկա գործն աջակես դնելու, վոր մեք գյուղատնտեսությունն իր զարգացման տեմպով կարողանա հասնել կապիտալիստական յերկրներին, ինչպես Կանադան ե: Այդ պատճառով մեր գյուղական աշխատավորների ուղադրությունը հարկավոր ե կենտրոնացնել այդ կարևոր գործի վրա: Յես կարծում եմ, վոր հողփոփոխումների և գյուղատնտեսական կոոպերացիայի մարմիններին կից վարձու կետերը խոշորագույն դեր են կատարելու ադ գործում: Ահա մի որինակ, թե ինչպես են խորհրդային տնտեսություններն ոգնում գյուղացիներին հողի կոլլեկտիվ մշակմանն անցնելու, վորը շատ ձեռնտու ե գյուղացիներին: Յես ի նկատի ունեմ ուկրայինական խորհրդային տնտեսությունների միության տրակտորներով ցոյց տված ոգնությունը Ուկեսսայի ռայոնի գյուղացիներին, վորի առթիվ վերջերս «Իզվեստիա»-յում այդ գյուղացիների շնորհակալական նամակն եր տպված ցույց տված ոգնության համար: Թույլ տվեք կարդալ նամակի բովանդակությունը: (Չայներ՝ «խնդրում ենք»):

«Մենք, Շելչենկոյի, Կրասնիի, Կալինինի անվան «Զերվոնա-գիրկա» և «Վոսխոդյաչիյե սոլնցի» խոտորների բնակիչներս, հայտնում ենք մեր ամենախոր շնորհակալությունը խորհրդային Իշխանությանն այն խոշոր ոգնության համար, վոր մեզ ցույց տվեց մեր տնտեսության վերականգնման գործում: Մեզանից մեծ մասը չքավորներ են, առանց ձիերի, առանց ինվենտարի. չեինք կարողանում մշակել մեզ հատկացրած հողը և ստիպված եյինք հողը կապալով տալ տեղացի կուլակներին՝ ի հաշիվ բերսի մի մասի: Բերքը շատ վատ եր, վորովհետև, ինչպես հայտնի ե,

կապալառուն լավ չի մշակում ուրիշի հողը: Այն փոքր վարկերը, վոր ստանում եյինք պետությունից, ծախսում եյինք մեզ վրա և տարեց-տարի ավելի եյինք աղքատանում: Այս տարի մեզ մոտ յեկավ ուկրայինական խորհրդային տնտեսությունների միության ներկայացուցիչը և առաջարկեց մեզ դրամական վարկերի փոխարեն տրակտորներով մշակել մեր հողերը: Բոլորը, բացի առանձին կուլակներից, տվեցին իրենց համաձայնությունը, թեպետ քիչ եյին հավատում, թե աշխատանքը կանոնավոր կկատարվի: Մեր բախտից և կուլակների ջգրու տրակտորները վարեցին թե անմշակ և թե հանգիստ թողած հողերը, վարեցին միևնույն հողը հինգ-վեց անգամ, ցաքանեցին՝ աղբը խոտից մաքրելու համար և, վերջապես, ցանեցին ամբողջ դաշտը մաքուր տեսակի ցորենով: Այժմ արդեն կուլակներն այլևս չեն ծիծաղում տրակտորային խմբի աշխատանքի վրա:

Այս տարի մեր ռայոնում գյուղացիներն անձրևների բացակայության պատճառով աշնանացան համարյա չեն ցանել, իսկ ցանած հողերը դեռ ծիլեր չեն տվել, մինչդեռ մեր դաշտերում հարյուրավոր դեսյատիններ կանաչել ե հիանալի ցորենը, վորը չի նկատվում նույնիսկ գերմանացիների հարուստ գաղութներում: Բացի ցորենի աշնանացան ցանքսերից, տրակտորները շուտ տվին գարնանացանի ամբողջ հողը: Այժմ մենք վոչ մի դեսյատին չըմշակված կամ կապալով տված հող չունենք: Չկա մեզ մոտ վոչ մի չքավոր գյուղացի, վորը մի քանի դեսյատին աշնանացան ցորեն չունենա: Տրակտորների այն աշխատանքներից հետո, վոր մենք տեսանք, չենք ուզում այլևս շարունակել չքավորի մանր տնտեսություն և վորոշեցինք կազմակերպել համայնական տրակտորային տնտեսություն, վորտեղ չեն վինի այլևս գյուղացիական զատ-զատ, կտոր-կտոր ցանքսեր:

Մեզ համար այդպիսի տրակտորային տնտեսություն կազմակերպելու գործն իր վրա վերցրեց Տարաս Շելչենկոյի անվան խորհրդային տնտեսությունը, վորի հետ մենք պայմանագիր կնքեցինք: («Իզվեստիա» № 267, նոյեմբերի 22, 1927 թ.): Ավելի շատ այսպիսի որինակներ, ընկերներ, և այն ժամանակ կարելի կլինի շատ ավելի առաջ տանել այդ գործը:

Կուսակցության խնդիրն ե՝ ընդլայնել գյուղատնտեսության ընդգրկումը վաճառքի և մատակարարման գծով կոոպերացիայի և պետական մարմինների կողմից, գյուղում մեր շինարարության հերթական գործնական խնդիրը համարել ցրված գյուղացիական

տնտեսութիւնների աստիճանական փոխադրումը միացած խոշոր տնտեսութիւնների ռեսուրսների վրա, հողի համայնական կոլլեկտիվ մշակումը հողագործութեան ինտենսիֆիկացիայի և մեքենացման հիմունքներով, այն հաշվով, վոր զարգացման այդ ուղին ամենակարևոր միջոցն է արագացնելու գյուղատնտեսութեան զարգացման տեմպը և հաղթահարելու գյուղում կապիտալիստական տարրերը: Այդ և ընդհանուր առմամբ նվաճումների արդյունքները գյուղատնտեսական շինարարութեան բնագավառում: Դա չի նշանակում, թէ դրութիւնը մեզ մոտ միանգամայն լավ է այդ բնագավառում: Վոչ, ընկերներ, մեզ մոտ դեռ շատ բան լավ չէ: Մենք ունենք, սրինակ, ապրանքային սովի տարրեր: Դա մեր տնտեսութեան միջոցն է: Բայց այդ միջոցը դեռևս, դժբախտաբար, անխուսափելի չէ: Վորովհետև այն փաստը, վոր մենք գործիքների և արտադրութեան միջոցների արտադրութիւնն ավելի արագ տեմպով ենք զարգացնում, քան թեթեւ արդյունաբերութիւնը, ինքնին նախորդում է, վոր մենք մոտակա մի շարք տարիների ընթացքում դեռևս ապրանքային սովի տարրեր կունենանք: Բայց մենք այլ կերպ չենք կարող վարվել, յետեւ ուղում ենք առաջ շարժել ամեն կերպ յերկրի ինդուստրիալիզացիան: Կան մարդիկ, որինակ մեր ուղղիցիան, վորոնք իրենց իդեոլոգիայի համար նյութեր են քաղում սպեկուլյանտային պոչերում (հերթաշար) և աղաղակում են ապրանքային սովի մասին, պահանջելով միաժամանակ «գերինդուստրիալիզացիա»: Բայց դա դատարկ բան է, ընկերներ: Այդպես կարող են խոսել միմիայն համբալները: Մենք չենք և չպետք է նվազեցնենք ծանր արդյունաբերութիւնը՝ թեթեւ արդյունաբերութեան զարգացման համար: Յեւ վերջապես, անկարելի չէ զարգացնել թեթեւ արդյունաբերութիւնը բավարար չափով՝ առանց ծանր արդյունաբերութեան արագ զարգացման: Կարելի չէր ավելացնել պատրաստ ապրանքների ներմուծումը և ծածկել այդպիսով ապրանքային սովը, ինչպես պնդում էր ուղղիցիան: Բայց դա հիմարութիւն է, վորից պետք է հրաժարվել ուղղիցիան: Ուրիշ հարց է, թէ վորքան գործնական կերպով է տարվում մեզ մոտ ապրանքային սովի տարրերի թուլացման գործը, վորն ըստ ամենայնի նախապէս է մեր պայմաններում և վորը պնդել է միշտ կուսակցութիւնը: Յեւ կարծում եմ, վոր հենց այդ բնագավառում էլ ամեն ինչ տեղին չէ մեզ մոտ: Այնուհետև մենք ունենք այսպիսի փաստ, ինչպես կապիտալիստների համեմատաբար վոչ փոքր քանակութիւնն ինչպես արդյունաբերութեան, այնպես էլ առևտրի

բնագավառում: Այդ տարրերի տեսակարար կշիռն այնքան էլ փոքր չէ, ինչպես յերբեմն յերեւակայում են մեզ մոտ մի քանի ընկերներ: Դա էլ միջոց է մեր տնտեսութեան հաշվեկշիռում: Յեւ կարգացի վերջերս Լարինի շատ հետաքրքիր գիրքը՝ «Մասնավոր կապիտալը ԽՍՀՄ մեջ»: Յեւ խորհուրդ կտայի ընկերներին կարգաւ այդ գրքույկը: Այդ գրքույկում գուցէ կտեսնեք, թէ ինչպիսի ճարպիկութեամբ և հմտորեն է քողարկվում կապիտալիստը պրոմիսլային կոոպերացիայի, գյուղատնտեսական կոոպերացիայի և այս կամ այն առևտրական մարմինների դրոշի տակ: Արվիւմ է արդոք ամեն ինչ, վորպեսզի սահմանափակվին, կրճատվեն, դուրս վանվին վերջապես ժողովրդական տնտեսութեան շրջանից կապիտալիստական տարրերը:

Կարծում եմ, վոչ ամեն ինչ: Ինչ հայտնի չէ, որինակ, վոր տնայնագործական արդունաբերութեան բնագավառում ընդհանրապես և կաշեգործութեան ու տեքստիլ արդյունաբերութեան բնագավառում մասնավորապես՝ կան վոչ քիչ թվով նոր միլիոններ, վորոնք շահագործում են տնայնագործներին և առհասարակ մանր արտադրողներին: Արվիւմ է արդոք ամեն ինչ, վորպեսզի տնտեսապես շրջապատենք և դուրս վանենք այդ շահագործող տարրերը, կապելով տնայնագործներին կոոպերացիայի կամ պետական մարմինների հետ: Հազիվ թէ կարելի լինի կասկածել, վոր շատ բան չի արվում այդ բնագավառում: Մինչդեռ այդ հարցը խոշորագույն նշանակութիւն ունի մեզ համար:

Այնուհետև մենք ունենք գյուղում կուլակութեան վորոշ աճում: Դա էլ միջոց է մեր տնտեսութեան հաշվեկշիռում: Արվիւմ է արդոք ամեն ինչ, կուլակութիւնը տնտեսապես սահմանափակելու, մեկուսացնելու համար: Կարծում եմ, վոչ ամեն ինչ: — Ծիշտ չեն այն ընկերները, վորոնք կարծում են, թէ կարելի չէ և պետք է վերջ տալ կուլակին վարչական կարգով՝ Պետական Քաղաքական Վարչութեան միջոցով: — Կարգադրել, դրոշմել և վերջապետ: Դա հեշտ միջոց է, սակայն վոչ այնքան իրական: Կուլակին պետք է հաղթահարել տնտեսական միջոցներով՝ հեղափոխական որինականութեան հիմունքներով: Իսկ հեղափոխական որինականութիւնը դատարկ խոսք չէ: Դա չի բացասում, իհարկէ, վորոշ անհրաժեշտ վարչական միջոցների գործադրութիւն կուլակի դեմ: Բայց վարչական միջոցները չպետք է փոխարինեն տնտեսական միջոցներին: Պետք է լուրջ ուշադրութիւն դարձնել կուսակցական դժի աշխատանքին վրա կուլակութեան դեմ պայքարի

բնագավառում՝ մեր կոոպերատիվ մարմինների պրակտիկայում, մանավանդ գյուղատնտեսական վարկի դժոխ:

Մենք ունենք այնպիսի փաստ, ինչպես արդյունաբերության ինքնարժեքի և արդյունաբերական ապրանքների բացթողի գների, մանավանդ քաղաքային ապրանքների հատավաճառ գների իջեցման չափազանց դանդաղ տեմպը: Դա ևս միևնույն է մեր տնտեսական շինարարության հաշվեկշռում: Չի կարելի չհիշատակել այստեղ այն խոշոր դիմադրությունը, վոր տեսնում ենք պետական, կոոպերատիվ և կուսակցական ապարատի կողմից: Մեր ընկերներն, ըստ յերևույթին, չեն հասկանում, վոր արդյունաբերական ապրանքների գների իջեցման քաղաքականությունը հիմնական լծակներից մեկն է մեր արդյունաբերության բարելավման, շուկայի ընդարձակման և հենց այն աղբյուրի ուժեղացման, վորի հիման վրա կարող է զարգանալ մեր ինդուստրիան: Հազիվ թե կարելի լինի կասկածել, վոր միայն այդ ինքնուրույն, գների իջեցման քաղաքականության կիրառման գործում այդ ապարատի դիմադրության դեմ անխնա պայքարի միջոցով միայն կարելի կլինի լիկվիդացիայի յենթարկել այդ միևնույն: Վերջապես, մենք ունենք այնպիսի միևնույններ, ինչպես ողին մեր բյուջեում և արտաքին առևտրի զարգացման ծայրահեղ դանդաղ տեմպն ու ռեզերվների պակասը: Կարծում եմ, վոր կարելի կլինի աստիճանաբար նվազեցնել ողին և ընդարձակել այնպիսի աղբյուրներ, ինչպես բաղին և և կինոն: Իսկապես, ինչու մեր ձեռքը չվերցնենք այդ կարևորագույն միջոցները և հարվածային մարդիկ չհշանակենք այդ գործում իսկական բոլշևիկներից, վորոնք կարող լինեն աջողությամբ մեծացնել գործը և վերջապես հնարավորություն տալ կրճատելու ողու գործը: Ինչ վերաբերում է արտաքին առևտրին, ինձ թվում է, վոր մեր տնտեսական բնագավառի մի շարք դժվարություններ առաջանում են անբավարար արտահանության (եքսպորտ) պատճառով:

Կարող ենք մենք, արդյոք, առաջ քաշել արտահանության գործը: Կարծում եմ, վոր կարող ենք: Արվիճ և արդյոք ամեն ինչ, արտահանությունն ըստ ամենայնի ընդարձակելու համար: Կարծում եմ՝ վնչ ամեն ինչ: Նույնը պետք է ասել և ռեզերվների մասին: Իրավացի չեն այն ընկերները, վորոնք յերբեմն թեթևամտորեն, իսկ յերբեմն ել գործին անձանթ լինելու պատճառով, ասում են, թե մենք ռեզերվներ չունենք: Վոչ, ընկերներ, մեզ մոտ կան վորք ռեզերվներ. մեր պետության բոլոր մարմինները

գավառականից և նահանգականից սկսած մինչև շրջանային և կենտրոնական մարմիններն աշխատում են վորևե բան պահել սե որվա համար: Բայց այդ ռեզերվները քիչ են: Պետք է խոստովանել այդ: Այդ պատճառով պետք է ռեզերվները մեծացնել վորքան հնարավոր է, նույնիսկ յերբեմն ի հաշիվ ընթացիկ կարիքների կրճատման: Սրանք են, ընկերներ, մեր տնտեսական շինարարության թերի կողմերը, վորոնց վրա պետք է ուշադրություն դարձնել և վորք պետք է լիկվիդացիայի յենթարկել անպայման՝ ավելի արագացած տեմպով առաջ շարժվելու հնարավորություն ունենալու համար:

Յերկրի տնտեսական դրության վերաբերյալ հարցերից անցնենք քաղաքական կացության վերաբերյալ հարցերին:

Բանվոր դասակարգը

Թվեր՝ բանվոր դասակարգի և ընդհանրապես վարձու աշխատանքի տնձանց քանակական աճման մասին: Վարձու աշխատանքի տնձանց թիվն և (առանց գործազուրկների) 1924 — 25 թ. — 8.215.000, 1926 — 27 թ. 10.346.000: Աճում՝ 25%: Սրանցից ֆիզիքական աշխատանքի բանվորներ են, ներառյալ գյուղատնտեսական և սեզոնային բանվորները, 1924 — 25 թ. 5.448.000, 1926 — 27 թ. — 7.060.000 հոգի: Աճում՝ 29,6%: Սրանցից խոշոր արդյունաբերության բանվորներ 1924 — 25 թ. 1.734.000 հոգի, 1926 — 27 թ. — 2.388.000: Աճում՝ 33%:

Բանվոր դասակարգի նյութական դրությունը: Ազգային յեկամուտի մեջ վարձու աշխատանքի տնձանց բաժինը կազմել է 1924 — 25 թ. — 24,1%, իսկ 1926 — 27 թ. այդ մասն աճել է մինչև 29,4%, վորը դերազանցում է վարձու աշխատանքի տնձանց բաժնի մինչպատերազմյան չափին ազգային յեկամուտում 30%-ով, մինչդեռ մյուս սոցիալական խմբակների, վորոնց թվում է բուրժուազիայի, բաժինը նվազել է այդ ժամանակամիջոցում (որինակ, բուրժուազիայի բաժինն ընկել է 5,5%-ից մինչև 4,8%):

Բանվորների իրական աշխատավարձն ամբողջ պետական արդյունաբերության մեջ առանց հավելումների կազմում էր 1924 — 25 թ. — 25,18 մոսկովյան պայմանական ուրբլի ամսական, 1926 — 27 թ. — 32,14 ուրբլի, վորը տալիս է հավելում յերկու տարվա ընթացքում 27,6% և գերազանցում է մինչպատերազմյան մակարդակին 5,4%-ով:

Հավելումներով (սոցապահովագրություն, կուլտուրա, քանակ, կոմունալ վճարներ և այլն) աշխատավարձը կազմել է 1924 — 25 թ. մինչև պատերազմյան 101,5⁰/₀-ը, 1926 — 27 թ. — մինչև պատերազմյան 128,4⁰/₀: Սոցիալական ապահովագրության ֆոնդերն աճել են 461 միլիոն ռուբլուց 1924 — 25 թ. մինչև 852 միլ. 1926 — 27 թ., այսինքն 85⁰/₀-ով, վորը հնարավորություն տվեց հանգստյան տների և սանատորիաների միջոցով անցկացնել 513,000 մարդ, ապահովել նպաստներով 460,000 անգործ և 700,000 կենսաթոշակավոր (աշխատանքի և քաղաքացիական պատերազմի ինվալիդներ) և բաց թողնել հիվանդ բանվորներին հիվանդության ժամանակամիջոցի լրիվ աշխատավարձը: Բանվորական բնակարանային շինարարության վրա յերկու տարի առաջ՝ 1924 — 25 թ. ծախսվել է 132 միլիոնից ավել, 1925 — 26 թ. — 230 միլիոնից ավել, 1926 — 27 թ. — 282 միլիոն, իսկ 1927 — 28 թ. ծախսվելու յե 391 միլիոնից ավել, հաշվելով այստեղ և կենսագործ-կոմի մանիֆեստի վորոշած 50 միլիոնը: Ընդամենն անցած յերեք տարվա ընթացքում բանվորական բնակարանային շինարարության վրա, առանց անհատականի, ծախսված է՝ արդյունաբերության, տրանսպորտի գործկոմիների և կոոպերացիայի գծով 644,7 միլ. ռուբ., իսկ 1927 — 28 թ. նշանակվածի հետ միասին — 1036 միլ. ռուբ.: Այդ հատկացումները յերեք տարվա ընթացքում հնարավորություն տվին կառուցելու 4,594,000 քառ. մետր բնակարանային տարածություն և բավարարել 207 հազար բանվորի, իսկ ընտանիքների հետ միասին մոտ 900,000 մարդու:

Գործազրկության հարցը: Յես պետք է ասեմ, վոր այս հարցում տարածայնություններ կան պրոֆմիությունների համամիութենական կենտրոնական խորհրդի և Աշխատանքի ժողկոմատի միջև: Յես վերցնում եմ Աշխտոլկոմատի թվերը, վորովհետև նրանք իսկապես ընդգրկում են աշխատանքի բորսաների հետ կապված գործազուրկ տարրերը: Աշխտոլկոմատի տվյալների համաձայն, գործազուրկների թիվը յերկու տարվա ընթացքում աճել է 950,000-ից մինչև 1,048,000: Սրանցից խնդուտորիալ բանվորներ են — 16,5⁰/₀, իսկ խնտելիզենտական աշխատանքի անձինք և վոչ վորակյալներ 74⁰/₀: Այդպիսով, մեր գործազրկության հիմնական աղբյուրը գյուղի գերաբնակչությունն է, իսկ արդյունաբերության չհագեցումն ինդուստրիալ բանվորների վորոշ քանակության մեջ յերկրորդ աղբյուր է ներկայանում: Արդյունքը՝ ամբողջ բանվոր դասակարգի նյութական մակարդակի անկում:

բարձրացումը: Կուսակցության խնդիրն է՝ շարունակել այդ գիծը բանվոր դասակարգի նյութական և կուլտուրական դրության հետագա բարելավման և բանվոր դասակարգի աշխատավարձի հետագա բարձրացման ուղղությամբ:

Գյուղացիությունը

Յես կարծում եմ, վոր գյուղացիության շերտավորման հարցի առթիվ չարժի թվեր բերել, վորովհետև իմ զեկուցումն առանց այն էլ յերկարեց, իսկ թվերը բոլորին հայտնի յեն: Կասկած չկա, վոր պրոլետարական դեկտատուրայի որով տեղի ունեցող շերտավորումը չի կարելի նմանեցնել կապիտալիստական կարգերի ժամանակ կատարվող շերտավորման: Կապիտալիզմի ժամանակ աճում են ծայրերը՝ չքավորությունը և կուլակությունը, իսկ միջակ գյուղացին հալչում է: Մեզ մոտ, ընդհակառակը, աճում է միջակ գյուղացին ի հաշիվ չքավորության վորոշ մասի, վորը դառնում է միջակ, աճում է կուլակը, իսկ չքավորությունը պակասում է: Այդ փաստը վկայում է, վոր հողագործության կենտրոնական դեմքը մնում է միջակ գյուղացին, ինչպես վոր եր: Բլոկը նրա հետ, հենված չքավորության վրա, վճռական նշանակություն ունի մեր ամբողջ շինարարության, պրոլետարիատի դեկտատուրայի համար:

Գյուղի նյութական դրության ընդհանուր անը

Մենք թվեր ունենք գյուղացիական բնակչության յեկամուտների աճման մասին: Գյուղացիական բնակչության յեկամուտները յերկու տարի առաջ՝ 1924 — 25 թ. հավասար էին — 3.548.000.000 ռ., 1925 — 26 թ. այդ յեկամուտներն աճեցին մինչև 4.792.000.00 ռուբ., այսինքն 35,1⁰/₀-ով՝ գյուղացիական բնակչության նույն ժամանակամիջոցում ունեցած ընդամենը 2,38⁰/₀ աճման դեպքում: Դա անկասկած ապացույց է, վոր գյուղի նյութական դրությունը լավանում է: Դա չի նշանակում, վոր գյուղացիությունը բարելավել է իր նյութական դրությունը յերկրի բոլոր ռայոններում: Հայտնի յե, վոր տեղ-տեղ այդ յերկու տարվա ընթացքում տարբեր բերքեր ստացվեցին, 1924 թ. յերաշտի հետևանքները դեռ վերացված չեն: Այստեղից էլ՝ պետական ոգնությունն աշխատավոր գյուղացիությանն ընդհանրապես և գյուղ-

դադարակալան չքավորութեանը՝ մասնավորապէս: Պետութեան ոգնութեան աշխատավոր գյուղացիութեանը 1925 թ. կազմում եր 373 միլ. ու., 1926 թ. — 373 միլ., և 1927 թ. — 427 միլ. ուր., 1925 — 26 տարում գյուղական չքավորագույն տնտեսութեաններին հատկացվել է 38 միլ. ուր., հարկային արտոնութեաններ չքավոր տնտեսութեաններին 44 միլ. ուր., չքավորագույն գյուղացիութեանը ապահովագրական արտոնութեաններ 9 միլ. ուր., ընդամենը 91 ուր.: Հատուկ ոգնութեան գյուղական չքավորութեանը 1926 — 27 թ. տրված է նույն ուրբրիկաներով՝ չքավորագույն տնտեսութեաններին 39 միլ. ուրբրի, հարկային արտոնութեաններ 52 միլ. ուրբ. և ապահովագրական արտոնութեաններ չքավորագույն տնտեսութեաններին — 9 միլ. ուրբ.: Արդյունքը՝ գյուղացիութեան հիմնական մասսաների նյութական դրութեան բարելավումը:

Կուսակցութեան խնդիրն է՝ շարունակել այդ գիծը՝ գյուղացիութեան, նախ և առաջ գյուղացիական չքավորութեան հիմնական մասսաների նյութական և կուլտուրական դրութեան հետագա բարելավման համար, ամրացնել բանվոր դասակարգի միութեանը գյուղացիութեան հետ, բարձրացնել բանվոր դասակարգի և նրա կուսակցութեան հեղինակութեանը գյուղում:

Նոր բուրժուազիան յեվ ինտելիգենցիան

Նոր բուրժուազիայի ընտրող գիծն այն է, վոր նա, հակառակ բանվոր դասակարգին և գյուղացիութեանը, հիմք չունի գոհ լինելու խորհրդային իշխանութեանից: Նրա դժգոհութեանը պատահական բան չէ: Այդ դժգոհութեանն իր արմատներն ունի կյանքում: Յեա խոսեցի մեր ժողովրդական տնտեսութեան աճման, մեր արդյունաբերութեան աճման մասին, ժողովրդական տնտեսութեան սոցիալիստական տարրերի աճման մասին, մասնավորի տեսակարար կշռի անկման մասին, մանր առևտրականներին դուրս մղելու մասին: Սակայն ինչ է նշանակում այդ: Դա նշանակում է, վոր յեթե մեր արդյունաբերութեանը, մեր առևտրական մարմիններն աճում են, ապա տասնյակհազար մանր և միջակ կապիտալիստներ քայքայվում են:

Վորքան մանր և միջակ խանութներ են փակվել այս յերկու տարվա ընթացքում: Հազարներ: Վորքան մանր արդյունագործներ են պրոլետարացել: Հազարներ: Վորքան ծառայող տարրեր են

դուրս մնացել մեր պետական ապարատի շտապներին կրճատման ժամանակ: Հարյուր հազարներ: Մեր արդյունաբերութեան, մեր առևտրական և կոոպերատիվ մարմիններին առաջխաղացումը, մեր պետապարատի բարելավումը պլյուս է՝ բանվոր դասակարգի, գյուղացիութեան հիմնական մասսաների համար, և միևնույն ժամանակ՝ նոր բուրժուազիայի, միջին շերտերի ընդհանրապես և քաղաքի միջին շերտերի համար մասնավորապես: Կարելի՞ չի արդյոք զարմանալ, վոր այդ շերտերի մեջ աճում է դժգոհութեանը խորհրդային իշխանութեանից: Պարզ է, չի կարելի զարմանալ: Այստեղից էլ՝ հակահեղափոխական տրամադրութեաններն այդ միջավայրում: Այստեղից էլ՝ ամենավեցիկ իդեոլոգիան՝ վորպես մոդայի ապրանք նոր բուրժուազիայի քաղաքական շուկայում:

Սխալ կլինի կարծել, թե ամբողջ ծառայող տարրը, ամբողջ ինտելիգենցիան դժգոհութեան, տրտունջի և խմորման վիճակ է ապրում խորհրդային իշխանութեան դեմ: Դժգոհութեան աճման հետ նոր բուրժուազիայի խորքերում՝ մենք ունենք շերտավորման փաստը ինտելիգենցիայի մեջ, ամենավեցիկ իդեոլոգիանից հեռացման փաստը, աշխատավոր ինտելիգենցիայի հարյուրների և հազարների անցումը խորհրդային իշխանութեան կողմը: Այդ փաստը բարեպատիկ և հիշատակութեան արժանի փաստ է: Սկզբնապատճառն այստեղ տեխնիկական ինտելիգենցիան է, վորովհետև նա սերտ կերպով կապված լինելով արտագրութեան պրոցեսի հետ, չի կարող չտեսնել, վոր բոլորիկները մեր յերկիրն առաջ են տանում, դեպի լավ է են տանում: Այնպիսի հսկա ձեռնարկութեաններ, ինչպես են Վոլխովստրոյը, Դնեպրոստրոյը, Սվիրստրոյը, Թուրքեստանի յերկաթուղին, Վոլգոդոնը և նոր հսկա գործարանների ամբողջ շարքը, վորոնց բախտի հետ կապված է տեխնիկական ինտելիգենցիայի ամբողջ շերտերի վիճակը, չեն կարող վորոշ նպաստավոր ազդեցութեան չլինել այդ շերտերի վրա: Դա նրանց համար վոշ միայն մի կտոր հացի խնդիր է, այլ և միաժամանակ պատվի, ստեղծագործութեան գործ է, վորը մոտեցնում է նրանց բանվոր դասակարգին և խորհրդային իշխանութեանը: Յեա դեռ չեմ խոսում գյուղական և աշխատավորական, մանավանդ գյուղական ուսուցչութեան մասին, վորը վաղուց արդեն դարձել է խորհրդային իշխանութեան կողմը, վորը չի կարող չողջունել դպրոցական գործի զարգացումը գյուղում: Այդ պատճառով, ինտելիգենցիայի վորոշ շերտերի միջև դժգոհութեան հետ միաժամանակ մենք ունենք աշխատավորական ինտելիգենցիայի շագկապի փաստը բանվոր

դասակարգի հետ: Կուսակցութեան խնդիրն է՝ շարունակել նոր բուրժուազիայի մեկուսացման գիծը, ամրացնել բանվոր դասակարգի շահկալի աշխատավորական խնդիրները: Դա քաղաքում և գյուղում:

Բյուրոկրատիզմի մասին այնքան շատ են խոսում, վոր կարելի չէ արտահայտվելու այդ մասին: Վոր բյուրոկրատիզմի տարրեր կան պետական, կոոպերատիվ և կուսակցական ապարատում՝ դրանում կասկած չկա: Վոր այդ բյուրոկրատիզմի տարրերի դեմ պայքարն անհրաժեշտ է, վոր այդ խնդիրը մեր առջև ծառացած էլինի ամբողջ ժամանակ, քանի մենք կունենանք պետական իշխանություն, քանի վոր գոյություն ունի պետությունը, դա էլ փաստ է: Սակայն պետք է համենայն դեպս սահմաններ ձանաչել: Պետական ապարատի մեջ բյուրոկրատիզմի դեմ պայքարը հասցնել մինչև պետական ապարատի վոչնչացում, մինչև պետական ապարատի ստորացում, կամ մինչև նրա բեկումն — դա նշանակում է գնալ լենինիզմի դեմ, նշանակում է մոռանալ, վոր մեր ապարատը խորհրդային այնպիսի ապարատ է, վորը ներկայումս աշխարհում գոյություն ունեցող բոլոր պետական ապարատների համեմատությամբ՝ պետական ապարատի գերազույն տիպն է: Վերջինս է մեր պետական ապարատի ուժը: Այն, վոր նախորդողների միջոցով իշխանությունը կապում է բանվորների և գյուղացիների միլիոնավոր մասսաների հետ: Այն, վոր խորհուրդները կառավարելու գլուխ են տասնյակ և հարյուր հազարավոր բանվորների և գյուղացիների համար: Այն, վոր պետական ապարատը չի անշատվում միլիոնավոր ժողովրդական մասսաներից և ձուլվում է նրանց հետ՝ անհամար թվով մասսայական կազմակերպությունների, զանազան տեսակի հանձնաժողովների, սեկցիաների, խորհրդակցությունների, պատվիրակային ժողովների և այլն միջոցով, վորոնք հեշտացնում են խորհուրդների գործը և առաջ մղում այդպիսով իշխանության մարմիններին: Վերջինս է մեր պետական ապարատի թուլությունը: Այն բյուրոկրատական տարրերի ներկայությունը, վորոնք փչացնում են և այլասերում ապարատի աշխատանքը: Վորպեսզի դուրս վանենք այդ ապարատից բյուրոկրատիզմը, իսկ այդ 1—2 տարում անկարելի չէ կատարել, պետք է սխտեմատիկորեն բարելավենք պետական ապարատը, մոտեցնենք նրան մասսաներին, թարմացնենք բանվոր դասակարգի գործին նվիրված նոր մարզկանցով, փոխենք այն կոմունիզմի վոգով և վոչ թե ջախջախենք ու ստորացնենք: Լենինը հազար

անգամ իրավացի էր, յերբ ասում էր՝ «Առանց ապարատի մենք վաղուց կործանված էլինեյինք. առանց ապարատի բարելավման սխտեմատիկ և համառ կովի՝ մենք կկործանվենք մինչև սոցիալիզմի հենարան ստեղծելը»:

Յես չեմ խոսելու պետական ապարատի այն թերությունների մասին, վորոնք աչքի չեն զարնում: Յես ի նկատի ունեմ նախ և առաջ ձգձգումները (վոլոկիտա): Յես ունեմ իմ ձեռքին ձգձգումների վերաբերյալ նյութերի մի ամբողջ կապոց, վորոնք մերկացնում են մի շարք դատական, վարչական, ազահովագրական, կոոպերատիվ և այլ կազմակերպությունների հանցավոր վերաբերմունքը: Ահա ձեզ մի գյուղացի, վորը 21 անգամ գնացել է մի ապահովագրական հիմնարկություն, վորպեսզի իմանա ճամարտությունը, բայց և այնպես վոչինչ չի կարողացել իմանալ: Ահա մի ուրիշ գյուղացի — 68 տարեկան մի ծերունի, վորը անցել է վոտքով 600 վերստ մի պարզ բան իմանալու գավառական սոցալից, բայց դարձյալ անհետեանք: Ահա և ձեզ մի պառավ կին — 56 տարեկան գեղջիկուհի, վորը ժողդատարանի հրավերով անցել է 500 վերստ վոտքով, 600 վերստ ձիով, բայց համենայն դեպս ճամարտության չի հասել: Այդպիսի փաստեր անթիվ են: Թվել չարժեն: Բայց դա խայտառակություն է մեզ համար, ընկերներ: Ինչպես կարելի չէ տանել այդպիսի աշխատակություններ: Վերջապես, ահա ձեզ փաստեր՝ յետքաշվածների (զադվիժենցի) մասին: Բանից դուրս է գալիս, վոր բացի առաջադրվածներից (վիզվիժենցի) բանվորների մեջ գոյություն ունեն նաև յետքաշվածներ, վորոնք յետին պլանն են քվում հենց իրենց ընկերների կողմից՝ վոչ թե անընդունակության կամ աշխատել չկարողանալու պատճառով, այլ աշխատանքի վերաբերյալ իրենց բարեխղճության և ազնվության համար: Ահա ձեզ մի փականագործ բանվոր — ինստրումենտալիզիկ, վորը առաջ է քաշվել գործարանում վորտ պաշտոնի համար վորպես ընդունակ և անկաշտ մարդ: Նա աշխատում է մի տարի, յերկու տարի, աշխատում է ազնվությամբ, կարգ ու կանոն է մոտցնում և վոչնչացնում անտնտեսավարությունը և շուտյությունը: Բայց աշխատելով այդպես, նա դիպչում է «կոմունիստների» մի տաք կոմպանիայի շահերին և խանգարում նրանց հանգիստը: Յեվ ինչ: «Կոմունիստների» տաք կոմպանիան սկսում է արգելքներ հարուցել նրա դեմ և այդպիսով ստիպում է նրան «յետ քաշվել»: «Ուղեցիր մեզանից խելոք գտնվել հմ, չես թողնում ապրենք և հանգիստ ոգտվենք, դե ուրեմն յետ քաշվիր»:

բարեկամ»։ Ահա և մի ուրիշ բանվոր, — նույնպես փականագործ - խնամարումնատալը։ Առաջ և քաշվել գործարանում վորտ պաշտոնի։ Աշխատում է յեռանդագին և ազնվությամբ։ Բայց աշխատելով այդպես նա խախտում է վոմանց հանդիստը — և ինչ։ Հարմար դեպք են դրոնում և ազատվում «անհանդիստ» ընկերոջից։ Ինչպես հեռացավ այդ առաջ քաշված ընկերը, ինչ զգալունքով։ Ահա թե ինչպես, «ամենուրեք» ուր ինձ նշանակում էյին, յես աշխատում էյի արդարացնել ինձ ցույց տված վստահությունը։ Բայց ահա այն առաջ քաշումը, վորը չար խաղ խաղաց ինձ հետ, յես յերբեք չեմ մոռանա։ Ինձ վրա ցեխ շալտեցին, իմ ցանկությունը — ամեն ինչ մերկացնել, այնպես ել մնաց ցանկություն։ Վոչ գործարկումը, վոչ գործարանային վարչությունը, վոչ ել բլիշը ինձ լսել չեյին ուզում Յես առաջ քաշման համար մեռած եմ։ Թող վրաս վոսկի թափեն, յես վոչ մի տեղ չեմ գնա»։ («Տրուդ» № 128, հունվարի 9, 1927 թ.)։ Բայց սա չե՞ վոր խայտառակություն և մեղ համար, ընկերներ։ Ինչպե՞ս կարելի յե տանել այդպիսի այլանդակությունները։ Կուսակցության խնդիրն է՝ պետական ապարատի բարելավման համար բյուրոկրատիզմի դեմ պայքարելով՝ այրել շեկացած յերկաթով մեր կյանքի այնպիսի այլանդակությունները, վորոնց մասին յես նոր խոսեցի։

Կուսակցության հեղափոխության վերաբերյալ լենինյան լուսնագի մասին։ Ամենաճիշտ միջոցը բյուրոկրատիզմի դեմ՝ բանվորների և գյուղացիների կուստուրական մակարդակի բարձրացումն է։ Կարելի յե հայհոյել պետական ապարատի բյուրոկրատիզմը, կարելի յե վատաբանել և խայտառակության սյունին գամել բյուրոկրատիզմը մեր կյանքում, սակայն յիթե լայն բանվորական մասսաները չունեն այնպիսի կուստուրական մակարդակ, վորը հնարավորություն, ցանկություն և ունակություն ստեղծի ներքեից հակելու պետական ապարատը՝ հենց իրենց բանվորների ուժերով, բյուրոկրատիզմը կշարունակի ապրել։ Այդ պատճառով բանվոր դասակարգի, աշխատավորական մասսաների և գյուղացիության կուստուրական զարգացումը, վոչ միայն գրագիտության զարգացման մտքով, — թեպետև գրագիտությունը հանդիսանում է կուստուրականության հիմքը, — այլ նախ և առաջ յերկիրը կառավարելու գործի փորձառություն ձեռք բերելու մտքով, կազմում է պետական և ամեն մի ուրիշ ապարատի բարելավման հիմնական լծակը։ Սրա մեջ և հենց կուստուրական հեղափոխության մասին լենինյան լուսնագի նշանակությունը։ Ահա թե ինչ եր

ասում Լենինն այդ մասին 1922 թվի մարտին մեր կուսակցության 12-րդ համագումարի բացումից առաջ՝ կենտկոմին՝ ընկեր Մուրաովի անվամբ ուղղած նամակում։ «Ամենադժվարը, վոր մեզ պակասում է — դա կուստուրականությունն է և կառավարելու ընդունակությունը։ Տնտեսական և քաղաքական նեպոն ըստ ամենայնի յերաշխավորում է սոցիալիստական եկոնոմիկայի հիմքի կառուցման հնարավորությունը։ Գործը կախված է միայն պրոլետարիատի և նրա ավանգարդի կուստուրական ուժերից»։ Լենինի այդ խոսքերը չի կարելի մոռանալ, ընկերներ։ (Չայնեթ՝ «Ճիշտ է»)։ «Այստեղից ել՝ կուսակցության խնդիրը՝ ուժեղացնել պայքարը բանվոր դասակարգի և գյուղացիական աշխատավորության շերտերի կուստուրական վերելքի համար։

Իսկ ինչպիսի արդյունքներ ունենք մեր յերկրում ներքին քաղաքական դրության վերաբերյալ։ Այն արդյունքը, վոր խորհրդային իշխանությունն աշխարհում գոյություն ունեցող իշխանություններից ամենակայուն իշխանությունն է։ (Բուռն ծափահարություններ)։ Բայց յեթե խորհրդային իշխանությունն ամենամուր իշխանությունն է աշխարհում գոյություն ունեցող բոլոր իշխանություններից, վորին (խորհրդային իշխանությունը) կարող է նախանձել ամեն մի բուրժուական կարավառություն, դա դեռ չի նշանակում, վոր մեզ մոտ այդ տեսակետից ամեն ինչ տեղին է, մի բան, վոր մենք չենք կարող և չպետք է ծածկենք վերպես բուրժուական։ Մեզ մոտ կա, նախ և առաջ գործադրություն — դա միևնու է, վորը մենք պիտի հաղթահարենք կամ գոնե հասցնենք մինիմումի՝ ինչ գնով ուզում է լինի։ Յերկրորդ՝ մենք ունենք թերություններ բանվորների բնակարանային շինարարության նկատմամբ, բնակարանային ճգնաժամ, վորը մենք նույնպես պետք է հաղթահարենք կամ գոնե հասցնենք մինիմումի մոտակա տարիներում։ Մենք ունենք անտիսեմիտիզմի վորոշ ծիլեր վոչ միայն միջին շերտերի վորոշ շրջաններում, այլև բանվորների վորոշ մասի մեջ, նույնիսկ մեր կուսակցության վորոշ ողակներում։ Այդ հարիւրի դեմ, ընկերներ, պետք է պայքարել ամենամոտեց կերպով։ Մենք ունենք զարձյալ այնպիսի միևնու, ինչպես հակալիբեռական պայքարի թուլացումը։ Մենք ունենք, վերջապես, կուստուրական սարսափելի հետամնացություն, բառի վոչ միայն լայն, այլ և նեղ իմաստով, տարրական գրագիտության մտքով, վորովհետև խորհրդային միության մեջ անգրագիտության տոկոսը դեռևս մեծ է։ Այդ բոլոր և դրանց նման միևնուները պետք է

վերացվեն, ընկերներ, յեթե մենք ուզում ենք առաջ շարժվել քիչ թե շատ արագ տեմպով:

Վորպեսզի ապարդիւ իմ հաշվետվութեան այս բաժինը, թույլ տվեք մի քանի խոսք ասել հաշվետվական ժամանակամիջոցում կատարված ամենաբնորոշ նշանակութեան մասին: Յես չեմ խոսի ԽՍՀՄ Ժողովուրդների նախագահ ընկ. Ռիկովի փոխանորդների նշանակման մասին: Ձեմ խոսի նաև՝ Ժողովրդական Տնտեսութեան Գերագույն Խորհրդի, Առևտրի Ժողովմաստի, Ժողովուհների, ԽՍՀՄ Պետական Բաղաքական Վարչութեան նշանակութեան մասին: Յես կուզեյի շոշափել միայն յերեք նշանակում, վորոնք ունեն ցուցադրական նշանակութիւն: Դուք գիտեք, վոր ՌԽՖՍՀ ԺՏՍԴ նախագահ և հաստատված ընկեր Լոբովը: Դա՝ բանվոր մետալիստ և: Դուք գիտեք, վոր Մոսկվայի խորհրդի նախագահ և ընտրված Կամենսկի փոխարեն ընկ. Ուխանովը, վորը բանվոր մետալիստ և: Դուք գիտեք նաև, վոր Լենինգրադի խորհրդի նախագահ Ջինովյեվի փոխարեն ընտրված և ընկ. Կոմարովը, վորը նույնպես բանվոր մետալիստ և: Ուրեմն յերկու մայրաքաղաքների «լորդները» մեզ մոտ բանվոր մետալիստներ են: (Ծափահարութիւններ): Դուք կասեք, վոր դա տենդենցիա յե դեպի մետալիզացիա: Կարծում եմ, վոր այստեղ վոչ մի վատ բան չկա: (Ձայներ՝ «ընդհակառակը, շատ լավ է»): Յանկանք կապիտալիստական յերկրներին, ցանկանք Լոնդոնին, Պարիզին նույնը, վորպեսզի նրանք վերջապես հասնեն մեզ և նշանակեն լորդները իրենց սեփական մետալիստներին: (Ծափահարութիւններ):

Կուսակցութիւնը յեվ ոպոզիցիան

Կուսակցութեան կացութեան մասին: Յես չեմ խոսի, ընկերներ, մեր կուսակցութեան թվական և գաղափարական աճման մասին, չեմ բերի թվեր, վորովհետեւ այդ մասին մանրամասն կզեկուցի ձեզ ընկ. Կոսսիորը:—Յես չեմ խոսի նաև մեր կուսակցութեան սոցիալական կազմի և դրան հարակից թվերի մասին, վորովհետեւ այդ մասին լիակատար թվեր կտա ձեզ ընկ. Կոսսիորը՝ իր զեկուցման մեջ: Յես կուզեյի մի քանի խոսք ասել մեր կուսակցութեան ղեկավար աշխատանքի բարձրացման և վորակի բարելավման մասին ինչպես տնտեսութեան, այնպես եւ քաղաքական բնագավառում: Կար ժամանակ, ընկերներ, յերկու-յերեք տարի սրանից առաջ, յերբ ընկերների մի մասը, կարծեմ Տրոցկու ղեկավարութեամբ,

(Ժիծաղ. ձայներ՝ «կարծեմ») մեղադրում եյին մեր նահանգական, շրջանային կոմիտեներին և կենտկոմներին, պնդելով, վոր կուսակցական կազմակերպութիւնները կոմպետենտ չեն և զուր տեղն են խառնվում յերկրի տնտեսական գործերին: Այո, յեղել և այդպիսի ժամանակ. այժմ հազիվ թե վորեւ մեկի լեզուն շարժվի կուսակցական կերպութիւններին նման մեղադրանք շարտելու համար: Վոր նահանգական և շրջանային կոմիտեները տիրացան տնտեսական ղեկավարութեան գործին, վոր կուսակցական կերպութիւնները կանգնած են տնտեսական շինարարութեան գլխին և վոչ թե պոչին, դա այնպիսի ակնբախ փաստ և, վորը բացասել կհամարձակվեն թերեւ միայն կույրերն ու խելաւները: Արդեն այն փաստը, վոր մենք համարձակվեցինք տնտեսական շինարարութեան հնգամյա ծրագրի հարցը դնել այս համագումարում, ցույց է տալիս, վոր կուսակցութիւնը շատ հեռու յե գնացել մեր տնտեսական շինարարութեան պլանային ղեկավարութեան գործում, ինչպես տեղեւոր, այնպես եւ կենտրոնում: Վոմանք կարծում են, վոր այստեղ առանձին վոչինչ չկա: Վոչ, ընկերներ, դա կարեւոր բան և, վորը պետք է հիշատակվի: Որինակ են բերում յերբեմն ամերիկական և գերմանական տնտեսական մարմիններին, վորոնք իբր թե պլանային կարգով են ղեկավարում ժողովրդական տնտեսութիւնը. վոչ, ընկերներ, նրանք դրան գեր չեն հասել և չեն հասնի, քանի դեռ այնտեղ գոյութիւն ունեն կապիտալիստական կարգեր: Պլանային կարգով ղեկավարելու համար հարկավոր է ունենալ արդյունաբերութեան սոցիալիստական և վոչ կապիտալիստական սիստեմ, հարկավոր է ունենալ գոնե նացիոնալիզացիայի յենթարկված արդյունաբերութիւն, նացիոնալիզացիայի յենթարկված վարկույին սիստեմ, նացիոնալիզացիայի յենթարկված հող, սոցիալիստական շաղկապ դյուղի հետ, բանվոր դասակարգի իշխանութիւն յերկրում և այլն: Ծիշտ և, նրանք եւ ունեն պլանների նման ինչ վոր բան: Մակայն այդ պլանները պրոգնոզներ են, յենթադրութիւններ, վորոնք վոչ վոքի համար պարտադիր չեն և վորոնց հիման վրա անկարելի յե ղեկավարել յերկրի տնտեսութիւնը:

Այլ և մեզ մոտ: Մեր պլանները վոչ թե պրոգնոզներ են կամ յենթադրութիւններ, այլ դիրեկտիւներ, վորոնք պարտադիր են ղեկավար մարմինների համար և վորոնք վորոշում են մեր տնտեսական զարգացման ուղղութիւնն ապագայում՝ ամբողջ յերկրի ծավալով: Դուք տեսնում եք, վոր մենք ունենք այստեղ սկզբունքային տարբերութիւն: Ահա թե ինչու յեմ յես տսում,

վոր անտեսական զարգացման հնգամյա ծրագրի հարցի համագումարում զննելու հասարակ փաստը, նույնիսկ այդ փաստը ներկայանում է մեր պլանային ղեկավար աշխատանքի բարձրացման նշանը:

Յեռ չեմ խոսելու նաև մեր կուսակցության մեջ ներկուսակցական դեմոկրատիայի աճման մասին: Միայն կույրերը չեն տեսնում, վոր ներկուսակցական դեմոկրատիան, իսկական ներկուսակցական դեմոկրատիան և կուսակցական մասսաների ակտիվության իսկական վերելքը մեզ մոտ աճում և զարգանում է: Բարբաջում են դեմոկրատիայի մասին: Բայց ինչ բան է դեմոկրատիան կուսակցության մեջ: Դեմոկրատիա չեմ համար: Յեթե դեմոկրատիա ասելով հասկանում են հեղափոխությունից կտրված մի քանի ինտելիգենտների համար անվերջ բարբաջելու և սեփական մամուլի որդան ունենալու ազատություն, այդպիսի դեմոկրատիա մեզ հարկավոր չե, վորովհետև դա կլինի դեմոկրատիա աննշան փոքրամասնության համար, վորը դեմ է գնում խոշոր մեծամասնության կամքին: Իսկ յեթե դեմոկրատիայի տակ հասկանում են կուսակցական մասսաների համար՝ մեր շինարարության հարցերը վճռելու ազատություն, կուսակցական մասսաների ակտիվության վերելք, նրանց առաջ քաշելը կուսակցության ղեկավարության գործում և նրանց մեջ կուսակցության տիրող զգացմունքի զարգացում, ապա այդպիսի դեմոկրատիա մեզ մոտ կա, նա մեզ պետք է, և մենք կզարգացնենք այն անշեղ կերպով: (Ծափահարություններ): Չեմ խոսի, ընկերներ, նաև այն մասին, վոր ներկուսակցական դեմոկրատիայի հետ միասին մեզ մոտ քայլ առ քայլ աճում է կոլլեգիալ ղեկավարությունը: Վերցնենք մեր կենտկոմը և կենտրոնական Վերստուգիչ Հանձնաժողովը: Նրանք միասին կազմում են 200 — 250 ընկերներից բաղկացած ղեկավար կենտրոն, վորը կանոնավոր կերպով հավաքվում և վճռում է մեր շինարարության խոշորագույն հարցերը: Դա ամենադեմոկրատիկ և կոլլեգիալ կենտրոններից մեկն է, վորը յերբ ևիցե յեղել է մեր կուսակցության մեջ: Յեվ ինչ: Միթե փաստ չե այն, վոր մեր աշխատանքի կարևորագույն հարցերի լուծումը հետզհետե նեղ խմբակից անցնում է այն լայն կենտրոնի ձեռքը, վորն ամենասերտ կերպով կապված է շինարարության բոլոր բնագավառների և մեր անսահման յերկրի բոլոր ուայոնների հետ: Յեռ չեմ խոսի նաև մեր կուսակցական կադրերի աճման մասին: Անվիճելի յե, վոր այս վերջին տարիները մեր կուսակցության

հին կադրերը փոխարինվում են վեր բարձրացող նոր կադրերով, վորոնք բաղկացած են, զլխավորապես, բանվորներից: Յեթե մենք առաջ հաշվում եյինք մեր կադրերը հարյուրներով և հազարներով, այժմ մենք նրանց պետք է հաշվենք տասնյակ հազարներով: Յեռ կարծում եմ, վոր յեթե սկսենք ամենաստորին՝ ցեխային և ողակային կազմակերպություններից, և զնանք մինչև վերև, մեր ամբողջ Միության մեջ, մեր կուսակցական կադրերը, վորոնք իրենց խոշոր մեծամասնությամբ բաղկացած են բանվորներից, այժմ կարող են հասնել վոչ պակաս քան 100.000 մարդու: Դա մեր կուսակցության մեծագույն աճումն է: Դա մեր կադրային կազմի մեծագույն աճումն է, նրա զաղափարական-կազմակերպական փորձագույն, նրա կոմունիստական կուլտուրայի աճումն է:

Վերջապես, կա դարձյալ մի հարց, վորի մասին կարիք չկա խոսելու, սակայն վորը պետք է հիշատակել: Դա կուսակցության հեղինակության աճման հարցն է, ընդհանրապես անկուսակցական բանվորների և աշխատավորական մասսաների մեջ մեր յերկրում, բանվորների ընդհանրապես և ամբողջ աշխարհի ճշգրիտ դասակարգերի մեջ: Այժմ հազիվ թե կարելի յե կասկածել, վոր մեր կուսակցությունը դառնում է ամբողջ աշխարհի աշխատավորական մասսաների ազատության դրոշմ, իսկ բոլշևիկի կոչումը բանվոր դասակարգի լավագույն մարդկանց համար պատվավոր կոչում դառնում:

Այդպես և ընդհանրապես, ընկերներ, մեր նվաճումների պատկերը կուսակցական շինարարության բնագավառում: Բայց դա չի նշանակում, ընկերներ, վոր մեր կուսակցության մեջ չկան թերություններ: Վոչ, թերություններ կան, թերությունները լուրջ են: Թույլ տվեք մի քանի խոսք ասել այդ թերությունների մասին:

Վերցնենք, որինակ, կուսակցական կազմակերպությունների անտեսական և այլ կազմակերպությունների ղեկավարման գործը: Ամեն ինչ արդյոք մեզ մոտ տեղին է: Վոչ, վոչ ամեն ինչ: Մեզ մոտ հաճախ հարցերը վոչ միայն տեղերում, այլ և կենտրոնում, վճռվում են, այսպես ասած, բնականական ձևով: Իվան Իվանիչն այսինչ կազմակերպության ղեկավար մարմնի անդամը թույլ տվեց, ասենք, մի ամենակողմիտ սխալ և փչացրեց գործը: Բայց Իվան Ֆյոդորովիչը չի ուզում նրան քննադատել, դուրս բերել նրա սխալները: Չի ուզում, վորովհետև ցանկություն չունի «թշնամիներ վաստակելու»: Սխալ են գործել, փչացրել են գործը — ինչ

մեծ բան եւ: Իսկ ձվ մեղանից չի սխալվում: Այսոր յես նրան՝ Իվան Ֆյոդորովիչին կինայիմ, վաղը նա ինձ՝ Իվան Իվանիչին, կինայի, վորովհետեւ ինչ յերաշխիք, վոր յես ել չեմ սխալվի: Ամեն ինչ իր կարգին: Պաղաղություն եւ բարյացակամություն: Թույլ տված սխալը փչացնում եւ մեր մեծ գործը: «Վոչինչ, մի կերպ դուրս կդանք տակից»: Ահա, ընկերներ, մեր մի քանի պատասխանատու աշխատավորների սովորական դատողությունը: Բայց ինչ եւ նշանակում սա: Յեթե մենք, բոլշեիկներս, վոր քննադատում ենք ամբողջ աշխարհը, վոր Մարքսի առածի համաձայն ուժեղացնում ենք յերկիրը, յեթե մենք այս կամ այն ընկերների խաթեր հրաժարվում ենք ինքնաքննադատությունից, ապա պարզ չէ, վոր դա բացի մեր մեծ գործի կործանումից մեզ վոչինչ չի տա: (Ձայներ՝ «ճիշտ ե»): Ծափահարություններ): Մարքսն ասել ե, վոր պրոլետարական հեղափոխությունը նրանով ե, իմիջիպէս, աւրբերվում ուրիշ վորեւ հեղափոխությունից, վոր նա ինքն ե իրեն քննադատում, ե քննադատելով իրեն, ամբանում ե: Դա շատ կարեւոր ցուցմունք ե Մարքսի կողմից: Յեթե մենք, պրոլետարական հեղափոխության ներկայացուցիչներս, փակենք մեր աչքերը մեր թերությունների առաջ, լուծենք հարցերը ընտանեկան կարգով, լռելով փոխադարձաբար մեր սխալների մասին եւ մեր իսկական հիվանդությունները ծածկենք մեր կուսակցական մարմնի ներսում, ապա ձվ ե ուղղելու այդ սխալները, այդ թերությունները: Արդոք պարզ չէ, վոր մենք կզաղարնք պրոլետարական հեղափոխական լինելուց ե անշուշտ կկորչենք, յեթե դուրս չվանենք մեր միջավայրից այդ որիվատելիչինան, մեր շինարարության կարեւորագույն հարցերի լուծման այդ ընտանեկան ձևը: Պարզ չէ արդոք, վոր, հրաժարվելով ազնիվ ու շիտակ ինքնաքննադատությունից, հրաժարվելով սեփական սխալների ազնիվ ե բաց ուղղումից, մենք փակում ենք մեր ուղին՝ առաջ շարժվելու, մեր գործի բարելավման, մեր գործի նոր աշխատանքների համար: Ձե՛ վոր մեր զարգացումը գնում ե վոչ դեպի վեր միայլար սահուն վերելքի կարգով: Վոչ, ընկերներ, մեզ մոտ կան դասակարգեր, մեր յերկրի ներսում կան հակասություններ, մեզ մոտ կա ներկա ե ապագա, մեզ մոտ կան հակասություններ նրանց միջև, ե մենք չենք կարող առաջ շարժվել սահուն որորումներով կյանքի ալիքների վրայով: Մեր առաջխաղացումը տեղի յե ունենում պայքարի կարգով, հակասությունների զարգացման կարգով, այդ հակասությունների հաղթահարման կարգով, այդ հակասությունների

դրսևորման ե լիկվիդացիայի կարգով: Մենք յերբեք հնարավորություն չենք ունենա, քանի գոյություն ունեն դասակարգերը, ասելու՝ դե, փառք ասածու, այժմ ամեն ինչ լավ ե: Յերբեք այդ չի լինի մեզ մոտ, ընկերներ, միշտ մեզ մոտ վորեւ բան մահանում ե կյանքում: Բայց այն, ինչ մահանում ե, չի ուղղում ուղղակի մեռնել, այլ կուլում ե իր գոյության համար ե պաշտպանում ե իր հնացած գործը: Մեր կյանքում միշտ ծնվում ե վորեւ նոր բան: Բայց այն, ինչ ծնվում ե, ծնվում ե վոչ հասարակ կերպով, այլ աղաղակում ե ե բղավում, պաշտպանելով իր գոյության իրավունքը: (Ձայներ՝ «ճիշտ ե»): Ծափահարություններ): Պայքար հնի ե նորի միջև, ծնվողի ե մեռնողի միջև — ահա մեր զարգացման հիմքը: Զհիշատակելով ե չդրսևորելով բաց ու ազնիվ կերպով, ինչպես այդ սազում ե բոլշեիկներին, մեր աշխատանքի թերությունները ե սխալները, մենք փակում ենք մեր առաջադիմության ճանապարհը: Իսկ մենք ուղղում ենք առաջ շարժվել: Յե՛վ հենց այն պատճառով, վոր մենք ուղղում ենք առաջ շարժվել, մենք պետք ե մեր ամենակարեւոր խնդիրներից մեկը համարենք հեղափոխական ինքնքնադատությունը: Առանց դրան՝ չկա առաջխաղացում: Առանց դրան՝ չկա զարգացում: Բայց հենց այդ գծով մեզ մոտ դեռեւս կաղում ե գործը: Ավելին, բավական ե մի քանի աշխատանքներ, վորպեսզի մենք մոռանանք մեր թերությունները, հանգստանանք ե հպարտանանք: Յերկու-յերեք խոշոր աշխատանք, ե արդեն պարծենկոտ ենք դառնում: Դարձյալ յերկու-յերեք մեծ աշխատանք ե մենք արդեն աշխարհը մերն ենք կարծում: Բայց սխալները մնում են, թերությունները շարունակվում են, հիվանդությունները ներս են քաշվում մեր կուսակցական մարմնի ներսը:

Յերկրորդ թերությունը: Դա վարչականության մեթոդի կուսակցության ներսը փոխադրելն ե ե կուսակցության մեջ վճռական նշանակություն ունեցող համոզիչ մեթոդը վարչականության մեթոդով փոխարինելն ե: Այդ թերությունը պակաս զգալի վտանգ չե, քան առաջին թերությունը:

Ինչո՛ւ. վորովհետեւ նա ստեղծում ե վտանգ զարձնելու մեր կուսակցական կազմակերպություններին, վորոնք հանդիսանում են ինքնուրույն կազմակերպություններ, դատարկ դիվանական հաստատություններ: Յերբ ընդունենք, վոր մեզ մոտ կան վոչ պակաս 60000 անհամեմատ ակտիվ աշխատավորներ, վորոնք ցրված են ամեն տեսակ տնտեսական, կոոպերատիվ ու

պետական հաստատությունների մեջ և պայքարում են այնտեղ բյուրոկրատիզմի դեմ, ապա պետք է խոստովանենք, թե նրանց մի մասը, պայքարելով բյուրոկրատիզմի դեմ այդ հաստատությունների մեջ, յերբեմն ինքն և վարակվում բյուրոկրատիզմով և փոխադրում են այդ կուսակցական կազմակերպության մեջ: Դա, ընկերներ, մեր հանցանքը չէ, այլ դժբախտությունը, վորովհետև քանի կա պետություն, այդ պրոցեսը կշարունակվի ավելի կամ պակաս չափով: Հենց այդ պատճառով, վոր այդ պրոցեսը վորտե՞ր մասնակցի ունի կյանքում, հենց այդ պատճառով մեզ անհրաժեշտ է զինվել այդ պակասության դեմ կռիվում համար, վորտե՞ր հանելով կուսակցական մասսաների ակտիվությունը, մասնակից անելով նրանց մեր կուսակցական ղեկավարության հարցերի վճռին, հաստատելով սխտեմատիքաբար ներկուսակցական դեմոկրատիա:

Յերբորդ թերությունը: Մեր մի շարք ընկերներ ցանկանում են լողալ հոսանքով սահուն, հանգիստ, առանց հեռանկարների, առանց նայելու սպազային, այնպես, վորպեսզի շուրջը զգացվի տոնական, հանդիսավոր տրամադրություն, վորպեսզի ամեն ոք մեզ մոտ լինեն հանդիսավոր նիստեր, ամեն տեղ լինեն ծափահարություններ, վորպեսզի ամեն մեկը մեղանից առանց հերթի դառնա ամեն տեսակ նախադասությունների պատվավոր անդամ. (ծիծաղ, ծափահարություն): Ամեն տեղ տոնական տրամադրություն տեսնելու ամբողջ այդ անդուստլ ցանկությունը, ցույցերի, ամեն տեսակ հորեյանների այդ ձգտումը հարկավոր են և հարկավոր չեն, լողալու այդ ցանկությունը, վորքան կարելի յն լողալ, չնայելով թե մինչև ո՞ր կտրանք (ծիծաղ, ծափահարություն), այդ ամենը կազմում է մեր կուսակցական աուրյա կյանքի յերբորդ թերության ելությունը, մեր պակասությունների հիմքը մեր կուսակցական կենցաղում: Տեսե՛ք եք, արդյոք, աղնիվ, ըզրտնաջան թիավարների, բայց վորոնք չեն տեսնում, թե ո՞ր է տանում նրանց հոսանքը: Յես տեսա այդպիսի թիավարների Յենիսե գետի վրա: Դրանք աղնիվ, ժիւր թիավարներ են: Բայց նրանց ղեկավարությունը նրանումն է, վոր նրանք չեն տեսնում, չեն կամենում տեսնել, թե ալիքը կարող է զարկել նրանց ժայրին, ուր նրանց սպառնում է կորուստ:

Միևնույնը լինում է և՛ մեր միջանի ընկերների հետ. թիավարում են աղնիվորեն, անգույ, լողում են սահուն, հոսանքի ուղություններ, բայց թե ո՞ր են լողում՝ վոչ միայն չգիտեն, այլ մինչև

անգամ չեն ել կամենում իմանալ: Աշխատանք առանց հեռանկարների, աշխատանք առանց ղեկի ու առանց առաջատարի, ահա թե ինչի յն հանգում անպայման հոսանքով լողալու ցանկությունը: Իսկ հետևանքները: Հետևանքները պարզ են. սկզբում նրանք ծածկվում են բորբոսով, հետո դառնում են մոխրագույն, ապա նրանց ծծում է քաղցնիություն տիղմը, իսկ հուսկ հետո նրանք դառնում են սովորական քաղցնի: Դա — իսկական աշխատանքի ուղին է:

Ահա, ընկերներ, մի քանի թերություններ մեր կուսակցական գործնական աշխատանքի մեջ, մեր կուսակցական կենցաղում, վորոնց մասին յես կամենում եյի ասել միջանի դառն խոսքեր:

Իսկ այժմ թույլ տվե՛ք դիմել այսպես անվանված ուղղիցիայի հետ մեր ունեցած դիսկուսիայի հարցերին:

Դիսկուսիայի արդյունք

Ո՞ւնի, արդյոք, վորեք իմաստ, վորեք արժեք դիսկուսիան: Յերբեմն ասում են. «Ինչի՞ համար դուք փքեցիք դիսկուսիան: Ո՞ւնն է նա հարկավոր: Ավելի լավ չէ՞ր լինի լուծել վիճելի հարցերը ներկուսակցական կարգով, դուրս չածելով աղբը խրճիթից»: Դա սխալ է, ընկերներ!

Դիսկուսիան յերբեմն բացարձակորեն անհրաժեշտ է ու անպայման ոգտակար: Ամբողջ հարցը նրանումն է, — ինչպիսի դիսկուսիա: Յեթե դիսկուսիան ընթանում է ընկերական շրջանակներում, կուսակցական շրջանակներում, յեթե դա նպատակ ունի պարզ ինքնաքննադատություն, քննադատել կուսակցական թերությունները, յեթե դա, ուրեմն, բարելավում է մեր դործը և զինում է բանվոր դասակարգին, ապա այդպիսի դիսկուսիան հարկավոր է ու ոգտակար: Բայց լինում է ուրիշ տեսակի դիսկուսիա, վորի հետևանքն է վոչ թե բարելավել մեր ընդհանուր դործը, այլ վատացնել այն, վնչ թե ամրապնդել կուսակցությունը, այլ տապալել նրան: Այդ տեսակի դիսկուսիան հանգում է սովորաբար վոչ թե պրոլետարիատի դիմամ, այլ նրա զինաթափման: Մեզ այդպիսի դիսկուսիա հարկավոր չէ: (Ձայներ՝ «ճիշտ է»: Ծափահարություն):

Յեթե ուղղիցիան պահանջում էր սկսել համամիութենական դիսկուսիա համագումարից յերեք ամիս առաջ, մինչև Կի թեզերի մշակումը, մինչև այդ թեզերի հրատարակությունը, նա փորձում

ներից մեկի հայտարարությունը, այդ բանվորը մտնում է կամ արդեն մտել է կուսակցության մեջ: Ահա թե ինչպես է ձևակերպում նա կուսացությունը և ուղղիցայի տարաձայնությունները. «Սկզբում մենք վորոնում էինք, թե ինչպե՞ս են տարաձայնությունները կուսակցության և ուղղիցայի միջև: Իսկ այժմ արդեն չես գտնի, թե ինչպե՞ս նրանք համաձայն են կուսակցության հետ»: (Ծիծաղ, ծափահարություն): Ահա թե ինչպես սրամիտ ու միաժամանակ կարճ կարողանում են արտահայտվել յերբեմն բանվորները: Յես կարծում եմ, թե դա ամենասրամիտ, ամենաձիշտ բնութագրերն են ուղղիցայի վերաբերմունքի դեպի կուսակցությունը, դեպի նրա գաղափարախոսությունը, դեպի նրա ծրագրերը, դեպի նրա տակտիկան: Հենց այն պատճառով, վոր ուղղիցիան մի խմբակ է իր գաղափարախոսությամբ, իր ծրագրով, իր տակտիկայով, իր կազմակերպչական սկզբունքներով: Այն ամենը, ինչ միայն անհրաժեշտ է նոր կուսակցության համար, այդ բոլորն ունի ուղղիցիան: Պակասում են միայն «մանր» կետերը, պակասում են միայն ստվերները: (Ծիծաղ, ծափահարություն): Յես կարող եմ թվել յոթ հիմնական հարց, վորոնց առթիվով ծագել են տարաձայնություններ կուսակցության և ուղղիցիայի միջև:

1. Մեր յերկրում սոցիալիստական հաղթական շինարարության հնարավորության հարցը: Յես չեմ հենվի ուղղիցիայի վաճառքների ու հայտարարությունների վրա այդ հարցի առթիվ: Նրանք բոլորին հայտնի յեն և հարկ չկա կրկնել: Պարզ է բոլորի համար, վոր ուղղիցիան ժխտում է սոցիալիստական հաղթական շինարարության հնարավորությունը մեր յերկրում: Իսկ ժխտելով այդ հնարավորությունը, նա գլորվում է բացարձակ և ուղղակի մենշևիկների դիրքը: Ուղղիցիայի այդ վերաբերմունքը ավյալ հարցի առթիվ նոր չի նրա այժմյան զեկավարների համար: Այդ վերաբերմունքն ունեյին յեղակետ Կամենսկի և Զինովյեվը, յերբ նրանք հրաժարվում էին համաձայնել հոկտեմբերյան ապստամբության: Նրանք ուղղադի ասում էին այն ժամանակ, թե, բարձրացնելով ապստամբություն, մենք գնում ենք դեպի կորուստ, թե հարկավոր է սպասել մինչև հիմնադիր ժողովը, թե սոցիալիզմի պայմանները չեն հասունացել և շուտով չեն հասունանա: Միննույն վերաբերմունքն ունեւր Տրոցկին, յերբ նա համաձայնեց ապստամբության: Վորովհետեւ նա ուղղակի ասում էր, թե հաղթական պրոլետարական հեղափոխությունը յեթե

ողնության չհասնի արեւմուտքից ավելի կամ պակաս մոտ ապագայում, հիմարություն կլինի մտածել, թե հեղափոխական Ռուսաստանը կարող է դիմադրել պահպանողական Յեվրոպային:

Իսկապես — ինչպե՞ս էին այն ժամանակ հեղափոխության դիմում Կամենսկին ու Զինովյեվը՝ մի կողմից և Տրոցկին՝ մյուս կողմից, Լենինը կուսակցության հետ՝ յերրորդ կողմից: Դա շատ հետաքրքիր հարց է, վորի մասին արժե միքանի խոսք ասել: Դուք գիտեք, վոր Կամենսկի և Զինովյեվը համաձայնեցին ապստամբության ճարահատյալ: Լենինը նրանց քշում էր մահակով, սպառնալով արտաքսել կուսակցությունից (ծիծաղ, ծափահարություն), և նրանք ստիպված էին հազիվ հազ գնալ դեպի ապստամբություն. (ծիծաղ, ծափահարություն): Տրոցկին գնում էր դեպի ապստամբություն հոժարակամ: Բայց նա գնում էր վոչ թե ուղղափառ, այլ ծանոթությամբ, վորը դեռ այն ժամանակ մոտեցնում դակի, այլ ծանոթությամբ, վորը դեռ այն ժամանակ մոտեցնում էր նրան Կամենսկի և Զինովյեվի հետ: Հետաքրքիր է, վոր հենց եք նրան Կամենսկի և Զինովյեվի հետ: Հետաքրքիր է, վոր հենց Հոկտեմբերից առաջ 1917 թ. հունիսին Տրոցկին բարձր համարեց նորեն հրատարակել Լենինգրադում «Խաղաղության ծրագրերը» իր հին բրոշյուրը, ասես ցանկանալով դրանով ասել, թե նա գնում է դեպի ապստամբություն իր սեփական դրոշակով: Ի՞նչի մասին է խոսում նա այդ բրոշյուրի մեջ: Նա բանավիճում է այդտեղ Լենինի հետ՝ մի յերկրում սոցիալիզմի հաղթության հնարավորության հարցի առթիվ, համարում է Լենինի այդ միտքը սխալ ու պնդում է, թե հարկ կլինի իշխանությունը վերցնել, բայց յեթե ողնության չհասնի արեւմտ-յեվրոպական հաղթած բանվորների կողմից, այն դեպքում անհուսալի յե կարծել, թե հեղափոխական Ռուսաստանը կարող է դիմադրել պահպանողական Յեվրոպայի հանդեպ: Իսկ ով չե հավատում Տրոցկու քննադատությանը, նա աստուպում է ազգային սահմանափակությանը: Ահա մի քաղաքապետ և ազգային սահմանափակությանը: Ահա մի քաղվածք Տրոցկու այն ժամանակվա բրոշյուրից. «Չսպասելով ուրիշների, մենք սկսում ու շարունակում ենք կռիվը ազգային հողի վրա լիակատար հավատով, թե մեր նախաձեռնությունը կովի լիթան կղաճառ ուրիշ յերկրներում, իսկ յեթե դա չլինի, ապա անհուսալի յե կարծել — ինչպե՞ս վկայում է թե պատմության անհուսալի յե կարծել — ինչպե՞ս անհուսալ ենք — վոր, յորինակ, հեղափոքը ու թե տեսական նկատառումները — վոր, յորինակ, հեղափոխական Ռուսաստանը կարող է գիմադրել պահպանողական փոխական Ռուսաստանը կարող է գիմադրել պահպանողական Յեվրոպային: Քննել սոցիալական հեղափոխության հեռանկարներն ազգային շրջանակներում — նշանակում է դո՛ւ գառնալ հենց այն ազգային շրջանակներում — նշանակում է դո՛ւ գառնալ հենց այն ազգային սահմանափակման, վորպիսին կազմում է սոցիալ-

հայրենասիրութեան ելութիւնը»: Ահա, ընկերներ, Տրոցկու ծանոթութիւնը, վոր շատ բանում բացատրում է մեզ նրա և Կամենսկիի ու Զինովիւիի այժմյան բոլոր արմատներն ու հողը:

Ինչպէս եր գնում էինք զեպի ապստամբութիւն, ինչպէս եր գնում էր սակեցութիւնը: Նոյնպէս ծանոթութեամբ: Վոչ, Լենինը և նրա կուսակցութիւնը գնում էին զեպի ապստամբութիւն առանց ծանոթութեաններէ: Ահա մի քաղվածք Լենինի մի նշանավոր հոգիւմէն՝ «Պրոլետարական հեղափոխութեան ռազմական ծրագիրը», հրատարակված արտասահմանում 1917 թվի սեպտեմբերին. — «Մի յերկրում հաղթած սոցիալիզմը բնավ միանգամից չի բացատրում բոլոր պատերազմները, ընդհակառակը, նախատեսում է նրանց: Կապիտալիզմի զարգացումը կատարվում է վերին աստիճանի անհամաչափ տարբեր յերկրներում: Ուրիշ կերպ էլ չի կարող լինել ապրանքային արտադրութեան ժամանակ: Այստեղից էլ անդրդիւրի յեղբակացութիւն. սոցիալիզմը չի կարող հաղթել միաժամանակ բոլոր յերկրներում: Նա կհաղթի սկզբում մեկ կամ մի քանի յերկրում, իսկ ֆաշիզմները վորոշ ժամանակի ընթացքում կմնան բուրժուական կամ միջբուրժուական: Դա պետք է առաջ բերի վոչ միայն շփում, այլև ուղղակի ձգտում մյուս յերկրների բուրժուազիայի կողմից՝ ջախջախելու սոցիալիստական պետութեան հաղթական պրոլետարիատին: Այդպիսի դեպքերում պատերազմը մեր կողմից կլինի որինական ու արդարացի: Դա կլինի պատերազմ սոցիալիզմի և մյուս ժողովրդներին բուրժուազիայից ազատագրելու համար»: (Լենին՝ «Պրոլետարական հեղափոխութեան ռազմական ծրագիրը»: Լենինի ինստիտուտի գրութիւններ, 11-րդ պրակ, էջ 7):

Դուք տեսնում եք, վոր մենք այստեղ ունենք միանգամայն այլ տեսակետ: Յեթե Տրոցկին գնում էր զեպի ապստամբութիւն ծանոթութեամբ, վոր մտեցնում էր նրան Կամենսկիի ու Զինովիւիի հետ, պնդելով, թե պրոլետարական իշխանութիւնն ինքնին չի կարող ներկայացնել վորեւ առանձին բան, յեթե ժամանակին ոգնութեան չհասնի դրսից, Լենինն, ընդհակառակը, գնում էր զեպի ապստամբութիւն առանց ծանոթութեանների, պնդելով, թե պրոլետարական իշխանութիւնը մեր յերկրում պետք է հենակետ ծառայի նրա համար, վորպէսզի ոգնի մյուս յերկրների պրոլետարներին՝ ազատվելու բուրժուազիայի լծից: Ահա թե ինչպէս էին գնում բոլշևիկները զեպի հեղափոխութեան հեղափոխութիւնը և ահա ինչու Տրոցկին ու Կամենսկի Զինովիւիի հետ գտան ընդհանուր

լեզու Հեղափոխութեան հեղափոխութեան 10-րդ տարում: Կարելի էր բերել յերկարախոսութեան ձևով մի կողմից Տրոցկու, և մյուս կողմից Կամենսկիի ու Զինովիւիի միջև տեղի ունեցած զրույթը՝ ոպողիցիոն բոլի կազմակերպելու ժամանակ: Կամենսկի ու Զինովիւսն ասում են Տրոցկուն. «Տեսնում եք, թանգազին ընկեր, մենք վերջիվերջո իրավացի յերեացինք, ասելով, թե հարկավոր էր համաձայնել Հեղափոխութեան ապստամբութեան, թե հարկավոր էր սպասել հիմնադիր ժողովին, և այլն: Այժմ ամենքը տեսնում են, թե յերկրը վերասեւում է, իշխանութիւնն այլասեւում է, մենք գնում ենք զեպի կորուստ և վոչ մի սոցալիզմ մեզ մոտ չի լինի: Հարկավոր էր համաձայնել ապստամբութեան: Իսկ դուք համաձայնեցիք հոժարակամ: Դուք գործեցիք մեծ սխալ»: Տրոցկին պատասխանում է նրանց. «Վոչ, թանգազին կոլեգներ, դուք անարդարացի եք զեպի ինձ: Թեև յես համաձայնեցի ապստամբութեան, բայց ինչպէս համաձայնեցի — դուք այդ մասին մոռացաք ասել: Չե վոր յես գնացի զեպի ապստամբութիւն վոչ ուղղակի, այլ ծանոթութեամբ: (Ընդհանուր ծիծաղ): Յեւ վոր չափով այժմ պարզվեց, վոր դրսից ոգնութիւն բոլորովին չի հասնի, պարզ է, վոր գործը գնում է զեպի կործանում, ինչպէս նախագուշակում էին իր ժամանակին «Սաղաղութեան ծրագիրը» բոլշուրի մեջ»:

Զինովիւսն ասում է Կամենսկին. «Դա գուցե և այդպէս է: Մենք մոռացանք ծանոթութեան մասին: Այժմ պարզ է, վոր մեր բոլոր զաղափարապէս հիմնավորված է»: (Ընդհանուր ծիծաղ, ծափահարութիւն):

Ահա թե ինչպէս ձևակերպվեց բացասական վերաբերմունքը զեպի սոցիալիստական շինարարութեան հնարավորութիւնը մեր յերկրում: Իսկ ինչ է նշանակում այդ տեսակետը: Դա նշանակում է անձնատվութիւն: Ո՞ւմ առաջ: Հարկավ, մեր յերկրի կապիտալիստական տարրերի առաջ: Դարձյալ ո՞ւմ առաջ. համաշխարհային բուրժուազիայի առաջ: Իսկ ձախակողմյան դարձվածքները, իսկ հեղափոխական ցատկոտանքները, ուր ֆաշիզմը դրանք: Դրանք չբացան: Մի լավ թափահարեցեք մեր ոպողիցիային, զեն շարտեցեք հեղափոխական վոճաբանութիւնը և դուք կտեսնեք, վոր նրանց մոտ հատակում նստած է անձնատվութիւն: (Ծափահարութիւն):

2. Պրոլետարիատի դիկտատուրայի հարցը: Կո, արդոք, մեզ մոտ պրոլետարիատի դիկտատուրա, թե վոչ: Հարցը մի

փոքր տարրերնակ եւ (Ծիծաղ)։ Այնուամենայնիւ ուղղիցիան դնում եւ այդ հարցը իր ամեն մի հայտարարութեան մեջ։ Ուղղիցիան ասում եւ, թե մեզ մոտ տերմիդորյան աշխատում եւ իսկ ինչ եւ նշանակում դա։ Դա նշանակում եւ, թե մեզ մոտ չկա պրոլետարիատի ղեկավարութեան, թե մեզ մոտ քանդվում է յետ-յետ եւ գնում թե տնտեսութեան ու թե քաղաքականութեանը եւ մենք գնում ենք վոչ թե գեպի սոցիալիզմ, այլ գեպի կապիտալիզմ։ Այդ ամենը մի փոքր տարրերնակ ու հիմարութեան եւ Բայց ուղղիցիան պնդում եւ իր ասածի վրա։

Ահա ձեզ, ընկերներ, դարձյալ մի տարածախոսութեան։ Դրա վրա ել հենվում եւ Տրոցկու հայտնի թեզը Կլեմանտյի մասին։

Յեթե իշխանութեանն աշխատել եւ կամ աշխատելում եւ, սթե, միթե, խնայել նրան ու պաշտպանել։ Պարզ եւ, վոր հարժե։ Յեթե ստեղծվի նպատակովոր կացութեանն այդ տեսակ իշխանութեանը բանալու համար, դիցուք յեթե թշնամին մոտենա Մոսկվային 30 կիլոմետր հեռավորութեամբ, միթե պարզ չեւ, վոր հարկավոր եւ ոգտագործել կացութեանը՝ մաքրելու այդ իշխանութեանը եւ դնելու նոր կլեմանտիստական, այսինքն տրոցկիստյան իշխանութեան։ Պարզ եւ, վոր այստեղ վոչինչ լինինյան չկա։ Դա — մաքուր մենշեիզմ եւ։ Ուղղիցիան հասել եւ մենշեիզմին։

3. Բանվորի եւ միջին գյուղացու բլոկի հարցը։ Ուղղիցիան շարունակ թագցնում եւ իր բացասական վերաբերմունքը դեպի աշտորինակ բլոկի գաղափարը։ Նրա պլատֆորման, նրա հակաթեզերն ուղադրով են վոչ այնքան նրանով, ինչ ասված եւ այնտեղ, վորքան նրանով, ինչ աշխատում եւ թագցնել բանվոր դասակարգից ուղղիցիան։ Բայց ահա յերևաց Բ. Ն. Սմիլնովը — նույնպես ուղղիցիայի լիդերներից մեկը, վոր արիութեանն ունեցած ասել ճշմարտութեանն ուղղիցիայի մասին, լույս աշխարհ հանելով նրան։ Ու ինչ պարզվեց։ Պարզվեց, վոր մենք գնում ենք դեպի կործանում եւ յեթե կամենում ենք փրկվել, պետք ե յերես դարձնենք միջին գյուղացուց։ Այնքան ել խելոք բան չեւ, բայց պարզ եւ։ Այստեղ ել մենշեիզյան խակական դեմքը վերջապես պարզվեց բլոկի համար։

4. Մեր հեղափոխութեան բնույթի հարցը։ Քանի ժխտվում եւ մեր յերկրում սոցիալիզմ կոտուցելու հնարավորութեանը, քանի ժխտվում եւ պրոլետարիատի ղեկավարութեան գոյութեանը, բանվոր դասակարգի եւ գյուղացիութեան բլոկի անհրաժեշտութեանը, այդ դեպքում ինչ եւ մնում մեր հեղափոխութեանից, նրա սոցիա-

լիստական բնույթից։ Պարզ եւ — վոչինչ, բացարձակապես վոչինչ։ Պրոլետարիատն իշխանութեան յեկավ, իր վախճանին հասցրեց բուրժուական հեղափոխութեանը։ Գյուղացիութեանը վոչինչ անելիք չունի այժմ հեղափոխութեան հետ, վորովհետեւ նա արդեն ստացավ հող եւ նշանակում եւ պրոլետարիատը կարող ե հեռանալ, տեղ տալով մյուս դասակարգերին։ Ահա ձեզ ուղղիցիայի տեսակետը, յեթե քրքրենք ուղղիցիոն հայացքների արմատները։ Ահա ձեզ մեր ուղղիցիայի անձնատվութեան բոլոր արմատները։ Իզուր չեւ նրան գովարանում Սերամովոյը։

5. Լենինյան տեսակետի հարցը գաղութային հեղափոխութեանները գեկավարելու ժամանակ։ Լենինը յեկակեա ուներ իմպերիալիստական յերկրների ու հարստահարված յերկրների, իմպերիալիզմի յերկրներում ու գաղութային յերկրներում կոմմունիզմի քաղաքականութեան տարբերութեանը։ Նկատել ասած այդ տարբերութեանը, նա ասում եւր դեռ պատերազմի ժամանակ, թե հայրենիքի պաշտպանութեան գաղափարն — անընդունելի ու հակահեղափոխական եւ կոմմունիզմի համար՝ իմպերիալիզմի յերկրներում, միանգամայն ընդունելի ու արդարացի յեւ հարստահարված, իմպերիալիզմի դեմ պատերազմող յերկրներում։ Հենց տահարված, իմպերիալիզմի դեմ պատերազմող յերկրներում։ Հենց այդ պատճառով նա ընդունում եւր վորոշ ժամանակաշրջանում ազգային բուրժուազիայի հետ գաղութային յերկրներում բլոկ ե նույնիսկ միութեան հաստատելու հնարավորութեանը, յեթե այդ բուրժուազիան պատերազմ ե մղում իմպերիալիզմի դեմ ե յեթե նա չի խանդարում կոմմունիստներին՝ դաստիարակելու բանվորին ու գյուղացիական ընչազուրկներին կոմմունիզմի վողով։ Ուղղիցիայի պատվիրապանցութեանն այստեղ նրանումն եւ, վոր նա վերջնականապես անջատվում ե Լենինի այդ տեսակետից, գլորվելով դեպի 11-րդ ինտերնացիոնալի տեսակետը, վոր ժխտում ե հեղափոխական պատերազմներին գաղութային յերկրներում իմպերիալիզմի դեմ աշակցելու նպատակահարմարութեանը։ Հենց դրանով են բացատրվում այն ամեն դժբախտութեանները, վոր ունեցավ մեր ուղղիցիան չինական հեղափոխութեան հարցում։ Ահա ձեզ մի տարածախոսութեան եւ։

6. Միամական ճակատի տակտիկայի հարցը համաշխարհային բանվորական շարժման մեջ։ Ուղղիցիայի մեղանշումն այստեղ նրանումն եւ, վոր նա անջատվում ե լենինյան տակտիկայից՝ բանվոր դասակարգի միլիտանտոր մասսաներին աստիճանաբար կոմմունիզմի կողմը նվաճելու հարցում։ Բանվոր դասակարգի միլիտ-

նախորդ մասսաները գրավվում են կոմունիզմի կողմը վնչ սոսկ կուսակցութեան ճիշտ քաղաքականութեան պայմանով: Կուսակցութեան ճիշտ քաղաքականութիւնը խոշոր գործ է, բայց դա դեռ բոլորը չեն: Վորպեսզի բանվոր դասակարգի միլիոնավոր մասսաներն անցնեն կոմունիզմի կողմը, դրա համար անհրաժեշտ է, վոր իրենք մասսաները համոզվեն իրենց սեփական փորձով կոմունիզմի քաղաքականութեան ճշտութեանը: Յեւ վորպեսզի մասսաները համոզվեն, դրա համար անհրաժեշտ է ժամանակ, անհրաժեշտ է կուսակցութեան հմուտ, կարող աշխատանք՝ համոզելու միլիոնավոր մասսաներին, թե կուսակցութեան քաղաքականութիւնը ճիշտ է: Մենք իրավացի ելինք դեռ 1917 թ. ապրիլին, վասնզի մենք գիտեինք, վոր գործը վերաբերում է բուրժուազիային տապալելուն ու խորհրդային իշխանութիւն հաստատելուն: Բայց մենք այն ժամանակ չեյինք կանչում բանվոր դասակարգի լայն մասսաներին ապստամբութեան: Ինչո՞ւ. վորովհետեւ մասսաները հնարավորութիւն չունեին համոզվելու, թե մեր քաղաքականութիւնն իսկապէս ճիշտ է: Միմիայն յերբ եսերներէ և մենչեկներէ մանր բուրժուական կուսակցութիւնները խայտառակեցին հեղափոխութեան հիմնական հարցերում, միայն յերբ մասսաներն սկսեցին համոզվել մեր քաղաքականութեան ճշտութեանը, միմիայն այն ժամանակ մենք առաջնորդեցինք մասսաներին դեպի ապստամբութիւն: Յեւ վորովհետեւ մենք ժամանակին առաջնորդեցինք մասսաներին դեպի ապստամբութիւն, հենց այդ պատճառով եւ այն ժամանակ հաղթութիւն տարանք: Ահա թե ինչո՞ւ են միասնական ճակատի գաղափարի արմատները: Միասնական ճակատի տակտիկան իսկապէս նրա համար գործադրեց Լենինը, վորպեսզի դուրսութիւն տա կապիտալիստական յերկրներէ բանվոր դասակարգի՝ սոցիալ-դեմոկրատական համաձայնականութեան նախապաշարմունքներով վարակված՝ միլիոնավոր մասսաներին անցնելու կոմունիզմի կողմը: Ոպդիցիայի մեղանշումը նրանումն է, վոր նա պարզապէս բացասում է այդ տակտիկան: Հափշտակված մի ժամանակ հիմարաբար ու անմտորեն այդ տակտիկայով, նա ամեն կերպ վողջունում էր Անգլիայի գլխավոր խորհրդի հետ համաձայնելու գործը, յենթադրելով, թե այդ համաձայնութիւնը հանդիսանում է «խաղաղութեան ամենալուրջ յերաշխիքներից մեկը արտաքին ռազմական ապստամբութեան դեմ», ամենալուրջ միջոցներից մեկը՝ Յեւրոպայում ռեֆորմիզմը անվտանգ դարձնելու համար. (տես Զինովյեվի գեկուցումը ՀԿԿ XIV - րդ

համագումարում): Բայց չարաչար հիասթափվելով իր հույսերի մեջ, թե ռեֆորմիզմը կարելի չէ անվտանգ դարձնել Պերսեկցիայի և Հիկսերի ոգնութեամբ, ոպդիցիան դիմեց հետո ուրիշ ծայրահեղութեան, պարզապէս ժխտելով միասնական ճակատի տակտիկայի գաղափարը: Ահա վասիկ ձեզ, ընկերներ, դարձյալ մի տառաձայնութիւն, վոր ցույց է տալիս, թե ոպդիցիան ըստ ամենայնի հեռացել է միասնական ճակատի լենինյան տակտիկայից:

7. Լենինյան կուսակցականութեան ու լենինյան միաբանութեան հարցը Հ. Կ. Կ. և Կոմինտերնի մեջ: Ոպդիցիան այստեղ բացորոշ անջատվում է լենինյան կազմակերպչական տեսակետից, կանգնելով 2-րդ կուսակցութիւն կազմակերպելու, նոր ինտերնացիոնալ կազմելու ճանապարհի վրա:

Ահա ձեզ 7 հիմնական հարցերը, վորոնք մատնանշում են, թե բոլոր այդ հարցերի վերաբերմամբ ոպդիցիան գլորվել է դեպի մենչեկիզմ: Կարելի՞ չէ, արդո՞ք, համարել ոպդիցիայի այդ մենչեկիկյան հայացքները համակերպ մեր կուսակցութեան գաղափարախոսութեան, նրա ծրագրի, նրա տակտիկայի, Կոմինտերնի տակտիկայի և լենինիզմի կազմակերպչական առաջադրման հետ: Վնչ մի դեպքում և վնչ մի բառ: Դուք կասեք. ինչպէ՞ս կարող եր ստեղծվել մեզ մոտ այդպիսի ոպդիցիա, ուր են նրա սոցիալական արմատները: Յես կարծում եմ, թե ոպդիցիայի սոցիալական արմատները գտնվում են քաղաքի մանր բուրժուական խավերի քայքայման փաստի, մեր զարգացման կացութեան մեջ, նրանում, վոր այդ խավերը, դժգոհ պրոլետարիատի դիկտատուրայի ռեփից, ցանկանում են այդ ռեփիմը փոխել, «բարելավել», բուրժուական դեմոկրատիա հաստատելու վողով:

Յես արդեն ասացի վերևում, թե մեր առաջնադասման, մեր արդունաբերութեան աճման, տնտեսութեան սոցիալիստական ձեւերի տեսակարար կշիռն աճման հետեւում՝ մանր, առանձնապէս քաղաքային, բուրժուազիայի մի մասը քայքայվում ու տապալվում է: Ոպդիցիան արտացոլում է պրոլետարիական հեղափոխութեան ռեփիմից դժգոհ այդ խավերի տրտունջը: Ահա թե ուր են ոպդիցիայի սոցիալական արմատները:

Իսկ այսուհետեւ: Ինչպէ՞ս վարվել այժմ ոպդիցիայի հետ: Նախքան այդ հարցին դիմելը, յես կկամենայի պատմել ձեզ այն միացյալ աշխատանքի պատմութիւնը, վոր կատարեց Կամենիը Տրոցկու հետ 1911 թվին: Դա շատ հետաքրքիր հարց է, մանավանդ, վոր դա կարող եր մեզ մի տեսակ բանալի ծառայել՝ առա-

Նազարոված հարցին ճիշտ մոտենալու համար: 1910 թվին մեր Կ. Կ. պլենումն եր արտասահմանում: Նա քննում եր այն հարցը, թե ինչպիսի փոխ-հարաբերություններ պետք է ունենան բոլշևիկները մենշևիկների, մասնավորապես Տրոցկու հետ: (Մենք այն ժամանակ կազմում էինք մենշևիկների հետ մի ընդհանուր կուսակցության մասնիկը և անվանում էինք մեզ ֆրակցիա): Պլենումն արտահայտվեց մենշևիկների, նշանակում է և Տրոցկու հետ հաշտվելու ոգով, հակառակ Լենինին ու ընդդեմ Լենինին: Լենինը մնաց փոքրամասնության մեջ: Այդ Կամենևիվը, Կամենևը հանձն առավ իրականացնել այդ համագործակցությունը, բայց առանց Լենինի գիտության ու համաձայնության, վորովհետև Լենինը կամենում եր փորձով ապացուցել Կամենևին՝ Տրոցկու հետ բոլշևիկների դեմ համագործակցելու ֆրասակարությունն ու անկարելիությունը: Լեյքեք, ինչպես է պատմում այդ մասին Կամենևը. «1910 թվին մեր ֆրակցիայի մեծամասնությունը փորձ արավ հաշտվելու ու համաձայնելու Տրոցկու հետ: Վլադիմիր Իլիչը վերաբերվեց այդ փորձին խիստ բացասաբար և իբրև պատիժ իմ համառության համար՝ համաձայնություն կապելու Տրոցկու հետ, նա պահանջեց, վորպեսզի հենց յես ուղարկվեմ իբրև Կենտկոմի ներկայացուցիչ Տրոցկու լրագրի խմբագրատուն: 1910 թվի աշնանից այդ խմբագրության մեջ մի քանի ամիս աշխատելուց հետո, յես համոզվեցի, վոր Վլադիմիր Իլիչն իրավացի եր իր բացասական վերաբերմունքի մեջ դեպի իմ «հաշտարար» վարքագիծը և նրա համաձայնությանը յես հեռացա Տրոցկու լրագրի խմբագրությունից: Մեր կապերի խզումը Տրոցկուց՝ առիթ տվեց մի շարք խիստ հոգվածների կուսակցության կենտրոնական որդանում: Հենց այն ժամանակ Վլադիմիր Իլիչն առաջարկեց ինձ գրել բրոշյուր, ամփոփելով մեր տարաձայնությունները լիկվիդատորների, մենշևիկների և Տրոցկու հետ: Դուք փորձ արեք համաձայնություն կապել հակաբոլշևիկյան խմբակցությունների ամենաձախակողմյան (տրոցկիստյան) թեկ հետ, դուք համոզվեցիք, թե անհնարին է համաձայնություն կապել, դժգոհ ել պետք է ամփոփ բրոշյուր գրեք», — ասում եր ինձ Վլադիմիր Իլիչը: Բնական է, վոր Վլադիմիր Իլիչն առանձնապես պնդում եր, վորպեսզի հենց բոլշևիզմի և տրոցկիզմի փոխհարաբերությունների բնագավառում ամեն ինչ ասված լինի մինչև վերջ: (Կամենևի առաջաբանը նրա «Յերկու կուսակցություն» բրոշյուրի առիթով, 1924 թ. մայիս):

Իսկ ինչպիսի հետևանքներ ստացվեցին դրանից: Լեյքեք շարունակությունը. «Տրոցկու հետ միասին փորձը, համարձակվում եմ ասել մի փորձ, վոր յես անկեղծորեն արի, վորի մասին վկայում են ներկայումս Տրոցկուց շահագործվող համակներն ու մասնավոր խոսակցությունները, ցույց տվեց, վոր հաշտությունն անգույ թավալում է ի պաշտպանություն լիկվիդատորության ու վճռապես կանգնում է վերջինիս կողմը»: (Կամենև «Յերկու կուսակցություն», 1911 թ., էջ 136): Այնուհետև. «Ո՛հ, յեթե տրոցկիզմը հաղթեր — ինչպես տրամադրություն կուսակցության մեջ, — ինչպիսի յերջանկություն կլինեք լիկվիդատորության և կուսակցության դեմ պայքարող բոլոր հոսանքների համար» (էջ 145):

Ահա ձեզ, ընկերներ, Տրոցկու հետ միասին աշխատելու փորձը: (Մի ձայն՝ «խայտառակ փորձ ե»): Այդ փորձի հետևանքները նկարագրեց այն ժամանակ ընկ. Կամենևիվ հատուկ բրոշյուրով, վոր լույս տեսավ 1911 թ. «Յերկու կուսակցություն» վերնագրով: Յես չեմ կասկածում, վոր այդ բրոշյուրը մեծ ոգուտ բերեց բոլոր այն ընկերներին, վորոնք դեռ պատրանքներ ունեցին Տրոցկու հետ աշխատակցելու նկատմամբ: Այժմ ել յես մի հարց ունեմ. չի՞ փորձի, արդյոք, ընկ. Կամենևը գրել կրկին մի բրոշյուր նույնպես «Յերկու կուսակցություն» վերնագրով՝ Տրոցկու հետ համագործակցելու նրա այժմյան փորձի առթիվ: (Ընդհանուր ծիծաղ, ծափահարություն): Իցիթե դա անոգուտ չլինի: Իհարկե, յես չեմ կարող տալ ընկ. Կամենևին յերաշխիք, թե այժմ Տրոցկին նույն կերպ, ինչպես և այն ժամանակ, չի ոգտագործի նրա նամակները ու մանրմական խոսակցությունները նրա դեմ: (Ընդհանուր ծիծաղ): Բայց հազիվ թե հարկ լինի դրանից վախենալ: Համենայն դեպս այստեղ պետք է ընտրություն անել. կամ յերկյուղ կրել, թե Տրոցկին կոգտագործի Կամենևիի նամակները ու կհրատարակի նրա գաղտնի խոսակցությունները և այն ժամանակ վտանգը կմնա կուսակցությունից դուրս, կամ դեն շարտել ամեն յերկյուղ ու մնալ կուսակցության մեջ: Այդպես է այժմ հարցը, ընկերներ: Կամ մեկը, կամ մյուսը:

Ասում են, թե ոպողիցիան կամենում է ներկայացնել համագումարին ինչ վոր հայտարարություն այն մասին, թե նա՝ ոպողիցիան յենթարկվում է ու կենթարկվի կուսակցության բոլոր վճիռներին (մի ձայն՝ «այնպես, ինչպես 1926 թ. հոկտեմբերին»), կարձակի իր ֆրակցիան, (մի ձայն՝ «մենք բեկ ենք այդ յերկու

անգամ»), և կաշտպանի իր հայացքները, վորոնցից նա չի հրա-
ժարվում (ձայներ՝ «վնչ, ավելի լավ և մենք ինքներս կարձակենք»)
կուսակցության կանոնադրության շրջանակներում: (Մի ձայն՝
«ծանոթություն, թե մեզ մոտ շրջանակները ռեզինից չեն»):
Յես կարծում եմ, ընկերներ, թե դրանից վոչինչ դուրս չի գա:
(Ձայներ՝ «ճիշտ ե»): յերկարատե ծափահարություն: Մենք ունենք
հայտարարությունների վորոշ փորձ (ծափահարություն), յերկու
հայտարարության վորոշ փորձ (մի ձայն՝ «ճիշտ ե») 1926 թ. հոկ-
տեմբերի 16-ին և 1927 թ. ոգոստոսի 8-ին: Ի՞նչի հանգեց այդ
փորձը: Թեև յես մտադիր չեմ գրել «Յերկու կուսակցություն» բրո-
շյուր, սակայն կարող եմ հայտնել, թե այդ փորձը հանգեց ամե-
նաբացասական հետևանքների (մի ձայն՝ «ճիշտ ե»), յերկու
անգամ խափեցին կուսակցությանը, յերկու անգամ թուլացավ
կուսակցական դիսցիպլինան: Ինչպիսի հիմքեր ունի այժմ ոպո-
զիցիան պահանջելու մեղանից, վորպեսզի մենք—մեծ կուսակցու-
թյան, Լենինի կուսակցության համագումարն այդ տեսակ փոր-
ձից հետո—հավատանք նրանց խոսքին: (Մի ձայն՝ «դա կլինի տըխ-
մարություն»): Ասում են, վոր նրանք նույնպես հարց են դնում
արձակվածներին նորից կուսակցության մեջ ընդունելու մասին:
(Ձայներ՝ «դա չի լինի, թող գնան մենշևիկյան ճահիճը»): Յես կար-
ծում եմ, ընկերներ, թե դա ել չի անցնի: (Յերկարատե ծափահա-
րություն): Ի՞նչու կուսակցությունն արտաքսեց Տրոցկուն և
Զինովյեվին. վորովհետև նրանք ոպոզիցիայի ամբողջ գործի կազ-
մակերպողներն են, (ձայներ՝ «ճիշտ ե»), վորովհետև նրանք նպա-
տակ են դրել կոտրել կուսակցության որենքները, վորովհետև
նրանք պարծենում եյին, թե նրանց չեն համարձակվի ձեռք տալ,
վորովհետև նրանք կամեցան ստեղծել իրենց համար ազնվական
դրություն կուսակցության մեջ: Բայց միթե մենք կամենում ենք
ունենալ կուսակցության մեջ արտոնություններ վայելող ազնու-
վականներ և այդ արտոնություններից զրկված գյուղացիներ:
Միթե մենք՝ բոլշևիկներս, վոր արմատից պոկեցինք ազնվական
դասակարգը, այժմ կվերականգնենք նրան մեր կուսակցության
մեջ: (Ծափահարություն): Դուք հարցնում եք. ի՞նչու մենք արտաք-
սեցինք Տրոցկուն և Զինովյեվին կուսակցությունից: Վորովհետև
մենք չենք կամենում ունենալ կուսակցության մեջ ազնվականներ:
Վորովհետև մեր կուսակցության մեջ որենքը մեկ ե և կուսակ-
ցության բոլոր անդամները հավասար են իրենց իրավունքների
մեջ: (Բացականչություններ՝ «ճիշտ ե»): յերկարատե ծափահարու-

թյուն: Յեթե ոպոզիցիան կամենում ե ապրել կուսակցության
մեջ, թող յենթարկվի կուսակցության կամբին, նրա որենքներին,
նրա ցուցմունքներին առանց ծանոթությունների, առանց յերկ-
մտության: Չե կամենում նա այդ—թող գնա այնտեղ, ուր ավելի
ազատ կլինի նա: (Ձայներ՝ «ճիշտ»): Ծափահարություն: Արտոնու-
թյունները նոր որենքներ ոպոզիցիայի համար մենք չենք կամե-
նում և չենք ստեղծի: (Ծափահարություն): Մեզ հարցնում են պայ-
մանների մասին: Մեր պայմանը մեկ ե. ոպոզիցիան պետք ե դի-
նաթափ լինի ամբողջովին ու լիովին թե գաղափարական ու թե
կազմակերպական տեսակետից (բացականչություններ՝ «ճիշտ ե»),
յերկարատե ծափահարություն, նա պետք ե հրաժարվի իր հակա-
բոլշևիկյան հայացքներից բացարձակորեն ու ազնվորեն ամբողջ
աշխարհի առաջ (բացականչություններ՝ «ճիշտ ե»), յերկարատե
ծափահարություն, նա պետք ե պախարակի իր գործած սխալ-
ները, վորոնք վերածվեցին հանցագործության կուսակցության
դեմ, բացարձակորեն ու ազնվորեն ամբողջ աշխարհի առաջ. նա
պետք ե հանձնի մեկ իր բջիջները, վորպեսզի կուսակցությունը
հնարավորություն ունենա ցրել նրանց ամբողջովին: (Բացական-
չություններ՝ «ճիշտ ե»), յերկարատե ծափահարություն: Կամ այդ-
պես, կամ թող հեռանան կուսակցությունից: Իսկ յեթե չհեռա-
նան, դուրս կանենք: Այդպես ե ոպոզիցիայի գործն, ընկերներ:

Ընդհանուր ամփոփում

Յես վերջացնում եմ, ընկերներ: Ինչպիսի յե ընդհանուր ամ-
փոփումը հաշվետվության ժամանակամիջոցում: Ամփոփումը հե-
տևյալն ե.

1. Մենք պաշտպանեցինք խաղաղությունը շրջապատող պետու-
թյունների հետ, չնայած մեծագույն դժվարություններին, «մեծ պե-
տությունների» բուրժուազիայի պրովոկացիոն հերյուրանքներին:

2. Մենք ամրապնդեցինք ՍԽՀՄ բանվոր դասակարգի կապը
իմպերիալիստական յերկրների ու գաղութների բանվորների հետ,
չնայած անթիվ արգելքներին, բուրժուական վաճառված հարյուր-
բերան մամուլի ծով զրպարտություններին:

3. Մենք բարձրացրինք պրոլետարական դիկտատուրայի հե-
ղինակությունը միլիոնավոր աշխատավոր մասսաների մեջ աշխար-
հի բոլոր մասերում:

4. Մենք՝ իբրև կուսակցություն ոգնեցինք Կոմիտեներին և նրա սեկցիաներին՝ ամրապնդելու իրենց ազդեցությունն աշխարհի բոլոր յերկրներում:

5. Մենք արինք ան ամենը, ինչ միայն կարող ե անել մի յերկիր, համաշխարհային հեղափոխական շարժումը զարգացնելու ու արագացնելու համար:

6. Մենք բարձրացրինք մեր սոցիալիստական արդյունաբերությունը, հաստատելով նրա զարգացման համար մրցանիշային տեմպ, ամրացնելով նրա հեգեմոնիան ամբողջ ժողովրդական տրեստություն մեջ:

7. Մենք սահմանեցինք սոցիալիստական արդյունաբերության շաղկապ գյուղացիական տնտեսության հետ:

8. Մենք ամրապնդեցինք բանվոր դասակարգի միությունը միջին գյուղացիության հետ, հենվելով ընչազուրկների վրա:

9. Մենք ամրապնդեցինք պրոլետարիատի զիկտատուրան՝ չնայած միջազգային թշնամական շրջապատին, ցույց տալով բոլոր յերկրների բանվորներին, թե պրոլետարիատն ի վիճակի յե վնչ միայն ավերել կապիտալիզմը, այլև դարձնել սոցիալիզմ:

Այդպես ե ընդհանուր ամփոփումը: Ինչպիսի յե յեղրակացությունը: Յեղրակացությունը մեկ ե. մենք կանգնած ենք կանոնավոր ուղիի վրա, մեր կուսակցության քաղաքականությունը ճիշտ ե: (Ձախեր՝ «ճիշտ ե», ծափահարություն): Իսկ դրանից հետևում ե, թե առաջ գնալով այդ ուղիով, մենք կհասնենք հավանորեն սոցիալիզմի հաղթության մեր յերկրում և սոցիալիզմի հաղթության բոլոր յերկրներում: (Յերկարատե ծափահարություն): Դա դեռ չե նշանակում, թե մենք չենք ունենա դժվարություններ մեր ճանապարհին: Դժվարություններ կլինեն: Բայց մենք նրանցից չենք վախենում, վերսկսում մենք հեղափոխության կրակում կարծրացած բուլշևիկներ ենք: Դժվարություններ կլինեն: Բայց մենք նրանց կհաղթահարենք, ինչպես հաղթահարում եյինք մինչև այժմ, վերսկսում մենք Լենինի յերկաթե կուսակցությունից կոփված բուլշևիկներ ենք, վերապահի կովենք դժվարությունների դեմ ու հաղթահարենք նրանց, և վնչ թե հեկեկանք ու լանք: Յեվ վերսկսում մենք բուլշևիկներ ենք, մենք կհաղթենք հավանորեն:

Ընկերներ! Դեպի կոմունիզմի հաղթանակը մեր յերկրում, դեպի կոմունիզմի հաղթանակն ամբողջ աշխարհում — առաջ!! (Աղմկալի յերկարատե ծափահարություն. բոլորը կանգնում են ու ովացիա յեն կազմում ընկ. Ստալինին. յերգում են «Ինտերնացիոնալը»):

ՀԿԿ (Բ) XV ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ԲԱՆԱԶԵՎԸ Կ.Կ. ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՌԹԻՎ

Մոսկվա, 7 դեկտեմբերի, 1927 թ.

Բուլշևիկների համամիութենական կոմունիստական կուսակցության XV համագումարն ամբողջովին հավանություն ե տալիս Կենտրոնական Կոմիտեի քաղաքական ու կազմակերպչական ուղեգծին: Համագումարը վկայում ե, թե Կ.Կ. ճիշտ քաղաքականությունն ապահովեց՝ հաշվետվության ժամանակաշրջանի ամենադժվարին պայմաններում՝ ՍԽՀՄ միջազգային հզորության ամրապնդումը, մեր յերկրի՝ իբրև միջազգային խաղաղության գործոնի՝ դերի բարձրացումը և ՍԽՀՄ՝ իբրև համաշխարհային հեղափոխական շարժման ոջախի՝ հեղինակության աճումը: Շնորհիվ Կ.Կ. քաղաքականության — յերկրի ներսում ձեռք բերվեցին լուրջ աջոգություններ սոցիալիստական շինարարության բնագավառում, անշեղ ավերանում եյին արտադրական ույժերը քաղաքում և գյուղում՝ հետզհետե գերակշիռ դարձնելով սոցիալիստական տարրերն ամբողջ տնտեսության մեջ, բարձրանում եր բանվորական ու գյուղացիական մասսաների նյութական ու կուլտուրական մակարդակը, ամրացավ խորհրդային հանրապետությունների միությունը՝ լենինյան ազգային քաղաքականության ճշգրիտ գործադրության հիման վրա, ամրապնդվեց բանվոր դասակարգի միությունը գյուղացիության հետ, աճում եր պրոլետարիատի և նրա կուսակցության ղեկավար ազդեցությունը, սխտեմատիկաբար ամրանում եյին պրոլետարական զիկտատուրայի դիրքերը:

Ներկայումս պրոլետարական պետությունը, բանվոր դասակարգը և կուսակցությունը սկսում են իրենց աշխատանքը բավականին փոփոխված միջազգային ու ներքին կացության մեջ:

Միջազգային բնագավառում հաշվետվության ժամանակաշրջանը բացեց մի շարք նոր մոմենտներ ու բնորոշ կողմեր, վերոնք յերևան յեկան ինչպես իմպերիալիզմի բանակում, այնպես

և կապիտալիստական յերկրները և Սորհրդային Միության փոխհարաբերությունների մեջ: Կապիտալիզմի մասնակի կայունությունը, վոր մասնանշվեց դեռ XIV համադումարում, բավականին ցայտուն հայտնաբերել է ներկայիս իր ելությունը ու իր մեջ բուն դրած հակասությունները: Զնայած կապիտալիստական պետությունների վորոշ առաջխաղացման, չնայած համաշխարհային արտադրությունը գերազանցել է մինչպատերազմյան սահմաններին, չնայած համաշխարհային ապրանքաշրջանառության վերականգնման ու դրամական վալյուտաների ամրապնդման, չնայած միջազգային վորոշ «նորմալ» հարաբերություններին, չնայած տեխնիկայի մասնակի առաջադիմություն ու կապիտալիստական նպատակահարմարություն, — չնայած այդ ամենին ու վորոշ չափով դրա հիման վրա համաշխարհային կապիտալիստական սխտեմի անհաշտ հակասությունները սրվել են: Սրվել են կապիտալիստական յերկրների զարգացման անհամաչափությունը և — դրա հիման վրա — կոիվը՝ տնտեսական-քաղաքական ազդեցության շրջանների ու աշխարհը բաժանելու համար: Սրվել է միջազգային կոիվը՝ հում նյութերի սպառման շուկաների ու կապիտալի գործադրության ազդեցությունների համար, այն պատճառով, վոր իմպերիալիստական տնտեսության արտադրական հնարավորությունները չեն համակերպվում կապիտալիզմից թշվառացած ազգաբնակչության մասսաների վճարման պահանջին, այն պատճառով, վոր կապիտալիստական արտադրական ապարատն աշխատում է շարունակ վոչ լրիվ, այն պատճառով, վոր ՍՍՀՄ նման հսկայական շուկան պոկվել է կապիտալիստական տնտեսության համաշխարհային սխտեմից:

Սրվել են հակասությունները յեվրոպական-ամերիկյան յերկրների ու մայր ցամաքների միջև՝ մի կողմից և յենթակա յերկրների ու գաղութների՝ մյուս կողմից, ըստ-վորում յենթակա յերկրների կոիվը իմպերիալիստական ճնշման դեմ սկսել է ստանալ զինված ապստամբությունների, ազգային պատերազմների ու գաղութային հեղափոխությունների ձև. (Զինատան - Ինդոնեզիա): Սրվել է գասակարգերի կոիվը իմպերիալիստական յերկրներում, ուր ի պատասխան բանվոր գասակարգի ու նրա ապրուստի մակարդակի դեմ բուրժուազիայի ձեռնարկած արշավանքին, ի պատասխան 8 ժամյա բանվորական որը վերացնելուն ու շահագործիչ նպատակահարմարության, ի պատասխան իշխող բուրժուական խմբակցությունների հետագիմական - միլիտարիստական

քաղաքականության — բանվոր գասակարգն սկսում է զիմել արշավանքի: Սրվել են հակասությունները բուրժուական շրջապատի յերկրների և ՍՍՀՄ միջև, վոր իր հաղթական զարգացմամբ քանդում է համաշխարհային կապիտալիստական տիրապետության հիմքերը: Սոցիալիստական տարրերի աճումը ՍՍՀՄ մեջ, բուրժուական հույսերի խորտակումը՝ պրոլետարական զիկտատուրայի այլասեռման նկատմամբ, ի շարս ՍՍՀՄ միջազգային - հեղափոխական ազդեցության ուժեղացման — այդ սրություն ամենագլխավոր գործոնն են հանդիսանում:

Այդպիսով ամբողջ կապիտալիստական զարգացումը յերևան բերեց տենդենց՝ կրճատելու համաշխարհային «հանգստի» պատմական ժամանակամիջոցները և արագացնելու համաշխարհային միջադեպերի հեղափոխական վախճանը: ՍՍՀՄ համար դա նշանակում է ամենից առաջ հարաբերությունների հասունացող լարվածություն բուրժուական պետությունների և բուրժուազիայի առանձին խմբակցությունների հետ. այդ լարված հարաբերությունները տակավին դժվարացնում են միասնական կապիտալիստական ճակատ ստեղծելը, բայց դառնում են ավելի ու ավելի թշնամական ՍՍՀՄ վերաբերմամբ, վորպիսի հանգամանքը ստեղծում է արաաքին իմպերիալիստական հարձակման անմիջական սպառնալիք:

Միջազգային զարգացման վերջին յերկամյա ժամանակաշրջանը մի ավելորդ անգամ բացորոշ ցույց տվեց, թե ինչպես բուրժուական պացիֆիստական քաղաքագետների ջանքերը՝ «միաբանեցնելու ու հաշտեցնելու» մեծ պետություններին կապիտալիստական հիմունքով՝ ապարդյուն յերևացին, Ազգերի Լիգայի անվերջ միաբանեցնող կոնֆերենցիաներն ու հանձնաժողովները, սեղանավորների այսպես անվանված հրովարտակը (դեկլարացիա յետվերսալյան մաքսային վակիտանալիայի դեմ), միջազգային տնտեսական կոնֆերենցիան, պացիֆիստական նախագիծը, «զինաթափություն» յեռապետյան կոնֆերենցիան ժնկում, մերկացրին իրենց՝ նորեն խաբելու բանվոր գասակարգին: «Միաբանեցնելու» փորձերը սոսկ բորարկում էին իմպերիալիստների վայրագ մրցությունը կուլիաների յետևում, գաղութային վորսը բաժանելու համար կատարվող կոիվը, սպառազինումների անընդհատ ձգեբը, նոր իմպերիալիստական պատերազմները նախապատրաստող գաղտնի ու բացարձակ ռազմական բրկներ կազմելը: Իրականում աճում է յին ֆաշիստական ու միլիտարիստական

տենդենցները: Լոնդոնի պահպանողական միխատրության ղեկավարութեամբ միջազգային բուրժուազիայի հետադեմ տարրերն սկսեցին հող պատրաստել՝ ՍՍՀՄ վրա զինված հարձակում գործելու համար, փաթաթելով այդ պրովոկացիաների մի ամբողջ կծիկով (հարձակումներ ՍՍՀՄ արտասահմանյան ներկայացուցչությունների վրա, խորհրդային զիպլոմատիայի աշխատակիցների սպանություն):

Հիկ (բ) XV համագումարը վկայում է, թե ֆաշիստական ու ազդեցիկ միլիտարիստական տենդենցների հետդեմ տուր կերպարանք ստանալու հետ միաժամանակ կապիտալիստական պետությունների քաղաքականություն մեջ առաջ են գալիս ժամանակակից միջազգային ու ներքին հակասությունների հեղափոխական լուծման նախադրյալներ: Անգլիական ընդհանուր ու քարածուխային գործադուլները 1926 թ., ապստամբությունները Ինդոնեզիայում, չինական մեծ հեղափոխությունը, բանվորների հեղափոխական յեղույթը «կայունացած» Ավստրիայում (1927 թ. հուլիս) — խստորեն մերկացնում են համաշխարհային կապիտալիստական ռեժիմի հակասությունն ու նեխվածությունը: Ներկա մոմենտին Յեվրոպայում հեղափոխական ալիքի կարճժամանակյա տեղափոխությունը (1923 թ. գերմանական հեղափոխության պարտությունից հետո) նորից փոխվում է մակընթացության՝ պրոլետարիատի ռազմական ակտիվության բարձրացմամբ, բանվորական շարժման շերտավորմամբ ու ձախ թեքումով, Կոմինտերնի և նրա սեկցիաների շարքերի խտացմամբ, մասսայական հեղափոխական շարժման աճումով (ցույցեր Սակկոյի և Վանցետիի սպանությունից հետո, մի շարք կոմկուլաների ընտրական աջողությունները, արտասահմանյան բանվորների պատվիրակությունների այցը ՍՍՀՄ հոկտեմբերյան հանդեսներին, և այլն):

Ուշադրության առնելով վերոհիշյալ հանգամանքները, վորոնք բնութագրում են ժամանակակից միջազգային կացությունը, XV համագումարը հանձնարարում է ԿԿ կատարել հետագա աշխատանքը. —

Ուղղորդության քաղաքականությունն անշեղ կիրառելու հիման վրա, վոր վոչ այլ ինչ է, յեթե վոչ իմպերիալիստական պատերազմների վտանգի դեմ կռվելու քաղաքականություն, վորը և միաժամանակ հիմնական պայմանն է սոցիալիզմի հետագա աճման համար ՍՍՀՄ մեջ:

ՍՍՀՄ բանվորների յեղբայրական կապերն արևմտա-յեվրոպական պետությունների բանվորների և հարստահարված յերկրների աշխատավոր մասսաների հետ ըստ ամենայնի ամրապնդելու հիման վրա:

Տնտեսական կապերը կապիտալիստական յերկրների հետ՝ ապահովելով հանդերձ խորհրդային Միության տնտեսական ինքնուրույնությունը՝ սխտեմատիկաբար զարգացնելու հիման վրա:

Յերկրի պաշտպանողական ընդունակությունը, բանվոր-գյուղացիական Կարմիր բանակի, ոգային ու ծովային նավատորմերի ույժն ու ռազմունակությունը շարունակ ամրապնդելու հիման վրա:

Անհրաժեշտ տնտեսական պահեստի ույժեր կուտակելու հիման վրա (հացի, ապրանքների ու վալյուտայի և պաշտպանություն հատուկ պահեստի ույժերի):

XV համագումարը միանգամայն ճիշտ է համարում Կենտրոնական Կոմիտեյի ուղեգիծն ու աշխատանքը՝ ներքին քաղաքականությունում ու տնտեսական շինարարության բնագավառում: Լեւինյան քաղաքականության հիման վրա Կ.Կ. ապահովեց պետական արդյունաբերության զարգացումը միջապատերազմյան մակարդակից ալիքի, վորի ժամանակ աճում են աշխատող բանվորների թիվը, աշխատանքի արտադրականությունն ու աշխատավճարը:

Պետական խոշոր արդյունաբերության զարգացման հետ զուգընթաց՝ անընդհատ աճում է արտադրական միջոցների արտադրության բաժինը: Արդյունաբերությունը գերազանցել է միջապատերազմյան նորմաներից, վերականգնվել է սոցիալիստական արդյունաբերության հիմնական դրամագլուխը, ձեռնարկված է արմատական տեխնիկական ու արտադրական նորամուծումների, խոշոր աշողություններ ելեքտրիֆիկացիայի մեջ, արդյունաբերական արտադրության մի շարք նոր ճյուղերի զարգացում (մեքենաների, դազգահների, սավառակների ու ջրանիմների կառուցում), նոր գործարանների ու խոշոր ֆաբրիկաների կառուցում, հին գործարանների հիմնական վերասարքավորում, — այդպես են կուսակցության և բանվոր դասակարգի զգալի նվաճումները մեր յերկրի ինդուստրիալիզացիայի ճանապարհին, վոր մատնանշեց կուսակցության XIV-րդ համագումարը:

Պետական սոցիալիստական արդյունաբերության հետ միաժամանակ՝ աճել է պրոլետարական պետության գերիշխող տնտեսական զազաթների մյուս ամբողջ սխտեմի նշանակությունը՝ արանսպորտի, պետական բյուջեյի, բանվորային-վարկային ցանցի

և առևտրական ապարատի: Պետական ու կոոպերատիվային հատվածը վճռական դիրքեր ե գրավել շուկայում, սիստեմատիկաբար յետ մղելով նրանից մասնավոր առևտրական կապիտալը: Նույնպես ընդարձակվել են արտաքին առևտրի մենավաճառութան հիման վրա, չնայած կապիտալիստական շրջապատի կիսաբոյկոտ գործելակերպին, մեր արտաքին առևտրական կապերը, ըստ վորում մեր առևտրական հաշվեկշիռը հասել է ակտիվ սաղդոյի:

Կուսակցության տնտեսական քաղաքականությունն այս վերջին յերկու տարում նպաստեց, սոցիալիստական քաղաքի դերը աստիճանաբար ուժեղացնելու հիման վրա, շարունակաբար զարգացնել գյուղատնտեսությունը, ավելացնել ցանքային տարածությունները, աճեցնել ապրանքայնությունը, սահմանել, ավելի բարձր տեխնիկայի ու ագրարային կուլտուրայի, տեխնիկական կուլտուրաների տարրեր և մեքենայացնել գյուղատնտեսական արտադրությունը: Տնտեսական կապը քաղաքի և գյուղի միջև բավականին ամրացել է: Գյուղատնտեսության աճման հետ միասին՝ աճել է քաղաքային արդյունաբերական ապրանքների մատակարարումը գյուղին և գյուղատնտեսական կոոպերացիայի նշանակությունը:

Հ. Կ. Կ. (բ.) XV-րդ համագումարն անհրաժեշտ է համարում, սակայն, մատնանշել, թե հիշյալ նվաճումները բավական չեն և թե գյուղատնտեսության մակարդակը դեռևս փնում է չափազանց ցածր: Ուստի համագումարը հանձնարարում է Կ. Կ. ձևեր առնել գործնական միջոցներ՝ գյուղատնտեսության վերելքն ուժեղացնելու համար, ըստփորում հիմնական միջոցներից մեկը համագումարը համարում է հողային բարեկարգության աշխատանքների շուտափույթ գործադրությունը: Անհրաժեշտ է առաջնակարգ խնդիր դարձնել, շարունակելով անդամագրել գյուղացիությանը կոոպերացիային, աստիճանաբար միացնել ցիրուցան գյուղացիական տնտեսությունները խոշոր արտադրական ընկերակցությունների մեջ (հողի կոլեկտիվ մշակում՝ յերկրագործության բարվոքման ու մեքենայացման հիման վրա), ամեն կերպ աջակցելով ու խրախուսելով համայնացրած գյուղատնտեսական աշխատանքի ծիլերը: Գյուղատնտեսության այդ ուժեղ վերելքն անհրաժեշտ է թե գյուղացիության հիմնական մասայի բարեկեցությունը բարձրացնելու, թե խոշոր արդյունաբերության համար սպառման ու հում նյութերի շուկան ընդարձակելու և թե գյուղը սոցիալիստական կոոպերացիային միացնելու ու տեխնիկապես վերակազմելու:

համար, հաղթահարելով այդպիսով գյուղի կապիտալիստական տարրերին:

Տնտեսական զարգացման անցած ժամանակաշրջանն, անպայման, մի քայլ առաջ է սոցիալիզմի կողմը: Այդ աջողությունը, սակայն, չի նշանակում, թե վերացել են դժվարությունները, վտանգներն ու հակասությունները, վորոնք կապված են մեր աճման առանձնահատկությունների, յերկրի տնտեսական հետաֆուցություն և պրոլետարիատին թշնամի սոցիալ-դասակարգային ուժերի գրոհի հետ, վորոնց դեմ սիստեմատիկաբար կռիվ մղելով միայն կարելի չէ հաղթահարել այդ դժվարությունները և շարունակել առաջնալ դեպի սոցիալիզմ: Կարևորագույն դժվարությունների թվին անհրաժեշտ է դասել՝ արտահանության ու ներմուծման առեղծվածքը, վոր ծայրաստիճան բարդացել է միջազգային սուր դրությունից, ապրանքային սովի առեղծվածքը ու վերջապես պահեստի ուժերի (ապրանքային ու վալյուտային) կուտակման առեղծվածքը: Համագումարն ամբողջ կուսակցության ուշադրություն է հրավիրում այն հանգամանքի վրա, թե այդ առեղծվածքների աջող լուծումը պահանջում է կուսակցության բոլոր ուժերի առանձին լարում, նրա կամքի միասնականության ու կուսակցական դիրեկտիվների համերաշխ գործակցություն:

XV համագումարը մասնավոր կապիտալիստական տնտեսության տարրերի վերաբերմամբ, վորոնք աճում են իրենց բացարձակ զանգվածով — թեև անհամեմատ փոքր աստիճան, քան թե տնտեսության սոցիալիստական հատվածը — հարկավոր է համարում գործադրել տնտեսական ակտիվ վճռական վտարման քաղաքականություն: Կապիտալիստական տարրերի դեմ տնտեսական հետագա արշավանքի համար նախադրյալներ ստեղծվել են տնտեսական զարգացման նախկին աջողություններով՝ ապրանքային հետզհետե աճող շրջանառության ու ռազմական կոմմունիզմի ֆուցորդները վերացնելու հիման վրա (կուսակցական XIV կոնֆերենցիայի վճիռը), վոր կենտրոնացրեց պրոլետարական պետության ձևերում պատշաճ նյութական տնտեսական միջոցներ, վորոնք անհրաժեշտ են ինչպես կապիտալիստական տարրերին գյուղում աջողությամբ հաղթահարելու (միջին գյուղացիության հետ արշավանք բուռնցքների դեմ, մեծ ոգնություն ընչադուրկներին, ընչադուրկ-միջին գյուղացիության կոոպերացիայի ուժեղացում և արտադրական կոոպերացիա), այնպես և մասնավոր կապիտալին քաղաքում դարձյալ յետ մղելու համար:

Գնեստրոնական Կոմիտեյին XV համագումարը հանձնարարում է շարունակել ուժեղ տեմպով սոցիալիստական ինդուստրիալիզացիայի քաղաքականությունը, վոր արդեն տվել է իր առաջին դրական հետևանքները: Ամրապնդելով ՍՍՀՄ արդյունաբերական ուժերը, կուսակցությունն ամեն կերպ պիտք է շարունակի ծավալել, ոգտագործելով յեղած ֆինանսական-տնտեսական միջոցները, արտադրական միջոցների արտադրությունը, մասնավորապես մետաղաձուլումն ու մեքենականությունը, զարգացնել յերկրի ներսում արդյունաբերական հում նյութերի (բամբակի, բրդի, կաշվի և այլն) արտադրությունը, պետք է շարունակի անշեղ գործադրել ինքնարժեքը և արդյունաբերական ապրանքների գներն իջեցնելու քաղաքականությունը: Մեր յերկրի ինդուստրիալիզացիայի գլխավոր խնդրի հետ միաժամանակ՝ հարկավոր է վճռապես նպատակահարմար հիմքերի վրա դնել արտադրությունն ու վարչական աշխատանքը: Արտադրության հաշտակահարմարությունը՝ պետական ու կոոպերատիվային ապարատը բարելավելու ու պարզ դարձնելու հետ միասին՝ առաջիկայում հանդիսանում է հիմնական խնդիր: Պրոլետարիատի կյանքի նյութական-կուլտուրական մակարդակը բարձրացնելու, ինչպես և արտադրական պրոցեսը նպատակահարմար դարձնելու համար կուսակցությունն ազգարարել է՝ աստիճանաբար դիմել 7 ժամյա բանվորական որվա, շարունակելով բարձրացնել բանվոր դասակարգի կենսական մակարդակը, վոր սկզբունքորեն տարբերում է նպատակահարմարության մեր մեթոդները կապիտալիզմի մեթոդներից, ուր նպատակահարմարության գործադրության ժամանակ, ընդհակառակը, իջնում է մասսաների ապրուստի մակարդակը ու յերկարում է բանվորական որը: Հորդորելով բոլոր կուսակցական-տնտեսական, արհեստակցական ու խորհրդային կազմակերպություններին ամբողջ յեռանդով ձեռնամուխ լինել լուծելու սոցիալիստական նպատակահարմարության այդ կարևորագույն խնդիրը, ՀԿԿ (Բ.) XV համագումարը կարծում է, թե միմիայն դրա հիման վրա հնարավոր է իրականացնել յերկրի ինդուստրիալիզացիան, (վոր իր մեջ անփոփոմ է նաև գյուղատնտեսության ինդուստրիալիզացիան), աստիճանաբար վերացնել գործազրկությունը, վերջ գնել պրոլետարական պետության բյուրոկրատիկ խեղաթյուրումներին, բավարարել բանվոր-գյուղացիական մասսաների աճող պահանջները, ավելի զարկ տալ նրանց կուլտուրական

զարգացմանը և հաղթահարել սոցիալիստական շինարարությունը գլխավոր դժվարությունները:

Չնայած սոցիալիստական-տնտեսական միջուկի ղեկավար ու շարունակ աճող դերին, ՍՍՀՄ տնտեսության արտադրական ուժերի վերելքը կատարվում է դասակարգային հակասությունների մասնակի զարգացման մեջ: Քաղաքի և գյուղի մասնավոր կապիտալիստական խավերը, կապակցվելով խորհրդային և տնտեսական ապարատի վորոշ բյուրոկրատիկ տարրերի հետ, ձգտում են ուժեղացնել իրենց դիմադրությունը բանվոր դասակարգի արշավանքին, փորձում են ցույց տալ պրոլետարական ղեկատուության թշնամական ազդեցություն ծառայողների, ինտելիգենցիայի վորոշ խավերի և տնայնագործ արհեստավորների, գյուղացիների և բանվորների հետամնաց շերտերի վրա: Այդ ազդեցությունն արտահայտվում է նաև կուլտուր-քաղաքական ու գաղափարախոսական բնագավառում. (ձողերը փոխելու վարդապետություն, բուռնցքային-գյուղացիական միություն լողունգ, շովինիզմ, հակասեմիտիզմ՝ բուրժուական-դեմոկրատիական ազատությունների քարոզ և դրա հետ կապված մանր բուրժուական ոպոզիցիոն լողունգ՝ յերկու կուսակցության մասին, և այլն): Կապիտալիստական տարրերի աճող ակտիվության այդ թշնամական ազդեցությանը բանվոր դասակարգը ՀԿԿ գլխավորությամբ ներհակեց՝ ամրապնդել պրոլետարական ղեկատուության ղեկավարությունը, ինքնագործունեությունն ու կուլտուրականությունը, (խորհուրդների աշխուժացում, արհեստակցական դեմոկրատիայի և կոոպերատիվային հասարակայնության ծավալում, պրոլետարիատի գաղափարական ազդեցության ուժեղացում գյուղի վրա, կուլտուր-դաստիարակիչ աշխատանք մասսաների մեջ, և այլն), ինչպես նաև ուժեղացնել պրոլետարիատի գաղափարական ազդեցությունը խորհրդային ինտելիգենցիայի լայն խավերի վրա:

Մատնանշելով մի շարք անյերկրա աջողություններ կովի այդ ճակատում, համագումարն անհրաժեշտ է համարում հետագայում ամեն կերպ համախմբել պրոլետարական մասսաներին և առանձնապես ուժեղացնել կոիվը գաղափարական ու կուլտուրական ճակատում:

Վկայելով մեր կուսակցության քանակային ու վորակային աճումը XIV համագումարի ժամանակից, ամբողջովին հավանելով Կ Կ քաղաքականությունը՝ կուսակցության սոցիալական կազմը

կանոնավորելու վերաբերմամբ և մատնանշելով խորհրդային իշխանության 10 ամյակի առթիվ կուսակցության մեջ բանվորների ընդունելու աջողությունը, ՀԿԿ (բ) XV համագումարը հայտնում է, թե ՀԿԿ (բ)՝ իբրև դիկտատուրայի հիմնական լծակի՝ ղեկավար դերը կարող է պահպանվել, ապահովվել ու ուժեղանալ միմիայն լենինյան համերաշխության ու պրոլետարական դեմոկրատիայի հիման վրա կուսակցության շարքերի մեջ, անընհատ բարձրացնելով նրա անդամների գաղափարական-տեսական ու կուլտուրական մակարդակը, հետևողականորեն կիրառելով ներկուսակցական դեմոկրատիան, սխտեմատիկաբար բարելավելով կուսակցության սոցիալական կազմը՝ մշտապես ընդունելու կուսակցության մեջ արտադրող բանվորներ և բանվորուհիներ, Համագումարն անհրաժեշտ է համարում, առանձնապես ի նկատի ունենալով կուսակցության առաջ կանգնած խնդիրների բարդությունը, կուսակցության բոլոր անդամների ակտիվությունը բարձրացնելու նպատակով, զարգացնել ներկուսակցական դեմոկրատիան, գործնականապես քննադատել ինչպես խորհրդային ապարատի, այնպես և կուսակցության պակասությունները, ուժեղացնել կռիվը կարյեքիզմի դեմ, և այլն: Դրա հետ միաժամանակ՝ համագումարը կուսակցության ուշադրությունն է հրավիրում կոմյերիտմիության, բանվոր յերիտասարդության ու կանանց մեջ աշխատանքն ուժեղացնելու անհրաժեշտության վրա:

XV համագումարը վկայում է, թե Հնայած կուսակցության XIII համագումարի նախադրուշացման, թե Ը. Տրոցկու խմբակը «մանր բուրժուական» է, Հնայած կուսակցության XIV կոնֆերանսի նախադրուշացման, թե Ը. Տրոցկու ղեկավարությունը գործող միացյալ ոպոդիցիան «սոցիալ-դեմոկրատիական թեքում» ունի, ոպոդիցիան շարունակեց ամիս առ ամիս խորացնել իր վերաստուգական սխալները, կռիվ մղել ՀԿԿ ու Լենինի ուսուցման դեմ, կազմելով իր առանձին կուսակցությունը և տանելով կռիվը ՀԿԿ սահմաններից դուրս՝ գանգատական դիմում ուղղելով յերկրի վրա պրոլետարական տարրերին պրոլետարիատի դիկտատուրայի ռեժիմի դեմ:

Միջադպային կոմմունիզմի ռենեգատների հետ (Մասլով, Սուվարին և ընկ.) բացիբրաց բլոկ կազմած ոպոդիցիայի գաղափարախոսությունը ներկայումս հիմնավորվել ու ձևակերպվել է՝ իբրև մենշևիզմ—սրա յուրահատուկ տրոցկիստյան ֆորմուլայով:

Ժխտելով խորհրդային պետական ձեռնարկների սոցիալիստական բնույթը, ժխտելով սոցիալիստական հաղթական շինարարության հնարավորությունը մեր յերկրում, ժխտելով բանվոր դասակարգի և գյուղացիության հիմնական մասսաների միության քաղաքականությունը, ժխտելով բոլշևիզմի կազմակերպչական սկզբունքները (ՀԿԿ և Կոմիստերնի պառակտման քաղաքականություն), տրոցկիստյան—մենշևիկյան ոպոդիցիան տրամաբանորեն հասավ այն կետին, վոր սկսեց զրպարտել, թե ՍՈՒՄ ալյասեովելով դառնում է տերմիդորյան պետություն, սկսեց ժխտել պրոլետարական դիկտատուրայի գոյությունը ՍՈՒՄ մեջ և հակահեղափոխական կռվի ձեռնարկեց ՍՈՒՄ դեմ: Վերջնականում ոպոդիցիան գաղափարապես խզեց իր կապերը լենինիզմից, դարձավ մենշևիկյան խմբակ, վորտեղ դրեց միջադպային ու ներքին բուրժուազիայի ուլթերի առաջ անձնատուր լինելու ճանապարհի վրա և վերածվեց յերրորդ ուլթի որչեկտիվ գենքի պրոլետարական դիկտատուրայի ռեժիմի դեմ: Հենց այդ պատճառով ոպոդիցիան ստացավ այնպիսի խորտակիչ դիմադրություն ինչպես կուսակցության անդամների ամբողջ զանգվածի, այնպես և ամբողջ բանվոր դասակարգի կողմից: Կ. Կ. և Կ. Վ. Հ. բոլոր վճիռները տրոցկիստների կազմալուծիչ աշխատանքի դեմ՝ համագումարը բացարձակապես ձիշտ ու միմիայն անհրաժեշտ է համարում և հանձնարարում է Կ. Կ. այսուհետև ևս ապահովել կուսակցության լենինյան միաբանությունն ամեն գնով:

Ուշադրության առնելով, վոր կուսակցության և ոպոդիցիայի տարածայնությունները տակտիկականից փոխվել են ծրագրայինի, վոր տրոցկիստյան ոպոդիցիան որչեկտիվորեն դարձել է հակախորհրդային կռվի գործոն, XV-րդ համագումարը հայտարարում է տրոցկիստյան ոպոդիցիային պատկանելն ու նրա հայացքների պրոպագանդն անհարիր բոլշևիկյան կուսակցության շարքերում մնալու հետ: Հ. Կ. Կ. (բ.), խորհրդային Միության բանվոր դասակարգի անունից XV-րդ համագումարը պրոլետարական հաստատ հավատ է արտահայտում առ այն, թե սոցիալիզմը կհաղթանակի մեր յերկրում՝ Հնայած բոլոր դժվարություններին: Պրոլետարիատի դիկտատուրայի տասնամյա գոյության համաշխարհային պատմական փորձը փայլուն կերպով հաստատում է լենինյան ուղիի ճշտությունը, վորով ընթանում է Հ. Կ. Կ. (բ.): XV-րդ համագումարն առաջարկում է Կ. Կ. անշեղ առաջանալ այդ ուղիով,

շարունակել համախմբել սոցիալիստական շինարարության գրո-
շակի տակ մեր յերկրի աշխատավորների ավելի խոշոր մասսանե-
րին, ամրապնդել համերաշխության յեղբայրական կապերը բոլոր
յերկրների պրոլետարիատի հետ, դարձնել ՍԽՀՄ տարեցտարի
համաշխարհային սոցիալիստական հեղափոխության ավելի ու
ավելի հզոր առաջադիրք:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0185636

